

b150299

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่
กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ภัทร์ เทภาสิต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2549

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่
กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
ภัทร์ เทภาสิต
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ..... ประธานกรรมการ
(ดร. จินตนา อมรสงวนสิน)

รองศาสตราจารย์ ..... กรรมการ
(ดร. จันทนา อินทปัญญา)

อาจารย์ ..... กรรมการ
(ดร. โกมล แพรกทอง)

อาจารย์ ..... คณบดี
(วิชัย รูปขำดี)

วันที่ ๑๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
ชื่อผู้เขียน	นายภัทร เทภาสิต
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
ปีการศึกษา	2549

การศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ มี
วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาท ปัจจัย สภาพปัญหาและอุปสรรค แนวทางการแก้ไขปัญหา
ตลอดจนรูปแบบการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
โดยประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น กลุ่มคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การ
บริหารส่วนตำบลเกาะช้างและเกาะช้างใต้ จำนวนรวมทั้งสิ้น 25 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่
สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีสถานะต่าง ๆ กันในสังคม จำนวนรวม 16 คน ทำการเก็บรวบรวม
ข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาการแสดง
บทบาททั้ง 4 บทบาท คือ บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทาง
วิชาการป่าไม้ และบทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษา พบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกด้านการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การศึกษาและระดับรายได้ ส่วนสภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาท
ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์
ที่ดินภายในบริเวณพื้นที่ทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุก แคว้งถาง และทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยว เกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเองและกลุ่มนายทุน ซึ่งมี
ระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน รองลงมาคือ ปัญหา

ด้านมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการในการลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยข้อเสนอเชิงปฏิบัติ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องนำมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะช้างมาบังคับใช้อย่างจริงจัง ส่งเสริมบทบาทในการให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาองค์กรให้เป็นหน่วยงานหลักเพื่อรับผิดชอบในกระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรอิสระ และประชาชนในท้องถิ่น ส่งเสริมแนวทางการจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) และควรเร่งหารือร่วมกับ กรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขึ้นเกาะที่มีความเหมาะสม เพื่อจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่เกาะช้าง

ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ควรเน้นการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันประกอบธุรกิจชุมชนที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดทำระเบียบ กฎเกณฑ์ และระบบการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนท้องถิ่น และประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ควรมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล พัฒนารูปแบบบทบาทในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และควรมุ่งแสดงบทบาทตามอำนาจหน้าที่ที่ได้บัญญัติไว้ตามกฎหมายให้ครอบคลุมทุกด้าน

ABSTRACT

Title of Thesis	The Roles of Tambon Administrative Organization in Forest Resource Conservation: A Case Study of Tambon Administrative Organization in Kohchang Minor District, Trat Province
Author	Mr. Pat Thephasit
Degree	Master of Science (Environmental Management)
Year	2006

This study was conducted in Kohchang Minor District, Trat Province. The general purpose of this study investigate the roles of Tambon Administrative Organization in forest resource conservation with the following specific objectives i.e. to study the pattern of the roles, the impact factors, the important problems and the obstruction toward and to propose guideline for the suitable pattern of the roles of Tambon Administrative Organization in forest resource conservation. For data collection, the structured interview was used to investigate twenty-five representatives of Tambon Administrative Organization members in Kohchang and the in-depth interview was employed with sixteen peoples of key informants who has different social status in community. The four roles of Tambon Administrative Organization in forest resource conservation were studied involving the roles of afforestation, keeping in good conditions and utilization of the forest resources, the roles of prevention and restriction of the forest resource, the roles of researching and providing training courses about forest resource and the roles of providing public information about forest resource.

The results illustrated that the middle degree of the roles of Tambon Administrative Organization in forest resource conservation was obtained. Education and income levels were the main factors affected Tambon Administrative Organization in forest resource conservation. The important problems were a lack of efficiency for land allocation and a lack of efficiency regulation and measure.

To obtain the suitable pattern of the roles of Tambon Administrative Organization in the study, related Tambon Administrative Organization should work

seriously in land allocation. In addition, commands and measures must be implemented. The role of cooperation and participation in land use bordering specification with related government agencies should be taken into account. Furthermore, Tambon Administrative Organization should be the main organization to responsible for coordinating between governments agencies, private agencies, NGOs and local people in community, supporting the making plan for the sustainable tourism development Moreover, Royal Forest Department, Harbor Department and ministry of Natural Resources and Environment should cooperate in order to set suitably fee collection and to provide fee for the environment protection in Kohchang.

The policies suggested for the both Tambon Administrative Organization are seriously developed that were suggested to follow to sufficiency economy principle, to make the closely community, to support the green business and to change the folkways of community. Tambon Administrative Organization must be the main organization in the measure making and in implementing natural resources utilization of local community. Tambon Administrative Organization should have good governance administrative, developed the role of the responding process in correspond to the real need of publics and should use their authorities perfectly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด สำเร็จลุล่วงได้
เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาและช่วยเหลือในการให้ข้อมูล คำปรึกษา ข้อเสนอแนะที่เป็น
ประโยชน์ ตลอดจนความคิดเห็นและกำลังใจ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ดร.จินตนา อมรสงวนสิน ที่ได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งให้
ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอน คำแนะนำ และแนวทางแก้ไขปัญหอัน
เกิดขึ้นจากการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ รศ.ดร.จันทนา อินทปัญญา และดร. โกมล แพรก
ทอง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางต่าง ๆ รวมทั้งได้กรุณาพิจารณาและตรวจสอบวิทยานิพนธ์
ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกท่านที่
ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ให้ความช่วยเหลือ
ในการประสานงานติดต่อเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณความมีน้ำใจของคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
และเกาะช้างได้ทุกท่าน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ป่าไม้อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ผู้อำนวยการโรงเรียน/
ครูใหญ่ ท่านเจ้าอาวาส และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูล รวมทั้งชาวชุมชน
บนเกาะช้างที่ได้ให้ข้อมูลและความช่วยเหลือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ
คุณธีราพร รัตนอมกลิ่น และคุณสุภัค วิรุฬหการุญ ในเรื่องการจัดทำรูปแบบวิทยานิพนธ์ที่เหมาะสม
คุณนาถพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย สำหรับคำปรึกษาและคำชี้แนะ เพื่อนหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมรุ่น 8
ที่ร่วมเดินทางในการเก็บข้อมูล รวมทั้งความช่วยเหลือและกำลังใจที่มีให้ตลอดมา และขอขอบคุณ
คุณกัลยา ลลิตวณิชกุล ที่เป็นแรงผลักดันสำคัญและกำลังใจที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวเทพาสิต ที่คอยช่วยเหลือและเป็น
กำลังใจ พร้อมทั้งให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการศึกษาระดับปริญญาโท และทำวิทยานิพนธ์
จนสำเร็จได้ด้วยดี

ภัทร์ เทภาสิต

กันยายน 2549

	หน้า
<u>บทคัดย่อ</u>	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
<u>บทที่ 1</u> บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.4 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการที่ใช้ในการศึกษา	5
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
<u>บทที่ 2</u> ทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	10
2.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	24
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล	35
2.4 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
<u>บทที่ 3</u> วิธีดำเนินการศึกษา	68
3.1 ประชากรเป้าหมาย	68
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	70
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	72
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	74

<u>บทที่ 4</u>	สภาพพื้นที่ศึกษา	78
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดตราด	78
4.2	ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง	87
4.3	ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบนเกาะช้าง	92
4.4	ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด	95
<u>บทที่ 5</u>	ผลการศึกษา	109
5.1	ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	109
5.2	ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก	120
5.3	ผลการศึกษาการประเมินสภาพพื้นที่ในการสำรวจภาคสนาม	125
<u>บทที่ 6</u>	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	138
6.1	สรุปผลการศึกษา	138
6.2	การอภิปรายผลการศึกษา	144
6.3	ข้อเสนอแนะ	157
<u>บรรณานุกรม</u>		161
<u>ภาคผนวก</u>		164
	ภาคผนวก ก Research Coordination Schema	165
	ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	174
	ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	186
	ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลและตำแหน่ง	193
<u>ประวัติผู้เขียน</u>		196

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
2.1	จำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ.2543	37
2.2	เกณฑ์ในการพิจารณาจำนวนพนักงานส่วนตำบลจากรายได้	42
2.3	กรอบอัตราลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล	43
3.1	กลุ่มประชากรเป้าหมายหลักตามตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล	69
3.2	กลุ่มประชากรเป้าหมายรองจำแนกตามสถานะทางสังคม	69
3.3	เกณฑ์ในการแสดงบทบาทและระดับช่วงคะแนน	76
4.1	จำนวนครัวเรือน ประชากรโดยประมาณและพื้นที่หมู่บ้าน	96
4.2	ยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เกาะช้างใต้	103
5.1	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และข้อมูลปัจจัยทางสังคม	112
5.2	ผลการแสดงบทบาทและระดับช่วงคะแนน	114
5.3	ผลการให้ความสำคัญกับบทบาทรองในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	116
5.4	ลำดับความสำคัญและความรุนแรงของสภาพปัญหาและอุปสรรค	118
6.1	ประเด็นในวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	152
6.2	การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง	153
6.3	การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้	155

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	8
2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล	38
4.1 แผนที่จังหวัดตราด	80
4.2 พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง	88
5.1 พื้นที่ตำบลเกาะช้างและเกาะช้างใต้	125
5.2 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างบ้านคลองนนทรี	126
5.3 การดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/ค้าขาย/ที่พัก โรงแรม รีสอร์ท หาดทรายขาว	127
5.4 ป่าชายเลนบริเวณบ้านคลองพร้าว	127
5.5 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้บ้านสลักเพชรเหนือ	128
5.6 ป้ายเตือนห้ามก่อสร้างก่อนได้รับอนุญาตบ้านบางบัว	130
5.7 เขตการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรทับซ้อนกับพื้นที่ราชพัสดุ	132
5.8 สภาพการบุกรุกและเผาป่าบ้านคลองพร้าว	133
5.9 การถมดินปรับขยายถนนบริเวณติดกับป่าชายเลน	133
5.10 ดันโกงกางขนาดใหญ่บริเวณบ้านคลองพร้าว	134
5.11 การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนบางส่วนเพื่อทำนาุ้ง	134
5.12 การปรับหน้าดินริมถนนสายหลักบ้านคลองพร้าว	135
5.13 การรื้อกล้าพื้นที่ป่าไม้ริมถนนเพื่อการก่อสร้างร้านค้าบ้านไก่อแบ้	135
5.14 ถนนสายหลักบ้านคลองนนทรี	136
5.15 สภาพการขาดแคลนน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำช่วงฤดูแล้ง	137
6.1 แนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม	149
6.2 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	151

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทและความสำคัญ ต่อแบบแผนการดำรงอยู่ของมนุษย์จากอดีตถึงปัจจุบัน ทรัพยากรป่าไม้เป็นแหล่งค้าจุนวัดนธรรมชาติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผนความเป็นอยู่ องค์ความรู้ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรด้านอื่น ๆ ตลอดจนสุขภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทรัพยากรทั้งหมดล้วนมีความสำคัญเชื่อมโยงซึ่งกันและกันเสมอ แต่การดำเนินการในด้านการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ยังไม่สัมฤทธิ์ผลดังเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร อันเนื่องมาจากข้อจำกัดหลายประการ ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดประสิทธิภาพในการจัดทำแผนและการบริหารจัดการแผนงานให้สามารถนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งกับองค์กรภาครัฐ องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง สภาพปัญหาเกี่ยวกับด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการบังคับใช้และมาตรการควบคุม รวมถึงการรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันรัฐได้มีการส่งเสริมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการกระจายอำนาจและสิทธิหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริงและแนวทางการปฏิบัตินั้น ภาพรวมของการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ เนื่องจากองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ยังขาดศักยภาพ ความพร้อมต่อการแสดงบทบาท และประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเองอย่างเพียงพอ (ปณิธาน ยามวินิจ, 2546: 10)

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรูปแบบการปกครองที่สะท้อนหลักการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยการปกครองพื้นฐานระดับรากหญ้าของประเทศโดยแท้จริง อันเป็นการตอบสนองนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐที่มีเป้าหมายเพื่อให้อำนาจการบริหารงานแก่ท้องถิ่น ในการที่จะแก้ไขสภาพปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเองตาม

อำนาจหน้าที่ และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น โดยตรงตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองดูแล อนุรักษ์ ส่งเสริม บำรุงรักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 (รวมทั้งที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ถึงปี พ.ศ. 2546) แต่ในปัจจุบันพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ไม่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทของภารกิจในด้านนี้ทั้งหมด โดยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด คือ การพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาสังคม-จิตใจ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ตามลำดับ ถึงแม้บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลจะมีอยู่หลายด้าน แต่ประชาชนรับรู้เฉพาะงานที่เป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่เป็นบทบาททางด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นยังมีความสำคัญรองลงไปจากบทบาทอำนาจหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านอื่น ๆ เป็นอย่างมาก

เกาะช้าง นับเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 429 ตารางกิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนทางภาคตะวันออกของประเทศไทย สภาพพื้นที่บริเวณเกาะช้าง ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางด้านระบบนิเวศที่มีความซับซ้อนอยู่ในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ระบบนิเวศป่าดิบชื้น ระบบนิเวศป่าชายหาด ระบบนิเวศป่าชายเลน และบริเวณปากคลอง น้ำจืดซึ่งไหลลงสู่ทะเลโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในเป็นจำนวนมากในทุก ๆ ปี โดยเฉพาะฤดูการท่องเที่ยว แต่จากผลของโครงการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ทำให้ปัจจุบันเกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเติบโตด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการอย่างรวดเร็ว โดยชาวชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ที่พักแรมในรูปแบบต่าง ๆ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าเสื้อผ้า ของที่ระลึก และการบริการการท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ โดยมีประชาชนบางส่วนยังคงยึดถือการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน รวมถึงสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้นั้น มีการบุกรุกและแผ้วถางพื้นที่สาธารณะ การใช้

ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมขาดการดูแลควบคุมจัดการที่ดี การพัฒนาการท่องเที่ยวที่
แสวงหาผลประโยชน์โดยขาดการพิจารณาถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่กิ่ง
อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เพื่อแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็น
หน่วยการปกครองพื้นฐานที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
และสามารถบริหารงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาและวางแผนการจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลจากการศึกษาดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์
ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ศึกษาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัด
ตราด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.2.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของ
องค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใน
พื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ ได้จัดแบ่งขอบเขตของการศึกษาเพื่อความ
ครอบคลุมในการศึกษาออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน อันได้แก่

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาเฉพาะบริเวณพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง
จังหวัดตราด

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของประชากรที่ต้องการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มหลัก อันได้แก่ ประชากรเป้าหมายหลักซึ่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด มีจำนวน 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างจำนวน 11 คน และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ส่วนประชากรเป้าหมายรองเป็นการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมีสถานะทางสังคมที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6 คน เจ้าอาวาสหรือผู้นำทางศาสนาจำนวน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูใหญ่จำนวน 4 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน

1.3.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ.2548 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ.2549 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 14 เดือน โดยกำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2549 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2549 และนำเสนอผลการศึกษาในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2549

1.3.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ครั้งนี้ ได้กำหนดประเด็นศึกษาด้านเนื้อหาหลัก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.3.4.1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

1.3.4.2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

1.3.4.3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

1.3.4.4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

โดยมีการพิจารณาวิธีการศึกษาและแนวทางการศึกษาตามความเหมาะสม ประกอบ ข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่จากการรวบรวมและจากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) กับประชากรเป้าหมายหลัก อันได้แก่ กลุ่มคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้ทำการศึกษาทั้ง 2 องค์การบริหารส่วนตำบล และใช้แบบสัมภาษณ์

เชิงลึก (In-depth - Interview) กับกลุ่มเป้าหมายรองโดยเป็นการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมีสถานะทางสังคมที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6 คน เจ้าอาวาสหรือผู้นำทางศาสนาจำนวน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูใหญ่จำนวน 4 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน

จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ผลจากแหล่งข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวม ตามขอบเขตการศึกษา เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1.4 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการที่ใช้ในการศึกษา

1.4.1 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

หมายถึง องค์การที่เกิดขึ้นจากการยกฐานะของสภาตำบล ที่มีรายได้รวมเงินอุดหนุน ในปีงบประมาณที่ส่งมาติดต่อกันสามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (รวมทั้งที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ถึง ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2546) โดยในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

1.4.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

หมายถึง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งในส่วนที่เป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้กำหนดตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (รวมทั้งที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ถึง ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2546) โดยในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ที่ดำรงตำแหน่ง อันได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

1.4.3 เพศ

หมายถึง ลักษณะเพศชายหรือเพศหญิงของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4.4 อายุ

หมายถึง จำนวนปีเต็มของอายุสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4.5 ระดับการศึกษา

หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่ได้รับจากสถานศึกษาของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด อันได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. อนุปริญญาหรือปวส. ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

1.4.6 อาชีพ

หมายถึง อาชีพอันเป็นที่มาของรายได้หลักของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด อันได้แก่ การทำประมง การทำสวน เกษตรกรรม ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว การบริการ/การท่องเที่ยว ข้าราชการ และอื่น ๆ

1.4.7 รายได้

หมายถึง ระดับรายได้ที่เป็นจำนวนเงินอันเกิดจากรายได้ต่อหัวต่อเดือน ซึ่งเป็นตัวเงินทั้งหมดจากการประกอบอาชีพโดยไม่หักค่าใช้จ่ายของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4.8 ตำแหน่งของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

หมายถึง การดำรงตำแหน่งในคณะผู้บริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้กำหนดตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (รวมทั้งที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ถึง ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2546)

1.4.9 ระยะเวลาในการทำงาน

หมายถึง ระยะเวลาเป็นจำนวนปีในการทำงานด้านการบริหารงานท้องถิ่นและด้านการเป็นสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4.10 การได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์

หมายถึง จำนวนครั้งของการได้เข้ารับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน นับตั้งแต่การเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

1.4.11 บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หมายถึง บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้ และบทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.4.12 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

หมายถึง ระดับของการแสดงบทบาทในการสนับสนุนโครงการ เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมฝึกอบรม และกำหนดมาตรการในการดำเนินการด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ โดยมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.4.13 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

หมายถึง ระดับของการแสดงบทบาทในการสนับสนุนโครงการ เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมฝึกอบรม และกำหนดมาตรการในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้โดยรอบชุมชน การป้องกันการลักลอบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ และการป้องกันไฟป่าในพื้นที่

1.4.14 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

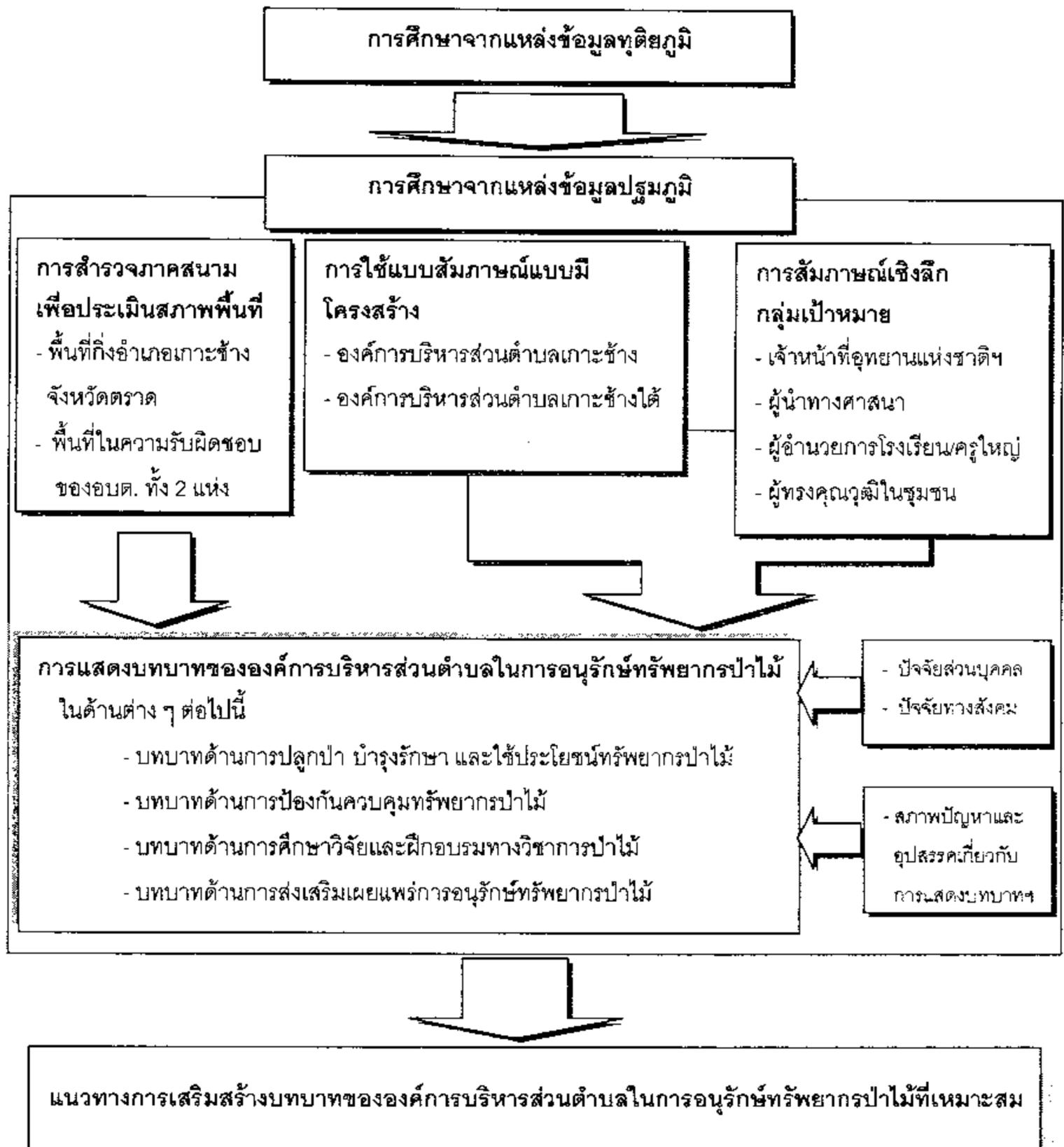
หมายถึง ระดับของการแสดงบทบาทในการสนับสนุนโครงการ เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมฝึกอบรม และกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัยในด้านวิชาการป่าไม้ และฝึกอบรมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อศึกษาวิทยาการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4.15 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หมายถึง ระดับของการแสดงบทบาทในการสนับสนุนโครงการ เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมฝึกอบรม และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนให้เป็นที่

เข้าใจและเห็นความสำคัญอย่างทั่วถึงและถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างแท้จริง ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การให้การศึกษา การให้ความช่วยเหลือ และการติดตามผลการทำงาน

1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.6.3 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.6.4 ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมแก่องค์การบริหารส่วนตำบลได้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาย่างสมบูรณ์ โดยสามารถเรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.4 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1 นิยามของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำราช พิพัฒน์วัฒนากุล (2548: 40) ได้ให้ความหมายของคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการ ทั้งทางตรง และทางอ้อมของมนุษย์ โดยให้การครอบคลุมถึง วัตถุ ธาตุ สสาร และพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะถูกดัดแปลง เคลื่อนย้าย เปลี่ยนแปลงรูปร่าง ขนาด และสถานะ เพื่อให้มนุษย์สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น เพื่อการดำรงชีวิต ใช้อำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้นไป และทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป

วิจัย เทียนน้อย (2539: 8) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติไว้ว่า หมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายที่ธรรมชาติได้สรรสร้างไว้ ซึ่งมนุษย์สามารถหยิบฉวยมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพได้ อันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ อากาศ สถานที่นันทนาการ และมนุษยชาติ สำหรับโบราณสถานที่น่าับว่าเป็นสถานที่นันทนาการทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แต่นับว่าเป็นมรดกตกทอด

ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน จึงทำให้คนทั่วไปมีความรู้สึกว่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้นโบราณสถานหรือสิ่งก่อสร้างบางแห่งไม่มีใครทราบอย่างแน่ชัดว่าสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ใครเป็นผู้สร้าง ดังนั้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจึงได้รวมไปถึงการจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุด้วย

สวัสด์ โนนสูง (2543: 1) ได้ให้ความหมายของคำว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น แสงอาทิตย์ อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า หิน แร่ และมนุษย์ บางชนิดมีความสวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนสิ่งแวดล้อม (Environment) นั้นจะหมายถึง สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิต หรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรม หรือนามธรรม และมีความเหมาะสม หรืออาจจะไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น

นิวัติ เรืองพานิช (2546: 46) ได้กล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในโลกนั้น ต่างมีคุณสมบัติ และสถานภาพที่แตกต่างกันไป ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในเรื่องของการจัดการ และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำควรมีการจำแนกทรัพยากรธรรมชาติออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรที่ใช้ไม่รู้จักหมด ได้แก่ พลังงานรังสี จากดวงอาทิตย์ บรรยากาศที่ห่อหุ้มโลก และน้ำที่อยู่ในวัฏจักร เป็นต้น
2. ทรัพยากรที่ใช้แล้วจะหมดไป ได้แก่ แร่ธาตุ ทั้งที่เป็นโลหะ อโลหะ หรือที่เป็นด้านเชื้อเพลิง รวมทั้งสภาพธรรมชาติทั่ว ๆ ไป หากถูกเปลี่ยนแปลง หรือทำลายไปแล้ว จะไม่อาจจะสร้างขึ้นมาทดแทนได้ใหม่ เป็นต้น
3. ทรัพยากรที่เกิดขึ้นทดแทน หรือรักษาให้คงอยู่ได้ จัดเป็นทรัพยากรประเภท ที่ทำลายความสามารถของมนุษย์ เพราะทรัพยากรเหล่านี้ อาจจะหมดไปได้ หากใช้ไม่ถูกต้อง หรือใช้ไม่ เป็น ขณะเดียวกัน หากใช้อย่างถูกหลัก ถูกวิธี ในการอนุรักษ์แล้วก็จะมิให้ใช้ได้ตลอดไป ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า และกำลังงานของมนุษย์ เป็นต้น

ดังนั้นหากสรุปถึงความหมายโดยรวมจากที่ได้กล่าวถึงข้างต้นจึงพออาจจะกล่าวได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการ ทั้งทางตรง และทางอ้อมของมนุษย์ โดยครอบคลุมถึงวัตถุ ธาตุ สสาร และพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะถูกดัดแปลง เคลื่อนย้าย เปลี่ยนแปลงรูปร่าง ขนาด และสถานะ เพื่อให้มนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น เพื่อการดำรงชีวิต ใช้อำนวยความสะดวก ปลอดภัย การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ความจำเป็นที่จะต้องมีการ

เปลี่ยนแปลงในทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ก่อนจึงจะใช้ประโยชน์ได้ โดยอาจจะต้องมีกระบวนการ หล่อ การหลอม การถลุง การแต่ง ฯลฯ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงก่อน นำมาใช้ และพร้อม หรือเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกันนั้น ทรัพยากรธรรมชาติ ในบางชนิดก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนำไปใช้ให้มีประโยชน์เกิดขึ้นในลักษณะตามเดิมที่มีใน ธรรมชาติของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตามชนิดนั้น ๆ หากจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็จะไม่ สามารถกลับนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป

ส่วนความหมายของสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถสรุปความหมายโดยรวมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งที่เป็นรูปธรรมซึ่งสามารถจับต้องได้และ มองเห็นได้ และนามธรรม อันได้แก่ วัฒนธรรมแบบแผน ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งมีอิทธิพลเกี่ยวข้องโยงใยกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่ง จะมีส่วนส่งเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจร และวัฏจักรที่ เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติก็คือสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่ง ของธรรมชาติ โดยจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากร เพื่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิต และสังคม ซึ่งในสมัยโบราณมนุษย์ จะอยู่กับธรรมชาติ โดยปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อมี ความเจริญมากขึ้น จึงพยายามลดอิทธิพลของธรรมชาติ โดยได้คิดดัดแปลงสิ่งแวดล้อม ให้ เปลี่ยนไปตามความต้องการของมนุษย์ มีการนำทรัพยากรไปใช้อย่างมากมาย หรือถ้าหากไม่มี การจัดการที่ดี ก็จะทำให้ธรรมชาติ ปรับสภาพไม่ทัน จนเริ่มมีการขาดเสถียรภาพ เกิดความเสื่อมโทรม และมลพิษ เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สุขภาพอนามัย และทำให้ มนุษย์ไม่อาจดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

2.1.2 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับการ ดำรงอยู่ของสิ่งที่มีชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ และสังคมมนุษย์ ซึ่งอาจจะสามารถจำแนก ความสำคัญ ของทรัพยากรธรรมชาติ ตามนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้อธิบายถึงความสำคัญในลักษณะ ต่างๆ กัน

2.1.2.1 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ มีความสำคัญดังต่อไปนี้ (ดำรง พิพัฒน์วัฒนากุล, 2548: 44 - 45)

1) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่สุดใน กระบวนการผลิต เมื่อมีการพิจารณารายละเอียดของกระบวนการผลิตทางด้านของสินค้าและการ

บริการ เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และสังคมมนุษย์แล้ว จะพบว่า สินค้า และการบริการที่ถูกผลิตขึ้นมา นั้น เกิดขึ้นจากการผสมกลมกลืนกัน ระหว่างเทคโนโลยี และปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ อันประกอบไปด้วย ต้นทุน แรงงาน ผู้ประกอบการ และ ที่ดิน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น จำเป็นที่จะต้องมีการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวัตถุดิบในการผลิตที่สำคัญ

2) ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบนิเวศธรรมชาติ เมื่อมีการพิจารณาถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีขึ้นในระบบนิเวศธรรมชาติ จะพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติ มีบทบาทหน้าที่ ในทุก ๆ ลักษณะของกระบวนการถ่ายทอดพลังงาน และการหมุนเวียนของธาตุอาหาร ที่เกิดขึ้นมาในระบบนิเวศ ดังนั้น ถ้าหากมนุษย์ได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในรูปแบบ และลักษณะต่าง ๆ โดยปราศจากการควบคุม และการทำให้มีความเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อความสมดุลของระบบนิเวศทางธรรมชาติ อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

3) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการกำหนดรูปแบบการกระจายตัวของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ สืบเนื่องมาจากความแตกต่างกันของลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ และการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในส่วนต่าง ๆ ลักษณะของชนิดพันธุ์ และปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะมี ความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดรูปแบบการกระจายตัว ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในอดีต ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความแตกต่าง เกี่ยวกับความหนาแน่นของประชากร ลักษณะ และระดับความรุนแรง ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ ในส่วนต่าง ๆ ของโลกในปัจจุบัน

4) ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีคุณสมบัติ และลักษณะเดียวกันกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบ และระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศในแถบตะวันออกกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ของน้ำมันดิบ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ สำหรับการดำรงชีวิตอยู่ ดังนั้น น้ำมันดิบ จึงเป็นสินค้าสำคัญที่ส่งออก และที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศผู้ค้าน้ำมันดิบ และประเทศที่นำเข้าน้ำมันดิบ เป็นต้น

5) การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบลูกโซ่จากการที่มีการเกิดทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละบริเวณ ของโลกมีความแตกต่างกัน ประกอบกับการแพร่กระจาย และความหนาแน่นของประชากรโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีการเพิ่มความ

ต้องการ ทางด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ กันมากขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินี้ จะเข้าไปในลักษณะความเสียหายแบบลูกโซ่ ไม่ถูกจำกัดขอบเขตเฉพาะในบริเวณที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อในวงกว้างครอบคลุมพื้นที่และอาณาบริเวณกว้างมากขึ้น ดังนี้ มนุษย์ และสังคมของมนุษย์ จึงอาจจะได้รับผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แม้ว่าอาจจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ตาม

2.1.2.2 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงเกี่ยวพัน ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งหมด โดยมีความสำคัญและมีบทบาทต่าง ๆ (สวัสดี โนนสูง, 2543: 4 - 5) ดังต่อไปนี้

1) มีความสำคัญต่อการคงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยเป็นองค์ประกอบของชีวิต และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น คน และสัตว์ต้องการอากาศออกซิเจน เพื่อการหายใจ และการเผาผลาญอาหาร หากอากาศ เป็นพิษก็จะทำให้สิ่งมีชีวิตตายลงได้

2) มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน ทำเลที่เหมาะสม จะมีมนุษย์อยู่หนาแน่น โดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบตามหุบเขา ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม จะมีการอพยพ ไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า

3) มีอิทธิพลต่อลักษณะที่อยู่อาศัย บ้านเรือนในแต่ละภูมิภาคจะมีโครงสร้าง รูปแบบ และการใช้วัสดุที่แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับภูมิอากาศ เช่น ในเขตอบอุ่นและเขตนานว มักเป็นบ้านอิฐ หรือคอนกรีตมุงกระเบื้อง มีประตูหน้าต่างมิดชิด และมีเตาผิงให้ความอบอุ่น ส่วนบ้านคนไทยสมัยก่อน จะเป็นเรือนไม้ได้สูง หลังคาจั่ว มุงหญ้าคา จาก ใบตอง หรือใบพลวง ซึ่งหาง่าย เหมาะกับสภาพฟ้าอากาศ และความเป็นอยู่แบบไทย

4) เป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงอยู่ของมนุษย์ เช่น แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีลมมรสุม ป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์ มนุษย์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตอนเหนือของแอฟริกา หรือเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ มีสภาพแห้งแล้งเป็นทะเลทราย มนุษย์จะดำรงชีพ โดยเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน ไปตามแหล่งน้ำ และห้วยารอบโอเอซิส ส่วนบริเวณเส้นศูนย์สูตร อากาศจะร้อน ฝนตกตลอดปี มีป่าดงดิบอุดมสมบูรณ์ คนจะดำรงชีพด้วยการเก็บของป่า และล่าสัตว์ มีชีวิตที่ล่าหลัง

5) มีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรือง และความผาสุกของมนุษยชาติ หากประเทศใดมีทรัพยากรมาก รู้จักใช้อย่างเหมาะสม จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้า เพราะทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานจำเป็นที่มีความสำคัญ ในเรื่องของการพัฒนาสังคมของมนุษย์

6) มีความสำคัญทางด้านวิชาการ และเอกลักษณ์ของชาติ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อันแสดงออกถึงการวิวัฒนาการ และความรุ่งเรืองของมนุษย์ในอดีต เป็นเอกลักษณ์ หรือความภาคภูมิใจของบุคคลในชาติ

โดยสรุปทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเกี่ยวพันเชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทั้งหมด โดยมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต และประโยชน์ที่มีมากมาย โดยทรัพยากรธรรมชาติมีความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การท่องเที่ยว และนันทนาการ อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติยังมีประโยชน์ในการประกอบอาชีพของมนุษย์ ใช้ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ และเป็นปัจจัยสำคัญของวัตถุดิบในกิจกรรมทั้งหลาย ทั้งในขั้นตอนการผลิต และการกระจาย การผลิตไปสู่แหล่งต่าง ๆ นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติยังเป็นปัจจัยในการรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด หากทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งชนิดใด เกิดการผิดปกติ จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มีผลกระทบกระเทือนและเกิดความเสียหายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น การเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน ดินถูกชะล้างพังทลาย สัตว์ต่าง ๆ ลดจำนวนลง พืชผลเกิดความเสียหาย ประชาชนอดอยาก เกิดโจรผู้ร้าย ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม สิ่งแวดล้อมที่มีความสวยงาม ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ยังมีการอำนวยความสะดวกได้ ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ได้เป็นอย่างดี สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิด การสร้างงาน และสร้างรายได้อย่างมากมาย

2.1.3 สาเหตุของการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในอดีตที่ผ่านมา การทำลายทรัพยากรธรรมชาติจะมีความรุนแรงน้อยมาก แต่ราว 40 กว่าปีมานี้เอง อัตราการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของโลกเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก สัตว์บางชนิดได้สูญพันธุ์ไป ป่าไม้ของโลกลดน้อย พื้นที่ทุ่งหญ้าถูกถากถางนำมาใช้ทำการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก โดยมีผลพิษที่เกิดขึ้นกับน้ำและอากาศในบางแห่งอยู่ในสภาวะวิกฤติ และแร่ธาตุบางชนิดเริ่มมีราคาสูงขึ้น โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกถูกทำลายไป (วิชัย เทียนน้อย, 2539: 12 - 14) คือ

2.1.3.1 การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ในช่วงแรกที่มนุษย์เข้าครอบครองพื้นโลกนั้น ปริมาณทรัพยากรธรรมชาติมีมากกว่าจำนวนประชากรมาก การประกอบอาชีพจะอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรของโลกค่อย ๆ เพิ่มขึ้น การดำเนินชีวิตเริ่มเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้น ทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิดถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าและเครื่องอำนวยความสะดวก

สะดวกแก่ประชากรที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อจำนวนประชากรของโลกเพิ่มมากเท่าไร อัตราการทำลายที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติก็จะเพิ่มขึ้นเหมือนเงาตามตัว

2.1.3.2 การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การเจริญทางด้านเศรษฐกิจทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชากรสูงตามไปด้วย มีการบริโภคทรัพยากรเกินกว่าความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต มีความต้องการเครื่องอำนวยความสะดวกนานาชนิดทั้งปริมาณและคุณภาพ จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกเร่งให้นำมาใช้เพื่อการดังกล่าวเพิ่มมากยิ่งขึ้น และสิ้นเปลืองไปก่อนกาลอันสมควร เช่น การถากถางป่าไม้เพื่อนำพื้นที่มาใช้ทำไร่ขนาดใหญ่ หรือการตัดไม้เพื่อการค้าของนายทุนซุนคิกทั้งหลาย เป็นต้น

2.1.3.3 ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านดังกล่าว จะทำให้มีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง มนุษย์จึงนำเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้มาใช้เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตด้วยความประมาท ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะดีในแง่ของเศรษฐกิจ แต่จะส่งผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืชพรรณธรรมชาติถูกทำลายอย่างรวดเร็วและถาวรจากการใช้รถแทรกเตอร์ในการเตรียมพื้นดินเพื่อการเพาะปลูก การใช้สารเคมีทำให้เกิดมลพิษในน้ำและในอากาศ พื้นดินบางแห่งหมดความอุดมสมบูรณ์ และสัตว์ป่าถูกล่าจนเกือบจะไม่หลงเหลือ เป็นต้น

2.1.3.4 ประชากรขาดความรู้และมีความเชื่อที่ผิด ทรัพยากรธรรมชาติของโลกไม่น้อยที่ถูกทำลายไปโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นต้นว่า กสิกรไถพรวนดินผิวดินได้เตรียมสำหรับทำการเพาะปลูก ซึ่งจะทำให้ซุยอินทรีย์และความชื้นในดินเสียไป การเผาป่าไม้เพื่อนำพื้นที่มาใช้ทำไร่ ทั้ง ๆ ที่พืชผลที่ผลิตได้มีราคาต่ำกว่าต้นไม้ที่เผาทิ้ง และการทำลายวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมดินนอกจากจะทำให้พื้นผิวดินเกิดกษัยการจากตัวการทางธรรมชาติต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดายแล้ว ยังอาจทำให้ความร้อนจากแสงดวงอาทิตย์ทำลายซุยอินทรีย์ที่ปรากฏอยู่ในดินด้วย

2.1.3.5 การนับถนอม การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากสาเหตุนี้ จะปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัด เกี่ยวกับทรัพยากรสัตว์ป่า ตามปกติแล้วการล่าสัตว์ป่าเพื่อการ

ยังชีพของชาวบ้าน จะแตกต่างไปจากการล่าสัตว์ป่าเพื่อนับถนอมการของชาวเมือง เพราะเครื่องมือเครื่องใช้แตกต่างกันมาก การล่าสัตว์ป่าเพื่อการยังชีพจะทำแต่เฉพาะสัตว์ป่าที่ใช้เป็นอาหาร และสัตว์ป่าที่มีขนาดเล็กแต่ชาวเมืองจะล่าสัตว์ป่าทุกชนิดและทุกขนาด จากการใช้อาวุธทันสมัยจึงทำให้สัตว์ป่าถูกล่าเป็นจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้นการล่าสัตว์ของชาวเมืองมักจะทำไปเพื่อความสนุกสนานและต้องการจะนำส่วนใดส่วนหนึ่งไปใช้ประโยชน์เท่านั้น ส่วนอื่น ๆ ของสัตว์ป่าที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างกลับถูกปล่อยทิ้งให้เน่าเปื่อยอยู่ในป่านั้นต่อไป ซึ่งเป็นกรกระทำที่ไม่คุ้มค่ากับทรัพยากรของโลกที่ต้องสูญเสียไป

2.1.3.6 การสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การตัดถนน การสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน และการจัดตั้งหมู่บ้าน แบบนิคมสร้างตนเอง สิ่งก่อสร้างเหล่านี้เมื่อดำเนินการจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่น ๆ เช่น การตัดถนนผ่านพื้นที่ป่าไม้จะทำให้ต้นไม้จำนวนมากถูกถากถาง การสร้างเขื่อนกั้นลำน้ำจะทำให้ป่าไม้เหนือเขื่อนถูกทำลาย และจะส่งผลกระทบต่อถิ่นที่อยู่ของสัตว์ป่าด้วย สำหรับการจัดตั้งหมู่บ้านในรูปแบบของนิคมสร้างตนเองนั้น จะส่งผลให้พืชพันธุ์ธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้หรือทุ่งหญ้าถูกทำลายอย่างสมบูรณ์

2.1.3.7 ภาวะสงคราม ภาวะสงครามจะเป็นตัวกระตุ้นที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้มากยิ่งขึ้น เช่น กรณีสงครามระหว่างอิรักกับอิหร่าน ซึ่งปรากฏว่าประเทศทั้งสองเร่งผลิตน้ำมันดิบส่งออกจำหน่ายมากยิ่งขึ้น เพื่อนำเงินตราไปจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์มาใช้ในการต่อสู้ซึ่งกันและกัน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันทรัพยากรมนุษย์ถูกนำมาใช้เพื่อประทัดประหารกัน อาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ถูกทำลายไปก่อนจะถึงกาลอันควร ยิ่งไปกว่านั้นยุทธการในพื้นที่ที่เป็นป่าไม้จะมีการใช้ไฟเผาป่าไม้เพื่อไม่ให้ข้าศึกซุกซ่อนตัวอยู่ ซึ่งจะทำให้ป่าไม้บางส่วนถูกทำลายไป การทิ้งระเบิดนอกจากจะทำลายชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์แล้ว สัตว์ป่าอาจจะถูกทำลาย และพื้นดินที่ถูกระเบิดจะมีสภาพขรุขระ จึงสะดวกต่อการเกิดกษัยการจากน้ำหรือลมได้ง่าย อันจะเป็นผลทำให้พื้นดินบริเวณนั้นไม่อาจนำมาใช้เพื่อการกสิกรรมได้

2.1.3.8 การดำเนินนโยบายของรัฐ สาเหตุนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนโยบายต่าง ๆ ของรัฐแต่ละยุคแต่ละสมัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากน้อยเพียงใด แม้ว่ารัฐจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือ และมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติชนิดนั้น ๆ แล้วก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วหน่วยงานที่รับผิดชอบเหล่านั้นกลับไปแสวงหาผลประโยชน์เสียเองจึงทำให้กฎหมายที่มีอยู่ขาดความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าหากรัฐบาลดำเนินการกวาดขันให้เจ้าหน้าที่ นักกฎหมายมาใช้อย่างจริงจังแล้วคาดว่าทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่างของประเทศไทยคงไม่เสื่อมทรามลง เท่ากับที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ แหล่งน้ำ ดิน และสถานที่นันทนาการ

2.1.3.9 การขาดการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์นับว่าเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากจะช่วยให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังช่วยในการเตือนให้เห็นถึงภัยอันตรายที่ได้รับจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอีกโสดหนึ่งด้วย การประชาสัมพันธ์จะต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่องอาจจะออกมาในรูปแบบของเอกสาร แผ่นพับ เทปโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างอันตรายหรือความเสียหายที่เป็นผลพวงมาจากทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย

โดยสรุปสาเหตุหลักที่สำคัญของการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญเกิดขึ้นจาก การเพิ่มตัวของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยปัจจุบันการเพิ่มจำนวนของประชากร โดยเฉลี่ยของประเทศไทยเรานั้น ถึงแม้จะมีอัตราการลดลง จากเดิม แต่ก็ยังมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีผู้คนมากขึ้น ความต้องการในเรื่องของการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก็เพิ่มมากขึ้นทุกทางไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน เป็นต้น ส่วนความเจริญทางเศรษฐกิจนั้น ทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย มีการนำทรัพยากรธรรมชาติใช้มาก จนเกินความจำเป็นในขั้นพื้นฐานของชีวิต ทำให้มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องใช้พลังงานมากขึ้นตามมา แต่ในขณะเดียวกัน ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ก็ช่วยเสริมให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาได้ง่ายขึ้น อีกทั้งตัวประชาชนเอง ซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของผู้ครอบครองทรัพยากรนั้นยังคงขาดการตระหนักถึงความสำคัญในการใช้ประโยชน์ หวงแหน และบำรุงรักษาทรัพยากร

2.1.4 หลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สวัสดี โนนสูง (2543: 8 - 9) ได้กล่าวไว้ว่าหลักการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Natural resource and environmental management) เป็นการหาแนวทางในเรื่องของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความมีประโยชน์มากที่สุดและยาวนานที่สุด โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับการไม่ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนงาน และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บังเกิดผลดีอย่างแท้ที่จริงนั้น ก็จะมีปัจจัยที่มาจากเกี่ยวข้องของหลายประการ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีข้อมูลที่ดี สำหรับการประกอบกรวางแผน และเรื่องของการตัดสินใจในประเทศพัฒนาแล้วจะใช้วิธีการจัดเตรียมข้อมูล แผนที่ด้วยคอมพิวเตอร์ที่ เรียกกันว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือระบบข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) กันอย่างกว้างขวาง ซึ่งแม้ว่าระบบนี้จะยังคงมีราคาแพง และวิธีการปฏิบัตินั้นมีแนวว่าค่อนข้างที่จะยุ่งยาก แต่ในหลาย ๆ หน่วยงานของประเทศไทย ก็ได้มีการนำมาใช้กันแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรมการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้จัดทำฐานข้อมูลตามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระดับจังหวัด สำหรับการมอบให้กับจังหวัดต่าง ๆ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

วิชัย เทียนน้อย (2539: 20 - 21) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานที่น่าสนใจในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการ เพราะในปัจจุบันจะเห็นว่า ทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา

ล้วนแต่ต้องเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรม ปัญหาการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการลดสภาพของปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมรัดกุมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในที่นี้ใครที่จะเสนอแนวคิดพื้นฐานในการที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ โดยเน้นที่ การสร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขั้นต้น โดยที่ผู้รับผิดชอบจะต้องมีการสร้างปรับปรุงให้มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภท รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและเข้มงวด มีการใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูง เพื่อลดปัญหาการสิ้นเปลืองของทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อลดปัญหามลพิษที่จะเกิดขึ้นติดตามมา มีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติให้กับประชาชนในทุกระดับ ทุกกลุ่มทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งการให้การศึกษาคควรที่จะเน้นเกี่ยวกับการทำให้เกิดทักษะ ความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกให้เกิดขึ้นเป็นขบวนการที่ต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้หลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อาจหมายรวมถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานที่สุด ดังนั้นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงต้องกระทำด้วยความฉลาด แต่มิได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้โดยมิได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ อย่างไรก็ตามเมื่อนานมานี้ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ได้หันมาสนใจในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติบางชนิด ตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบโดยตรง และมีการจัดตั้งอาสาสมัครเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขึ้นทั่วไป

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องให้น้ำหนักความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันยิ่งขึ้น ระหว่างการใช้ที่คำนึงถึงประสิทธิภาพ และความสมดุลทางธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นที่พึงปรารถนาในอนาคตนั้น การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจะต้องมีเป็นเพียงการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นปัจจัยการผลิต เพื่อสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศแต่เพียงด้านเดียว และขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับการดูแล รักษา และจัดการอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพของคนในปัจจุบัน โดยการฟื้นฟู บูรณะ ดูแล และรักษา เพื่ออนุรักษ์ และป้องกันสภาวะสิ่งแวดล้อมทั้งในชนบท และในเมือง การบริหารจัดการทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด จะต้องดำรงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถเป็นฐานของการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

2.1.5 แนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สวัสดี โนนสูง (2543: 10 - 12) ได้กล่าวถึงแนวทางหรือวิธีการอันเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้บรรลุผลตามหลักการ โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1.5.1 การสำรวจเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพิ่ม (Resource inventories and appraisal) เช่น การสำรวจถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซในอ่าวไทย เพื่อนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิง

2.1.5.2 การถนอม และการรักษา (Preservation) เพื่อรักษาปริมาณ และคุณภาพไว้ให้เกิดประโยชน์ให้นานที่สุด เช่น การยืดอายุการใช้งานของเหล็ก โดยนำไปผสมกับโลหะอื่น ให้แข็งแรงยิ่งขึ้น

2.1.5.3 การบูรณะฟื้นฟู (Restoration of renewal) ได้แก่ การจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพดีขึ้น เช่น การปลูกป่าทดแทน การบำบัดน้ำเสีย และการแก้ไข หรือปรับสภาพดิน ที่เป็นกรดให้ใช้ปลูกพืชได้ดีขึ้น

2.1.5.4 การทำให้เกิดประโยชน์ใหม่ เพื่อการลดปริมาณ การใช้ทรัพยากร และลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การนำกลับมาใช้อีก นำมาผลิตใช้ใหม่ และซ่อมใช้ เป็นต้น

2.1.5.5 การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ (Beneficial reclamation) เช่น การสร้างเขื่อนจะทำให้เกิดประโยชน์มากกว่าสภาพตามธรรมชาติ นั่นคือ ใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ใช้เพื่อการเกษตร และยังช่วยในการลดปัญหาน้ำท่วมได้อีกด้วย

2.1.5.6 การใช้สิ่งอื่นทดแทน (Substitution) คือ การใช้ทรัพยากรซึ่งหาง่าย ราคาถูก และบูรณะ หรือฟื้นฟูสภาพได้ง่าย แทนสิ่งที่มีอยู่น้อย หาราแพง และบูรณะไม่ได้ เช่น การใช้ไม้แทนโลหะ หรือการใช้พลาสติกแทนเหล็ก ในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์

2.1.5.7 การประดิษฐ์ของเทียม มีส่วนช่วยลดปริมาณการใช้ทรัพยากร เช่นกัน ได้แก่ การผลิตยางเทียม เพชรรัสเซีย ขาเทียม และการทำหินเทียม เพื่อใช้จัดภูมิทัศน์ให้สวยงามตามตึกสูง หรือที่ที่หาหินได้ยาก

โดยสรุป แนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถกระทำได้หลายรูปแบบตั้งแต่ การถนอมรักษาโดยการใช้อยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบูรณะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้รับความเสียหายเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ให้กลับคืนสภาพเดิม หรือเกือบคงเดิม การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เช่น แร่ธาตุบางชนิด และน้ำ การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน การนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน การสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม และการประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้เพื่อช่วยลดภาระที่ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดที่ถูกนำมาใช้สอยให้น้อยลง หรือหมดไปในที่สุด

ส่วนแนวทางดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนตระหนัก ถึงความสำคัญในด้านการใช้ของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ต้องให้มีการสร้างจิตสำนึก ให้เกิดความหวงแหน และร่วมมือกันอนุรักษ์ ซึ่งในประเทศไทยเรานั้น ได้ดำเนินการในหลายลักษณะ (สวัสดิ์ โนนสูง, 2543: 11-13) นั่นคือ ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ด้านการออกกฎหมายควบคุม (Legal control) ด้านการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการอนุรักษ์ และด้านการอนุรักษ์โดยสื่อมวลชน และประชาชน เป็นต้น

2.1.6 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักของประเทศได้มีบทบัญญัติที่ย้ำถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมมือดูแลรักษา เพื่อความสมบูรณ์พูนสุข และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีบทบัญญัติที่นับได้ว่าแตกต่างไปจากฉบับที่ผ่าน ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องที่ว่าด้วยการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่จากเดิม รัฐต้องมีหน้าที่ดูแลโดยตรงเปลี่ยนเป็นรัฐต้องมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนหลักการพื้นฐาน 3 ประการ (ปณิธาน ยามวินิจ, 2546: 9) นั่นคือ ด้านการสงวนบำรุงรักษา และด้านการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุล การควบคุม และกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต และหลักการพื้นฐานประการสุดท้ายคือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมนับเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามความคาดหวัง โดยมีภาคี 5 ฝ่ายเช่นเดียวกัน ดังที่นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์ (2544: 71) ผู้มีความเชี่ยวชาญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในประเทศไทยในโครงการต่าง ๆ ได้เคยกล่าวไว้ว่า การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม หรือกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ควรจะต้องมาจากทุกภาคส่วนเป็นภาคี อย่างน้อยน่าจะมาจากห้าภาคส่วน อาทิเช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนพื้นฐานรากหญ้าและนักวิชาการ เป็นเบญจภาคีการกระทำและการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะไม่สามารถกระทำได้เพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเท่านั้น แต่จะต้องประกอบไปด้วยกลุ่มประชาชนทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น โดยจะเห็นว่าลำพังรัฐบาลฝ่ายเดียวไม่สามารถจะดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่าการมีส่วนร่วมจากกลุ่มบุคคล 5 กลุ่ม ที่ต้อง

ร่วมกันในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รัฐ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระ (องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และสถาบันอุดมศึกษา) และประชาชน หรือบุคคลทั่วไป

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ก็อาจจะมีภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามาร่วม เช่น จากสตรี เยาวชน และผู้ที่สนใจการปกป้องสิ่งแวดล้อม ผู้ด้อยโอกาส พิการ์ และอื่น ๆ ในกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้ว เนื่องจากความหลากหลายของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสนใจไม่ตรงกัน มีความต้องการ มีความกังวลต่างกันไป เพราะฉะนั้น การที่จะมารวมตัว กันเพื่อสร้างผลประโยชน์จากกระบวนการมีส่วนร่วม หรือสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนจึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก และเพื่อให้การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีเอกภาพ มีพลัง และมีความยั่งยืน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับแก้กฎหมายขึ้นมาให้ครอบคลุมในประเด็นสำคัญตามรัฐธรรมนูญ สำหรับสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปเป็นมาตราที่มีความสำคัญและน่าสนใจต่อการศึกษาและพิจารณาแนวโน้ม (ปณิธาน ยามวินิจ, 2546: 13-16) ได้โดยแบ่งออกเป็นมาตราที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนชาวไทยอันได้แก่ มาตรา 45 มาตรา 46 มาตรา 56 มาตรา 58 มาตรา 59 มาตรา 69 และมาตรา 79 ส่วนมาตราที่เกี่ยวข้องกับรัฐและการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ มาตรา 290 (การปกครองส่วนท้องถิ่น) เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจ หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ถือเป็นแม่บทใหม่สำหรับการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม โดยใน พ.ร.บ. ดังกล่าวนี มีเครื่องมือ และกลไกแนวใหม่ซึ่งน่าสนใจหลายประการ ที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินการทางด้านสิ่งแวดล้อม ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ มีการกำหนดให้มีเอกภาพในการกำหนดนโยบายภายใต้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่การกระจายกระจายของอำนาจหน้าที่ ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่หลายหน่วยงาน มีการกำหนดให้มีการกระจายอำนาจออกสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น ตลอดจนเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ อันเป็นการสร้างเครือข่ายผนึกกำลังในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดให้มีกลไกในการจัดทำแผนระดับชาติ ทั้งในระยะยาว และระยะกลาง ตลอดจนให้มีการแปลงแผนระดับชาติ ให้เป็นแผนระดับจังหวัด อันเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้มีการผนึกกำลังในทิศทางเดียวกัน และมีการกำหนดให้มีเครื่องมือสนับสนุนในรูปของกองทุนสิ่งแวดล้อม และมาตรการส่งเสริมด้านภาษีอากร ตลอดจนเพิ่มบทลงโทษให้รุนแรงมากยิ่งขึ้น เพื่อจูงใจให้มีการร่วมมือ และปรามผู้ที่จะละเมิด

ดังนั้นจึงนับได้ว่า พ.ร.บ. ฉบับนี้ สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหา รวมทั้งทัศนคติของประชาชนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของประเทศ ข้อดีของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ได้แก่ มีการกระจายอำนาจ การควบคุม และการกำกับดูแลปัญหามลพิษรวมไปถึงระดับท้องถิ่น ให้เป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมจึงเข้าใจปัญหาดีกว่าส่วนกลาง นอกจากนี้ ยังให้สิทธิและยอมรับบุคคล และองค์กรพัฒนาเอกชน มีการจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับเป็นประเทศแรกในภูมิภาคนี้ มีการเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหามลพิษ เช่น ให้เอกชนรับจ้างบริการ จัดสร้าง และเดินระบบบำบัดน้ำเสีย หรือให้เอกชนตรวจเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

การกล่าวถึงความเชื่อมโยงของบทบัญญัติ ด้วยบทกฎหมายและแนวทางการดำเนินงาน ตามนโยบายตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น สามารถคาดการณ์แนวโน้มของการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากอดีต จวบจนปัจจุบันได้ว่า ในการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา นั้น ได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิต หรือเพิ่มรายได้ประชาชาติแต่การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัดและไม่คำนึงถึงความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์ได้ทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์นั้นร่อยหรอและเสื่อมโทรมลง มีผลกระทบทั้งในระยะสั้น และระยะยาวต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังสร้างปัญหาความขัดแย้งในสังคมอันเกิดจาก การแย่งแย่งเพื่อใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่และเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงติดตามมา และ ในขณะเดียวกัน การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเมือง โดยปราศจากการดูแล รักษาสภาพแวดล้อมเท่าที่ควร ได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่าง ๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ของประชาชน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อคนและชุมชนมากที่สุด

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ เกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป ด้วยการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น ในการควบคุมดูแล การใช้ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างวินัยและประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการผลิตให้เป็นไปอย่างประหยัด ได้ประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจสูงสุดและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

ดังนั้นการดำเนินการในการบรรลุเป้าประสงค์ตามยุทธศาสตร์ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุง และพัฒนากฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประชารัฐ กำหนดมาตรการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ประชาชนในการป้องกันตนเอง ทั้งการใช้ข้อมูลกฎหมายในการบังคับ และการฝึกอบรมให้มีความ ตระหนักถึงภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และการประสาน

ประโยชน์เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบร่วมคิดร่วมทำ จำเป็นจะต้องปรับกระบวนการจัดการของกลไกต่าง ๆ ในภาครัฐให้สามารถตอบสนองของความต้องการ และความจำเป็นของประชาชนได้ทันทั่วทั้ง การจัดการความขัดแย้งจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาภาครัฐให้มีลักษณะข้างต้น จำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาแบบองค์รวม โดยการพัฒนาให้ภาครัฐมีสมรรถนะ และพันธกิจหลักในการเสริมสร้างศักยภาพของสมรรถนะของตน ทำให้คนในสังคมเป็นพันธมิตรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติ ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.2.1 นิยามของทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการ ทั้งทางตรง และทางอ้อมของมนุษย์ โดยครอบคลุมถึงวัตถุ ธาตุ สสาร และพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะถูกดัดแปลง เคลื่อนย้าย เปลี่ยนแปลงรูปร่าง ขนาด และสถานะ เพื่อให้มนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น เพื่อการดำรงชีวิต ใช้อำนวยความสะดวก ความสะดวก ความปลอดภัย การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

ป่า ตามพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ป่าไม้ หมายถึง ที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ครอบครองตามกฎหมายที่ดิน

ป่าไม้ (Forest) หมายถึง บริเวณที่มีต้นไม้หลายชนิด ขนาดต่าง ๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น และกว้างใหญ่พอที่จะมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณนั้น เช่น ความเปลี่ยนแปลงของลมฟ้าอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ มีสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตอื่นซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

ป่าไม้ คือ สังคมของต้นไม้และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อันมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและปกคลุมเนื้อที่กว้างใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากอากาศ น้ำ และวัตถุแร่ธาตุต่าง ๆ ในดินเพื่อการเจริญเติบโตจนถึงอายุขัยและมีการสืบพันธุ์ของตนเอง ทั้งให้ผลผลิตและบริการที่จำเป็นอันจะขาดเสียมิได้ต่อมนุษย์ (นิวัติ เรื่องพานิช , 2528: 94)

ดังนั้นทรัพยากรป่าไม้จึงมีความหมายว่า ทรัพยากรอันประกอบไปด้วยสังคมของต้นไม้และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อันมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและปกคลุมเนื้อที่กว้างใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากอากาศ น้ำ และวัตถุแร่ธาตุต่าง ๆ ในดินเพื่อการเจริญเติบโตจนถึงอายุขัยและมีการสืบพันธุ์ของตนเอง โดยมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อที่จะตอบสนองของความต้องการ ทั้งทางตรง

และทางอ้อมของมนุษย์ โดยอาจจะถูกดัดแปลง เคลื่อนย้าย เปลี่ยนแปลงรูปร่าง ขนาด และสถานะ เพื่อให้มนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น การใช้สอยเพื่อการดำรงชีวิต การสร้างอาคารบ้านเรือน การใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม และการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น โดยนอกจากจะส่งผลดีต่อมนุษย์แล้ว ยังส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอีกด้วย

2.2.2 ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยความสะดวกต่อมนุษย์มากมาย ทั้งประโยชน์ในทางตรงและทางอ้อม โดยความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ทางตรง ได้แก่ ผลผลิตในรูปของไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ซึ่งใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค การค้นคว้าศึกษาวิจัยในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ เป็นต้น ส่วนความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ทางอ้อม ได้แก่ การรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นต้น แม้ว่าทรัพยากรป่าไม้จะจัดเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างขึ้นเพื่อทดแทนได้ แต่ในปัจจุบันการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปีโดยเฉพาะในภูมิภาคเขตร้อน รวมทั้งประเทศไทย โดยจะเห็นได้จากสถิติในการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้มีแนวโน้มสูงขึ้นตามอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การลักลอบตัดฟันไม้เพื่อใช้ประโยชน์ในการสร้างที่อยู่อาศัย การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเข้าทำประโยชน์ทางการเกษตร และการท่องเที่ยว รวมถึงแนวโน้มการดำเนินงานของรัฐบาล ล้วนแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทยเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดังพระราชดำริสตอนหนึ่งของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ด้านความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2518 (องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, 2539: 7) ดังนี้

เราต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งว่าทรัพยากรป่าไม้นั้นสำคัญต่อเรามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ให้ความชุ่มชื้นแก่แผ่นดิน และป่าไม้ต้องมีสัตว์ป่าเพื่อช่วยในการขยายพันธุ์ และสร้างความสมดุลของธรรมชาติ ส่วนสัตว์ป่านั้นก็ต้องมีแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย จึงกล่าวได้ว่า มนุษย์ ป่าไม้ และสัตว์ป่า มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งไม่สามารถที่จะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปได้

ดังนั้นทรัพยากรป่าไม้จึงนับเป็นหัวใจสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ ดิน อากาศ และสัตว์ป่า รวมทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งหมด รวมถึงมนุษย์ ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ มากมาย

2.2.2.1 ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

1) ทรัพยากรป่าไม้เป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของวัฏจักร น้ำ ออกซิเจน คาร์บอนและไนโตรเจนในระบบนิเวศ ทำให้เกิดความสมดุลแห่งระบบด้วยการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงแร่ธาตุและสสารในระบบนิเวศ

2) ทรัพยากรป่าไม้ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เมื่อฝนตกน้ำฝนบางส่วนจะถูกต้นไม้ในป่าดูดซับไว้ แล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยให้ไหลลงสู่ผิวดิน อีกส่วนหนึ่งจะซึมลงสู่ดินชั้นล่าง สามารถลดการพังทลายของดินได้ ลดการกัดเซาะหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ ป้องกันการเกิดน้ำท่วมฉับพลันและสามารถลดความรุนแรงของการเกิดภาวะน้ำท่วม เนื่องจากต้นไม้ช่วยชะลอการไหลของน้ำบนผิวดิน และการมีป่าไม้ปกคลุมดินจะช่วยป้องกันการกัดเซาะได้ดีกว่าปลูกพืชชนิดอื่น ๆ

3) ทรัพยากรป่าไม้ช่วยปรับสภาพบรรยากาศ เนื่องจากป่าไม้ช่วยเก็บรักษาความชุ่มชื้นในดินไว้ ร่มเงาของป่าช่วยป้องกันไม่ให้ความร้อนจากดวงอาทิตย์ตกกระทบผิวดินโดยตรง บริเวณป่าไม้จะมีน้ำที่เกิดจากการระเหยจากใบและลำต้น กลายเป็นไอน้ำในอากาศจำนวนมาก อากาศเหนือป่าไม้จึงมีความชื้นมาก เมื่ออุณหภูมิอากาศลดลง ไอน้ำจะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำเกิดเป็นเมฆจำนวนมาก สุดท้ายก่อให้เกิดฝนตกลงมาในป่าที่มีต้นไม้หนาแน่นและส่งผลให้พื้นที่ใกล้เคียงได้รับน้ำฝน และทำให้สภาพอากาศที่ชุ่มชื้นแม้กระทั่งในฤดูร้อน ดังนั้นพื้นที่ที่มีป่าไม้มาก เช่น เขาใหญ่ ดอนอินทนนท์ ภูกระดึง เขาหลวง จะเห็นว่ามีเมฆปกคลุมอยู่บนภูเขาและจะมีฝนตกมากกว่าบริเวณข้างล่าง

4) ทรัพยากรป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ในบริเวณที่ป่าไม้มีความสมบูรณ์ต้นไม้มีรากลึกและขนานไข้อยู่ในดิน อินทรีย์วัตถุจากต้นไม้และสัตว์ป่าจะช่วยปรับโครงสร้างของดินให้มีรูพรุนที่สามารถเก็บกักน้ำได้ดี น้ำฝนที่ผ่านต้นไม้จะลงสู่ดินในแนวตั้งแล้วค่อย ๆ ไหลซึมกระจายไปตามรากที่แตกแขนงออกไปตามอนุภาคดิน รูพรุนที่อยู่ในดินเฉพาะรูพรุนขนาดเล็กในเม็ดดินนั้นสามารถกักเก็บน้ำได้มากกว่า น้ำหนักของเม็ดดินแห้งถึง 3 - 10 เท่า และน้ำที่กักเก็บไว้นั้น จะค่อย ๆ ปลดปล่อยสู่ชั้นน้ำใต้ดินเพื่อลงสู่แหล่งน้ำลำธาร ป่าจึงเปรียบได้ กับฟองน้ำขนาดใหญ่ที่ทำหน้าที่ เป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ถ้าป่าเกิดในที่สูง น้ำที่กักเก็บไว้จะค่อย ๆ ซึมลงมารวมกันตามหุบเขา เกิดธารน้ำเล็ก ๆ มากมาย และกำเนิดแม่น้ำลำธารที่สามารถมีน้ำใช้ได้ ทุกฤดูกาล เป็นต้น

5) ทรัพยากรป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ ป่าไม้เป็นแหล่งผลิต/ผู้ผลิตปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เมือง/ชุมชนเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมที่สำคัญและหาสิ่งอื่นมาทดแทนมิได้ ป่าไม้มีความผูกพันต่อความเป็นอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การนำไม้มาใช้ใน การก่อสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เป็นเครื่องตกแต่งบ้าน ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มอาหาร ซึ่งในเรื่องอาหารมนุษย์ ได้รับจากป่าโดยตรง เช่น ได้ส่วนของผล เมล็ด ใบ ดอก ลำต้นเป็นอาหาร และได้รับน้ำผึ้ง หรือเนื้อสัตว์ป่าโดยทางอ้อม สมุนไพรหรือยาแผนโบราณที่ใช้รักษาโรค ส่วนใหญ่ได้มาจากผลิตภัณฑ์ของป่าไม้ ได้มีการนำสมุนไพรจากป่ามาดัดแปลง สกัดเอาส่วนที่สำคัญ จากเปลือก ดอก ผล เมล็ด ราก นำมาใช้ในการผลิตยารักษาโรคที่ออกมาในรูปของยาเม็ด ยาน้ำ หรือแคปซูล เช่น เปลือกต้นชิงโค่นำมาสกัดทำยาควินินเพื่อรักษาโรค มาลาเรีย

6) ทรัพยากรป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้จัดว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหลบภัยที่สำคัญที่สุดของสัตว์ป่า ซึ่งสัตว์เหล่านี้มีความสำคัญต่อมนุษย์ เช่น เป็นอาหาร ยารักษาโรค ช่วยขจัดแมลงและประดับป่าไม้ให้เกิดความงดงาม การทำลายพื้นที่ป่าจึงเสมือนทำลายสัตว์ป่าด้วย

7) ทรัพยากรป่าไม้เป็นแนวป้องกันลมพายุ เมื่อลมพายุพัดมาปะทะพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางความเร็วและลมพายุจะลดลง ดังนั้นลมพายุที่พัดผ่านแนวป่าไม้จะมีความเร็วน้อยกว่าพัดผ่านที่โล่งแจ้ง ช่วยลดความเสียหายของสิ่งก่อสร้าง ป่าไม้จึงเป็นกำแพงธรรมชาติที่ช่วยป้องกันความรุนแรงของลมพายุได้

8) ทรัพยากรป่าไม้ช่วยในการพักผ่อนหย่อนใจ ธรรมชาติของป่าไม้จะเต็มไปด้วยสีเขียว ร่มเย็น ก่อให้เกิดความสบายตาเมื่อพบเห็น ความสดสวยงดงามของดอกไม้ ความชุ่มชื้น น้ำในลำธารที่ใสสะอาด ความเงียบสงบจากเสียงรบกวนของชุมชน ความน่าชมและน่ารักของสัตว์ป่า ทำให้เขตป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในช่วงวันหยุดต่าง ๆ จะพบเห็นประชาชนทั้งในท้องถิ่นและในเมืองจำนวนมากเดินทางไปเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจในเขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ สวนป่า และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น ป่าไม้จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่งไปด้วย

9) ทรัพยากรป่าไม้ช่วยลดมลพิษทางอากาศ เนื่องจากป่าไม้เป็นตัวช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์เพื่อนำไปใช้ในการสังเคราะห์อาหาร แล้วปลดปล่อยก๊าซออกซิเจนมาให้กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ บนโลก สมดุลระหว่างคาร์บอนไดออกไซด์และออกซิเจนในอากาศจึงเกิดขึ้น และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พืชในตระกูลสูงสามารถดูดกลืนก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ แล้วเปลี่ยนแปลงให้เป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปล่อยออกสู่บรรยากาศแล้วจึงดึงกลับมาใช้ในการสังเคราะห์อาหารในเวลากลางวัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าต้นไม้มีประโยชน์มากในการช่วยกำจัด

คาร์บอนมอนอกไซด์และคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศ ในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งมีแต่ป่าคอนกรีต และไม่ค่อยมีต้นไม้ อากาศในเมืองจึงมีปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์สูง การปลูกต้นไม้มาก ๆ จะช่วยลดปริมาณก๊าซทั้งสองชนิดนี้ได้

เนื่องจากป่าไม้สามารถเชื้ออำนาจประโยชน์ต่อประชาชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังที่กล่าวมาแล้ว การทำลายป่าถือว่าเป็นการทำลายผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ป่าไม้เมื่อถูกทำลายลงแล้วยากที่จะฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิมได้ ดังนั้นเพื่อประโยชน์ของเราเองและต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม โปรดช่วยดูแลรักษาป่าเพื่อให้ป่านั้น ๆ มีอยู่และเชื้ออำนาจประโยชน์ตลอดไป

2.2.3 การจำแนกทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ของประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ป่าไม้ไม่ผลัดใบ (Evergreen Forest) กับป่าไม้ผลัดใบ (Deciduous Forest) โดยมีรายละเอียดของข้อมูลตามหัวข้อต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

2.2.3.1 ป่าไม้ไม่ผลัดใบ (Evergreen Forest) ป่าประเภทนี้มีประมาณ 30% ของเนื้อที่ป่าทั้งประเทศ สามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีก 4 ชนิด ดังนี้

1) ป่าดิบเมืองร้อน (Tropical Evergreen Forest) เป็นป่าที่อยู่ในเขตที่มีมรสุมพัดผ่านอยู่เกือบตลอดทั้งปี มีปริมาณน้ำฝนมาก ดินมีความชื้นอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่ทั้งในที่ราบและที่เป็นภูเขาสูง มีกระจายอยู่ทั่วไปตั้งแต่ภาคเหนือไปถึงภาคใต้ แบ่งย่อยตามสภาพความชุ่มชื้นและความสูงต่ำของภูมิประเทศ ได้ดังนี้

(1) ป่าดิบชื้น (Tropical Rain Forest) ป่าชนิดนี้โดยทั่วไปเรียกว่าป่าดงดิบเป็นป่าที่มีอยู่ทั่วไปในทุกภาคของประเทศ และมากที่สุดแถบชายฝั่งภาคตะวันออก เช่น ระยอง จันทบุรี และที่ภาคใต้ ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนตกมากกว่าภาคอื่น ๆ ลักษณะทั่วไปมักเป็นป่ารกทึบ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้มากมายหลายร้อยชนิด ต้นไม้ส่วนใหญ่เป็นวงค์ยาง มีลำต้นสูงใหญ่ ตั้งแต่ 30 - 50 เมตร พื้นป่ามักรกทึบประกอบด้วยไม้พุ่ม ปาล์ม หวาย เถาวัลย์

(2) ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) มีอยู่ทั่วไปตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ ตามที่ราบเรียบหรือตามหุบเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 เมตร และมีปริมาณน้ำฝนระหว่าง 1,000 - 1,500 มม. พันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น ยางแดง มะค่าโมง เป็นต้น พื้นที่ป่าชั้นล่างจะไม่หนาแน่นและค่อนข้างโล่งเตียน

(3) ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) มีลักษณะเป็นป่าที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป ส่วนใหญ่อยู่บนเทือกเขาสูงทางภาคเหนือ และบาง

แห่งในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ เป็นต้น มีปริมาณน้ำฝนระหว่าง 1,000 - 2,000 มม. พืชที่สำคัญได้แก่ไม้วงศ์ก่อ เช่น ก่อสีเสียด ก่อตาหมูน้อย อบเชย กำลังเสือโคร่ง เป็นต้น บางทีก็มีสนเขาขึ้นปะปนอยู่ด้วย ส่วนไม้พื้นล่างเป็นพวกเฟิร์น กกล้วยไม้ดิน มอสต่าง ๆ ป่าชนิดนี้มักอยู่บริเวณต้นน้ำลำธาร

2) ป่าสน (Coniferous Forest) ป่าสนมีลักษณะกระจายอยู่เป็นหย่อม ๆ ตามภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ และที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดเลย ศรีสะเกษ สุรินทร์ และอุบลราชธานี มีอยู่ตามที่เขาและที่ราบบางแห่งที่มีระดับสูงจากน้ำทะเลตั้งแต่ 200 เมตรขึ้นไป บางครั้งพบขึ้นปนอยู่กับป่าแดงและป่าดิบเขา ป่าสนมักขึ้นในที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์ เช่น สันเขาที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ประเทศไทยมีสนเขาเพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือสนสองใบและสนสามใบ และพวกก่อต่าง ๆ ขึ้นปะปนอยู่ พืชชั้นล่างมีพวกหญ้าต่าง ๆ

3) ป่าพรุ (Swamp Forest) คือป่าที่อยู่ตามที่ราบลุ่มมีน้ำขังอยู่เสมอ และตามริมฝั่งทะเลที่มีโคลนเลนทั่ว ๆ ไป ปริมาณน้ำฝนไม่น้อยกว่า 2,000 มม.ต่อปี แบ่งเป็นย่อย ๆ ได้ 2 ชนิดคือ

(1) ป่าพรุหรือป่าบึงน้ำจืด (Fresh Water Swamp Forest) ซึ่งลักษณะของป่าประเภทนี้อยู่ถัดจากชายฝั่งทะเลเข้ามา จะมีน้ำท่วมหรือขึ้นแฉะตลอดปี ดินมักเป็นทรายหรือโคลนตมพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ เช่น ลำโพง กะเบา น้ำ กันเกรา เป็นต้น

(2) ป่าชายเลน (Mangrove Swamp Forest) ป่าชนิดนี้จะขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลที่มีดินโคลนและน้ำทะเลท่วมถึง เช่น ตามชายฝั่งตะวันตกตั้งแต่ระนองถึงสตูล แถบอ่าวไทยตั้งแต่สมุทรสงครามถึงตราด และจากประจวบคีรีขันธ์ลงไปถึงนราธิวาส ไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ แสม เป็นต้น

4) ป่าชายหาด (Beach Forest) เป็นป่าที่มีอยู่ตามชายฝั่งทะเลที่เป็นดินกรวด ทรายและหิน พันธุ์ไม้จะต่างจากที่น้ำท่วมถึง ถ้าชายฝั่งเป็นดินทรายก็มีสนทะเล พืชชั้นล่างก็จะมีพวกตีนนก และพันธุ์ไม้เลื้อยอื่น ๆ อีกบางชนิด ถ้าเป็นกรวดหรือหิน พันธุ์ไม้ที่ขึ้นส่วนใหญ่ก็เป็นพวกกระทิง หูกวาง เป็นต้น

2.2.3.1 ป่าผลัดใบ (Deciduous Forest) แบ่งได้ 3 ชนิด คือ

1) ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้ไม่ปรากฏว่ามีอยู่ ป่าชนิดนี้มักจะมีไม้สักขึ้นอยู่ปะปนอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะทางภาคเหนือและทางภาคกลางบางแห่ง ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีป่าเบญจพรรณอยู่น้อย ลักษณะของป่าเบญจพรรณ โดยทั่วไปเป็นป่าโปร่ง

ประกอบด้วยต้นไม้ขนาดกลางเป็นส่วนมาก พื้นที่ป่าไม่รกทึบมีไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่มาก ในฤดูแล้งต้นไม้ทั้งหมดจะพากันผลัดใบและมีไฟป่าไหม้อยู่ทั้งปี มีพันธุ์ไม้ขึ้นคละกันมากชนิด เช่น ไม้สัก แดง ประดู่ มะค่าโมง ชิงชัน ตะแบก เป็นต้น พืชชั้นล่างก็มีพวกหญ้า พวกกก ไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้ป่า ไม้รวก ไม้หนวล เป็นต้น

2) ป่าแพะ ป่าแดง ป่าโคก ป่าเต็งรัง (Deciduous Dipterocarp Forest) ป่าชนิดนี้มีอยู่มากทางภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้และชายทะเลด้านตะวันออกเฉียงไม่ปรากฏว่ามีอยู่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนับว่ามีมากที่สุด คือประมาณร้อยละ 70 – 80 ของป่าชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภาคนี้ทั้งหมด ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งที่ราบและที่เขาสอง ดินมักเป็นทรายและลูกรัง ซึ่งจะมีสีค่อนข้างแดง ในบางแห่งจึงเรียกว่าป่าแดง ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีป่าขึ้นตามเนินที่เรียกว่าโคก จึงเรียกว่าป่าโคก ลักษณะป่าชนิดนี้เป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลางขึ้นอยู่กระจัดกระจาย พื้นที่ป่าไม่รกทึบ มีหญ้าชนิดต่าง ๆ และไม้ไผ่ขึ้นอยู่โดยทั่วไป พันธุ์ไม้ในป่านี้ได้แก่ เต็ง รัง พะยอม มะขามป้อม เป็นต้น

3) ป่าหญ้า (Savanna Forest) ลักษณะเป็นป่าที่เกิดหลังจากที่ป่าชนิดอื่น ถูกทำลายไปหมด ดินเสื่อมโทรมต้นไม้ไม่อาจเจริญเติบโตต่อไปได้ พวกหญ้าจึงเข้ามาแทนที่พบได้ทุกภาคในประเทศ หญ้าที่ขึ้นส่วนใหญ่เป็นหญ้าคา แฝกหอม เป็นต้น อาจมีต้นไม้ขึ้นบ้าง เช่น กระโดน กระถินป่า ประดู่ ซึ่งเป็นพวกทนทานไฟป่าได้ดี

2.2.4 สภาพปัญหาของทรัพยากรป่าไม้

สภาพปัญหาของการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ตลอดเวลา 30 ปีที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าการสูญเสียพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมลง เป็นผลงานจากปัจจัยหลายอย่างทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติ และกิจกรรมในการดำเนินการของมนุษย์เอง โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

2.2.4.1 การทำไม้ ความต้องการไม้เพื่อกิจการต่าง ๆ เช่น เพื่อทำอุตสาหกรรมโรงเลื่อย โรงงานกระดาษ สร้างที่อยู่อาศัยหรือการค้า ทำให้ต้นไม้ถูกลอบตัดและตัดถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งอนุญาตผูกขาดทั้งสัมปทานระยะยาว ขาดระบบการควบคุมที่ดี ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมุ่งแต่ตัวเลขปริมาณที่จะทำออก โดยไม่ระวังดูแลพื้นที่ป่าไม่ติดตามผลการปลูกป่าทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทานว่า ได้ดูแลรักษาต้นไม้ให้เจริญเติบโตอย่างปลอดภัยหรือไม่ จนในที่สุดได้มีพระราชกำหนด ณ วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2531 ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ (ป่าบก) ทั่วประเทศไทย เมื่อเกิดกรณีกระทู้ขึ้นมาและกล่าวโทษว่า การทำให้เป็นเหตุทำลายป่า เป็นผลให้เกิดภัยพิบัติ เช่นนั้นขึ้น

2.2.4.2 การเพิ่มจำนวนประชากรของประเทศ ทำให้ความต้องการจากภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ความจำเป็นที่ต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าไม้ในเขตภูเขาจึงเป็นเป้าหมายของการขยายพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก การบุกรุกพื้นที่ป่าอาจกระทำโดยราษฎรสามารถบุกรุกเข้าครอบครองพื้นที่หลังการทำไม้ได้อย่างง่ายดาย จากการเพิกเฉยของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือเกษตรกรเหล่านี้ทำการเกษตรโดยขาดการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ต้องขายที่ดินแล้วอพยพเข้าป่าลึกไปเรื่อย ๆ หรือการขายที่ดินผืนใหญ่ในราคาสูงขึ้นผิดปกติให้นักลงทุนที่สนองนโยบายการท่องเที่ยวด้วยการสร้างรีสอร์ท สนามกอล์ฟ ยิ่งเป็นเหตุซ้ำเติมให้พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกมากขึ้น

2.2.4.3 การส่งเสริมการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เช่น มันสำปะหลัง ปอ ฯลฯ โดยไม่ส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างเต็มประสิทธิภาพทั้ง ๆ ที่พื้นที่ป่าบางแห่งไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการเกษตรกรรมเพาะปลูก เนื่องจาก (1) พื้นที่ขรุขระไม่สะดวกในการขุดไถพรวน (2) พื้นที่ลาดเอียง และดินง่ายต่อการเกิดกษัยการ (3) ชั้นดินบาง หลังจากการเพาะปลูกได้ไม่นาน พื้นดินที่ถูกปล่ยทิ้งไว้ให้เป็นทุ่งหญ้าไม่สามารถปลูกพืชได้อีก ทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกด้วยการบุกรุกป่าเพิ่มมากขึ้นอีก กรณีของการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำก็เช่นกัน ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกและทำลายลงกว่าครึ่งในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา

2.2.4.4 การกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่า กระทำไม่ชัดเจนหรือไม่กระทำเลยในหลาย ๆ ป่า ทำให้ราษฎรเกิดความสับสนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา บางแห่งเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เองยังไม่สามารถชี้แนวเขตได้ถูกต้อง ทำให้เกิดการพิพาทในเรื่องที่ดินทำกินและที่ดินป่าไม่อยู่ตลอดเวลา และมักเกิดการร้องเรียนต่อต้านในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งช่วงระยะนี้เองการบุกรุกพื้นที่ป่าก็ดำเนินไปเรื่อย ๆ กว่าจจะรู้แพ้รู้ชนะป่าก็หมดสภาพไปแล้ว

2.2.4.5 การจัดสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ อาทิ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เส้นทางคมนาคม การสร้างเขื่อนขวางลำน้ำจะทำให้พื้นที่เก็บน้ำหน้าเขื่อนที่อุดมสมบูรณ์ถูกตัดโค่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนต้นไม้อายุขนาดเล็กหรือที่ทำกรย้ายออกมาไม่ทันจะถูกน้ำท่วมยึ้นต้นตาย เช่น การสร้างเขื่อนรัชชประภาเพื่อกั้นคลองแสงอันเป็นสาขาของแม่น้ำพุมดวง-ตาปี ทำให้น้ำท่วมบริเวณป่าดงดิบซึ่งมีพันธุ์ไม้หนาแน่นประกอบด้วย สัตว์นานาชนิดนับแสนไร่ ต่อมาจึงเกิดปัญหาน้ำเน่าไหลลงลำน้ำพุมดวง หรือการตัดถนนสายใหม่บางสายจำเป็นต้องตัดผ่านพื้นที่ป่าไม้ ทำให้สูญเสียไม้และพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก เป็นการสูญเสียระหว่างการสร้างถนนและหลังจากการสร้างถนนเสร็จเรียบร้อยแล้ว

2.2.4.6 ไฟไหม้ป่า ประเทศไทยมักเกิดไฟไหม้ป่าในฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี เพราะในฤดูร้อนพวกวัชพืชในป่าหรือจากการผลัดใบของต้นไม้ ใบไม้จะแห้ง แล้งและติดไฟง่าย การ

สูญเสียป่าไม้เกิดขึ้นทุก ๆ ปีในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไฟป่าอาจเกิดจากการกระทำของคนหรือจากธรรมชาติ ผลเสียของไฟไหม้ป่าทำลายทรัพยากรป่าไม้คือ (1) ทำลายต้นไม้นานาชนิดเล็กและขนาดใหญ่ (2) ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง เนื่องจากฮิวมัสถูกทำลายและบางครั้งเกิดการพังทลายของดินตามมาด้วย (3) ทำให้โรคพืชระบาดกับต้นไม้ง่าย เนื่องจากบางส่วนของต้นไม้ถูกทำลาย โรคเห็ด รา แมลง เจาะไชเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้ต้นไม้เกิดการเสื่อมสภาพเร็วกว่าเวลาอันควร (4) ต้นไม้ที่หยุดการเจริญเติบโตชั่วคราวจะถูกต้นไม้อื่นเบียดบังแสงจนทำให้ต้นไม้แคระแกร็นไม่มีประโยชน์ (5) ระดับความชื้นในดินถูกทำลายเนื่องจากพืชคลุมดินถูกทำลายพืชขาดแคลนน้ำ

2.2.4.7 การทำเหมืองแร่ แหล่งแร่ที่พบในบริเวณที่มีป่าไม้ปกคลุมอยู่ มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดหน้าดินก่อนเป็นบริเวณกว้าง เพื่อสะดวกแก่การดำเนินการ ดังนั้นจึงทำให้บริเวณที่ป่าไม้ขึ้นปกคลุมถูกทำลายลง เส้นทางขนย้ายแร่ในบางครั้งต้องทำลายป่าไม้ลงเป็นจำนวนมาก เพื่อสร้างถนนหนทาง การระเบิดหน้าดินเพื่อให้ได้มาซึ่งแร่ธาตุเกิดผลทำลายป่าไม้บริเวณใกล้เคียงโดยไม่รู้ตัว

2.2.4.8 การทำลายของสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยง สัตว์ทำลายป่าไม้โดย (1) กัดกินใบกิ่ง รากเหง้าหรือหน่อของพืช (2) การเหยียบย่ำจะทำให้ต้นอ่อนของพืชถูกทำลาย ดินบริเวณโคนต้นไม้ถูกย่ำจนแน่น โครงสร้างของดินเสียไป ทำให้พืชเจริญเติบโตช้า ความเสียหายในประเทศไทยในขณะนี้ไม่มากนัก จะมีอยู่บ้างเล็กน้อยในบริเวณจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการเลี้ยงสัตว์เป็นจำนวนมาก

2.2.4.9 การทำลายของเชื้อโรคและแมลง ต้นไม้ในป่าเป็นจำนวนมากที่ถูกทำลายโดยเชื้อโรคและแมลง จะเกิดการเหี่ยวเฉาแคระแกร็นไม่เจริญเติบโต บางชนิดต้องสูญพันธุ์

2.2.4.10 ความตระหนักรู้และความร่วมมือของประชาชนต่อการอนุรักษ์ยังมีน้อย เนื่องจากยังมีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปก่อสร้างบ้านเรือนหรือใช้สอยอื่น ๆ หรือเพื่อการเกษตรหรือการเผาพื้นที่ป่าที่มีปรากฏให้เห็นได้เป็นประจำทุกปี นอกจากนี้การนิยมเครื่องเรือนที่ผลิตมาจากไม้ที่มีค่า เช่น ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ชิงชัน เป็นต้น ทำให้ผู้ผลิตต้องเร่งแสวงหาไม้เพื่อสนองความต้องการของประชาชนผู้ซื้อมากขึ้น

2.2.5 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีเหตุมีผลเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ต้องการอย่างต่อเนื่องทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้นอกจากในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้ว ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ

และสังคมด้วย จึงจำเป็นต้องจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้ได้รับประโยชน์ครอบคลุมทุกด้านที่กล่าวมา ความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามหลักวิชาการ โดยสามารถสรุปเป็นมาตรการในการดำเนินการต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้ (ดุสิต เวชกิจ, 2545: 211 - 259)

2.2.5.1 การปลูกป่า การปลูกป่าเป็นมาตรการที่จะปรับปรุงสภาพป่าที่ถูกทำลายลงจนหมดสภาพป่าหรือมีสภาพเสื่อมโทรมลงในอดีตให้กลับฟื้นคืนสภาพเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์หรือมีคุณค่าขึ้นมาอีก จึงนับว่าเป็นการเสริมสร้างให้มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มพูนขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปการปลูกป่าสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1) การปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ เป็นการปลูกป่าที่ไม่หวังผลผลิตในด้านเศรษฐกิจ แต่มุ่งหวังในด้านการรักษาสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร การควบคุมการพังทลาย และการรักษารักษาของดิน การศึกษาวิจัยทางวิชาการ ตลอดจนการนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ

2) การปลูกป่าเพื่อการเศรษฐกิจ เป็นการปลูกป่าที่หวังผลตอบแทนที่ได้จากผลผลิตของป่า เพื่อนำออกมาใช้สอยหรือจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นชนิดไม้ที่ปลูกจึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และสภาพความเหมาะสมของพื้นที่

3) การปลูกป่าชุมชน เป็นการในพื้นที่ที่กำหนดไว้เป็นป่าชุมชน ที่สาธารณประโยชน์ ที่สองข้างถนน ที่สองฝั่งคลอง ที่วัด ที่โรงเรียน เป็นต้น โดยรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนในทุกรูปแบบให้ประชาชนร่วมกันปลูกป่าขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน รูปแบบการปลูกป่าชุมชนนี้นับว่าเป็นรูปแบบที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.2.5.2 การใช้ประโยชน์จากไม้ การนำไม้มาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผ่านมายังขาดประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่าโดยควรมีการพัฒนาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

1) การใช้ประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของไม้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ควรมีการพิจารณานำส่วนที่ไม่ใช้ประโยชน์ มาใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2) การปรับปรุงคุณภาพไม้ ก่อนที่จะนำไม้มาใช้ประโยชน์ควรจะได้มีการปรับปรุงคุณภาพไม้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการผึ่งและอบไม้ การอาบน้ำยาไม้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพการใช้งานตลอดอายุการใช้งานมากขึ้น

2.2.5.3 การป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ นับเป็นมาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่มิให้ถูกทำลายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้ โดยมนุษย์เพื่อดำเนินกิจกรรมหลายด้านทั้งการเกษตรกรรม พื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรม ตลอดจนการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถพบได้ในทุกประเทศ การลักลอบใช้ผลผลิตจากป่า

ทั้งเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง แปรรูป และการหาของป่า รวมถึงการป้องกันการเกิดไฟป่าและการเกิดโรค และแมลงศัตรูพืช เป็นต้น

2.2.5.4 การศึกษาวิจัยทางวิชาการป่าไม้ นับเป็นแนวทางที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ให้ประสพจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การศึกษาวิจัยทำให้ทราบถึงวิทยาการใหม่ ๆ ในการนำไปใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการศึกษาวิจัยควรพิจารณาถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องนำไปใช้โดยมีงบประมาณ และเจ้าหน้าที่ดำเนินการอย่างเพียงพอ นอกจากนี้แล้วผลของการศึกษาที่ได้รับควรนำไปใช้ปฏิบัติ และเผยแพร่ให้หน่วยงานและประชาชนทราบด้วย

2.2.5.5 การส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะประสพผลสำเร็จได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1) การประชาสัมพันธ์และจูงใจ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ถึงสภาพปัญหาของทรัพยากรป่าไม้ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบจึงจะทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ประสพผลสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งควรดำเนินการทุกรูปแบบตามความเหมาะสม

2) การให้การศึกษา เพื่อแนะนำความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมต่อการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้ในรูปแบบต่าง ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาเพื่อแนะนำความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น การศึกษานี้ควรดำเนินการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กันไปตามความเหมาะสม เช่น การให้การศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียน การจัดอบรม การทัศนศึกษา การสาธิต เป็นต้น

3) การให้การช่วยเหลือและบริการ การดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยประชาชนท้องถิ่น บางครั้งขาดแคลนสิ่งจำเป็นบางประการ รัฐจึงต้องให้การช่วยเหลือและบริการตามความต้องการและความจำเป็น เช่น การแจกจ่ายกล้าไม้ การช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ การจัดการทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

4) การติดตามประเมินผล การดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยวิธีการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผล ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ผลที่ได้รับ ตลอดจนความก้าวหน้าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนการวางแผนการส่งเสริมเผยแพร่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

แนวทางการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทุกฝ่ายและจากประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นและองค์กรการปกครอง ต้องสามารถวางแผนงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่น่าอยู่ตลอดไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.3.1 นิยาม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย (2545: 7) ได้ให้ความหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ว่าหมายถึง หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น โดยราษฎรเลือกตั้งผู้แทนแต่ละหมู่บ้านเข้าไปเป็นสมาชิกสภาอบต. มีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจในการบริหารงานของตำบลตามที่กฎหมายกำหนด

2.3.2 ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดกรอบแนวคิด เป้าหมาย และแนวทางการกระจายอำนาจ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ไม่เป็นแผนที่เบ็ดเสร็จ มีกระบวนการที่ยืดหยุ่น และสามารถปรับวิธีการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยพัฒนาการของการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกล่าวถึงโดยสังเขป โดยเริ่มตั้งแต่การปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 กล่าวคือ ได้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดกิจการท้องถิ่นฉบับแรก คือ พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 โดยการกำหนดให้มีสุขาภิบาลกรุงเทพฯขึ้น จนกระทั่งต่อมาจึงมีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมเมืองสมุทรสาครขึ้นในต่างจังหวัดเป็นแห่งแรก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ได้มีการตราธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนคราภิบาลดุสิตธานี พ.ศ. 2461 เพื่อทดลองรูปแบบเมืองจำลองดุสิตธานี ซึ่งนับเป็นการปกครองรูปแบบเทศบาลครั้งแรก จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทยครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยจึงได้จัดระเบียบการบริหารราชการเป็นราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2537 ก็ได้มีการปรับปรุงการบริหารส่วนท้องถิ่นในส่วนพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้มีการบริหารส่วนตำบลขึ้น เป็น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งนับว่าเป็นองค์กร ปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่เล็กและใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่นทั้งหมด 5 รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

2.3.3 ลำดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้จัดแบ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ออกเป็น 5 ชั้น โดยใช้รายได้เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2.1

ลำดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งออกเป็น (เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

2.3.3.1 อบต. ชั้น 1 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเกณฑ์รายได้ตั้งแต่ 20 ล้านบาทขึ้นไป มีจำนวนพนักงานส่วนตำบลได้ 21 ตำแหน่ง ปัจจุบันมี 74 แห่ง

2.3.3.2 อบต. ชั้น 2 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเกณฑ์รายได้ 12 - 20 ล้านบาท มีจำนวนพนักงานส่วนตำบลได้ 12 ตำแหน่ง ปัจจุบันมี 78 แห่ง

2.3.3.3 อบต. ชั้น 3 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเกณฑ์รายได้ 6 - 12 ล้านบาท มีจำนวน พนักงานส่วนตำบลได้ 6 ตำแหน่งปัจจุบัน 205 แห่ง

2.3.3.4 อบต. ชั้น 4 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเกณฑ์รายได้ 3 - 6 ล้านบาท มีจำนวนพนักงานส่วนตำบลได้ 4 ตำแหน่ง ปัจจุบันมี 843 แห่ง

2.3.3.5 อบต. ชั้น 5 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเกณฑ์รายได้ไม่เกิน 3 ล้านบาท มีจำนวนพนักงานส่วนตำบลได้ 3 ตำแหน่ง ปัจจุบัน มี 5,544 แห่ง

ตารางที่ 2.1 จำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2543

ลำดับชั้นอบต.	จำนวนอบต.ทั้งประเทศ (แห่ง)
อบต. ชั้นที่ 1	74
อบต. ชั้นที่ 2	78
อบต. ชั้นที่ 3	205
อบต. ชั้นที่ 4	844
อบต. ชั้นที่ 5	5,544
รวม	6,746

แหล่งที่มา: เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้าที่ 1.

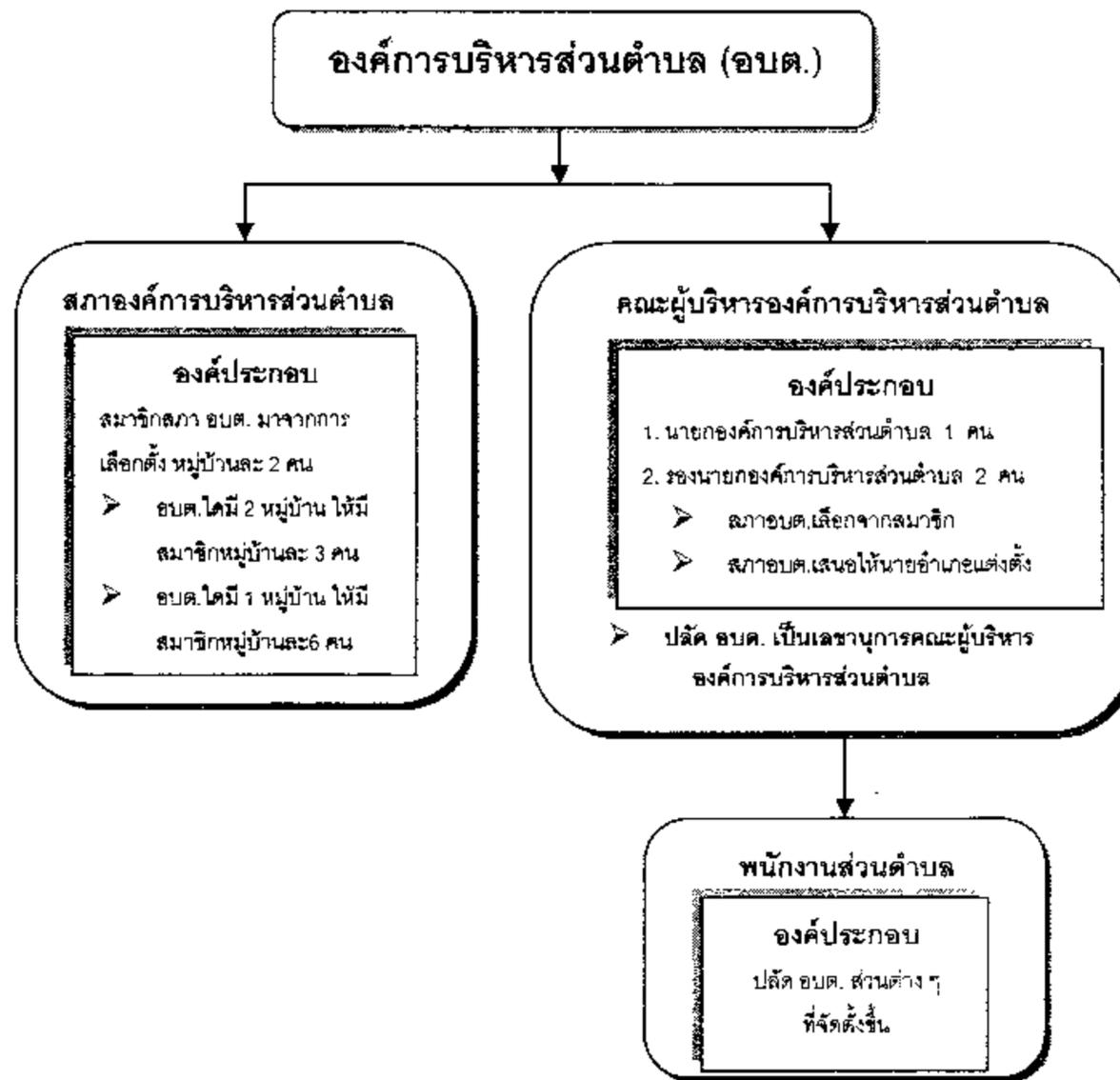
2.3.4 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบัน มีลักษณะโครงสร้างที่มีทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ซึ่งเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2546)

2.3.4.1 โครงสร้างของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้

1) โครงสร้างสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 1 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิก 6 คน องค์การบริหารส่วนตำบลใดมี 2 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกหมู่บ้านละ 3 คน

2) โครงสร้างคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้เลือกตั้งแล้วเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

แหล่งที่มา: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย, 2545: 12.

จากโครงสร้างดังกล่าว มีรายละเอียดตามมาตรา 44 แห่ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 กล่าวคือ มีกำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมาตรา 59 และ มาตรา 60 กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ เช่น การกำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการของ องค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งการสั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น อีกทั้งกำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการของ องค์การบริหารส่วนตำบล ตามกฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างของ องค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ ตามมาตรา 58/3 และมาตรา 60 แห่ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและ องค์การบริหาร

ส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 กำหนดให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบล อาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีใช้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายได้ไม่เกิน 2 คน ทั้งนี้อำนาจหน้าที่ในการสั่งหรือปฏิบัติราชการของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายจากบทบัญญัติข้างต้นจึงถือว่า รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล แต่จะมีอำนาจหน้าที่ในการสั่งหรือ ปฏิบัติราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ โดยให้เป็นไปตามที่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายหรือในกรณีที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองนายก องค์การบริหารส่วนตำบลตามลำดับที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล แต่งตั้งไว้เป็นผู้รักษาราชการแทน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และในส่วนของแต่ละ องค์การบริหารส่วนตำบลจะจัดตั้งขึ้นนั้น ให้คำนึงถึงภารกิจหน้าที่และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.3.4.2 การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่แบ่งการบริหารงานเป็นรูปแบบคล้ายการปกครองระดับชาติ ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ฝ่ายการเมือง และฝ่ายประจำ กล่าวคือ

1) ฝ่ายการเมือง ประกอบด้วย

(1) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบไปด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ประธานสภา 1 คน รองประธานสภา 1 คน และเลขานุการ อีก 1 คน นอกนั้นเป็นสมาชิกสภาโดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปดังนี้

(1.1) พิจารณาให้ความเห็นชอบในแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

(1.2) ร่วมกันพิจารณาและร่วมให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

(1.3) ควบคุมดูแลด้านการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนพัฒนาตำบล และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

(2) คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้เลือกรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองนายก

องค์การบริหารส่วนตำบลอีกจำนวน 2 คน มีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการบริหารกิจการทั้งปวงขององค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้

(2.1) บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับ และแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(2.2) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง

(2.3) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

2) ฝ่ายประจำ ประกอบด้วย

(1) สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานบริหารทั่วไป งานธุรการ งานสวัสดิการ งานประชุม งานเกี่ยวกับการตราข้อบังคับตำบล งานนิติกร งานการพาณิชย์ งานรัฐพิธี งานประชาสัมพันธ์ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำข้อบังคับงบประมาณประจำปี งานขออนุมัติดำเนินการตามข้อบังคับ งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

(2) ส่วนการคลัง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับเงิน การเบิกจ่าย การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การตรวจเงิน การหักภาษีเงินได้ และการนำส่งภาษี การตัดโอนเงินเดือน การรายงานเงินคงเหลือ การจัดทำงบจัดทำบัญชีทุกประเภท งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

(3) ส่วนโยธา ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบงานประมาณการค่าใช้จ่ายตามโครงการ งานควบคุมอาคาร งานการก่อสร้าง งานซ่อมบำรุง งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

(4) ส่วนสาธารณสุข (มีเฉพาะอบต. ชั้นหนึ่ง) ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสุขภาพ งานควบคุมโรคติดต่อ งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

2.3.4.3 การกำหนดตำแหน่งและและกรอบอัตรากำลังของพนักงานและลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมาย มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้า 1)

1) การกำหนดตำแหน่งพนักงานส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทยในฐานะองค์การกลางบริหารบุคคลของพนักงานส่วนตำบลตามพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานส่วนตำบล พ.ศ. 2539 ได้กำหนดตำแหน่งพนักงานส่วนตำบลไว้จำนวน 21 ตำแหน่ง ดังนี้

(1) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 3 - 7)

(2) รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 3-6)

- (3) หัวหน้าปลัดสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (เจ้าหน้าที่ทั่วไป 3-5)
- (4) หัวหน้างานธุรการ (เจ้าพนักงานธุรการ 2 - 5)
- (5) เจ้าหน้าที่ธุรการ ระดับ 1 - 4
- (6) เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ระดับ 1 - 4
- (7) หัวหน้างานนิติการ (นิติกร 3 - 5)
- (8) หัวหน้าส่วนการคลัง (เจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี 2-6)
- (9) หัวหน้างานงบประมาณ (เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี 2 - 5)
- (10) หัวหน้างานจัดเก็บรายได้ (เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้ 2 - 5)
- (11) เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ ระดับ 1 - 4
- (12) หัวหน้างานการเงินและบัญชี (เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี 2-5)
- (13) เจ้าหน้าที่การและบัญชี ระดับ 1 - 4
- (14) หัวหน้าส่วนโยธา (เจ้าหน้าที่บริหารงานช่าง 2 - 6)
- (15) หัวหน้างานโยธา (วิศวกรโยธา 3 - 6)
- (16) นายช่างโยธา ระดับ 2 - 5
- (17) ช่างโยธา ระดับ 1 - 4
- (18) หัวหน้าส่วนสาธารณสุข (นักบริหารงานสาธารณสุข 3 - 6)
- (19) หัวหน้างานสุขาภิบาล (นักวิชาการสุขาภิบาล 3 - 6)
- (20) หัวหน้างานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ (พยาบาลวิชาชีพ 3-5)
- (21) เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ระดับ 2 - 4

2) กรอบอัตรากำลัง เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งมีศักยภาพแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของรายได้ฉะนั้น เพื่อให้การ กำหนดอัตรากำลังพนักงานส่วนตำบลเหมาะสมกับรายได้และปริมาณงานของ อบต.ต่าง ๆ สำนักงาน จึงดำเนินการจัดแบ่งชั้น อบต. ออกเป็น 5 ชั้น โดยนำเรื่องของรายได้ มาเกณฑ์ในการพิจารณา ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 เกณฑ์ในการพิจารณาจำนวนพนักงานส่วนตำบลจากรายได้

ชั้น อบต.	เกณฑ์รายได้	จำนวนพนักงานส่วนตำบล
1	20 ล้านบาทขึ้นไป	21
2	12 - 20 ล้านบาท	12
3	6 - 12 ล้านบาท	6
4	3 - 6 ล้านบาท	4
5	ไม่เกิน 3 ล้านบาท	3

แหล่งที่มา: เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้าที่ 1.

นอกจากพนักงานส่วนตำบลแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลยังสามารถจ้างลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว และลูกจ้าง ประจำเพื่อช่วย ปฏิบัติงานได้

3) การกำหนดลูกจ้าง สำหรับตำแหน่งลูกจ้างที่ อบต. จะดำเนินการจ้าง ได้นั้น กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือด่วนมากที่ มท.03/ว.1703 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ให้นำบัญชีกำหนดตำแหน่งลูกจ้างของเทศบาลเมืองพัทยา และสุขาภิบาล มาใช้ซึ่งตำแหน่ง ต่าง ๆ ได้แก่

- (1) คนงานทั่วไป
- (2) คนงานประจำถขยะ
- (3) คนงานประจำรถดูสิ่งปฏิกูล
- (4) คนงานประจำโรงฆ่าสัตว์
- (5) คนงานประจำเรือรถยนต์
- (6) นักการ
- (7) ภารโรง
- (8) ยาม
- (9) คนสวน
- (10) พนักงานผลิตน้ำประปา
- (11) พนักงานขับรถยนต์หรือนายท้ายเรือ
- (12) พนักงานขับรถยนต์
- (13) พนักงานขับเรือชุด

- (14) พนักงานขับเครื่องจักรขนาดเบา
- (15) พนักงานขับเครื่องจักรขนาดกลาง
- (16) พนักงานขับเครื่องจักรขนาดใหญ่
- (17) พนักงานจดมาตรวัดน้ำ
- (18) พนักงานเทศบาล
- (19) พนักงานดับเพลิง
- (20) พนักงานวิทยุ
- (21) ผู้ช่วยช่างทุกประเภท
- (22) ครูดูแลเด็กอนุบาลและปฐมวัย

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจ้างลูกจ้างในตำแหน่ง เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ช่างโยธา เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ และเจ้าหน้าที่ธุรการได้

4) กรอบอัตราลูกจ้าง องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจะจ้างลูกจ้างชั่วคราว และลูกจ้างประจำตามกำลังรายได้ (ไม่รวมเงินอุดหนุน) ของตนเอง ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 กรอบอัตราลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

รายได้ของ องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวนลูกจ้าง
1. ตั้งแต่ 3 แสนบาทลงมา	1 - 2 คน
2. เกิน 3 แสนบาท ถึง 5 แสนบาท	1 - 4 คน
3. เกิน 5 แสนบาท ถึง 1 ล้านบาท	2 - 8 คน
4. เกิน 1 ล้านบาท ถึง 1.5 ล้านบาท	2 - 10 คน
5. เกิน 1.5 ล้านบาท ถึง 2 ล้านบาท	5 - 14 คน
6. เกิน 2 ล้านบาท ถึง 3 ล้านบาท	5 - 18 คน
7. เกิน 3 ล้านบาทขึ้นไป	5 - 24 คน

แหล่งที่มา: เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้าที่ 1.

2.3.5 บทบาทและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยบางฉบับมีอำนาจหน้าที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันในบางประเด็น โดยผู้ศึกษาขอแยกออกเป็น อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหลัก ดังต่อไปนี้

2.3.5.1 พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ.2542) ที่หน้าที่ที่สำคัญดังต่อไปนี้ (เครือข่ายองค์การส่วนท้องถิ่น, 2548, ย่อหน้าที่ 1)

1) พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66)

2) มีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ดังนี้

(1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

(2) การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ

รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

(4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

(6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

(7) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม

อันดีของท้องถิ่น

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

3) มีหน้าที่อาจทำกิจกรรมในเขต อบต. ตามมาตรา 68 ดังนี้

(1) ให้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร

(2) ให้มีและบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

(3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ

(4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและ

สวนสาธารณะ

(5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์

(6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว

(7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพ

(8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

(9) นามลประโยชน์จากทรัพย์สินของ อบต.

(10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม

(11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

(12) การท่องเที่ยว

(13) การผังเมือง

4) อำนาจหน้าที่ของ อบต. ตามมาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 นั้น ไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐที่จะดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบล แต่ต้องแจ้งให้ อบต. ทราบล่วงหน้าตามสมควร หาก อบต. มีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าวให้นำความเห็นของ อบต. ไปประกอบการพิจารณาดำเนิน กิจการนั้นด้วย (มาตรา 69)

5) มีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล (มาตรา 70)

6) อาจออกข้อบังคับตำบลเพื่อใช้บังคับภายในตำบลได้เท่าที่จะไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ของ อบต. โดยจะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บ และกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ (มาตรา 71)

7) อาจขอให้ราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยการบริหารราชการ ส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ อบต. เป็นการชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม (มาตรา 72)

8) อาจทำกิจการนอกเขต อบต. หรือร่วมกับสภาตำบล อบต. อบจ. หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อกระทำ กิจการร่วมกันได้

2.3.5.2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 นอกจากหน้าที่ตามกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลดังได้กล่าวไปแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548, ย่อหน้าที 1)

- 1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
- 3) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- 4) การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
- 5) การสาธารณสุขูปการ
- 6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ
- 7) การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
- 8) การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 9) การจัดการศึกษา

- 10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 14) การส่งเสริมกีฬา
- 15) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 16) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 17) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 18) การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
- 19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- 20) การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 21) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 22) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 23) การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 25) การผังเมือง
- 26) การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
- 27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 28) การควบคุมอาคาร
- 29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 30) การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 31) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2.3.5.3 กฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะกำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติสถาปัตยกรรมและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงแล้ว ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้อำนาจที่แก่องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้ (เครือข่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายควบคุมอาคารโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสถาปัตยกรรมและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นราชการส่วนท้องถิ่นตาม พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2538 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะเจ้าพนักงานท้องถิ่น ดังนี้

(1) พิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร ตามมาตรา 21 และ 22 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 รวมทั้งการรับแจ้งต่าง ๆ เกี่ยวกับอาคารตามมาตรา 39 ทวิ

(2) กรณีที่มีการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือ เคลื่อนย้ายอาคาร โดยฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎกระทรวง หรือข้อบังคับท้องถิ่นที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายที่อื่นที่เกี่ยวข้อง เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการดังนี้

(2.1) มีคำสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้ควบคุมงาน ผู้ดำเนินงาน ลูกจ้าง หรือบริวารของบุคคลดังกล่าว ระวังการ กระทำดังกล่าว

(2.2) มีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ของอาคาร หรือบริเวณที่มีการกระทำดังกล่าว และจัดให้มีเครื่องหมายแสดงการห้ามนั้นไว้ ในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่าย

(2.3) การกระทำฝ่าฝืนดังกล่าวเป็นกรณีที่จะสามารถทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้เจ้าของ อาคารดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน

(2.4) กรณีไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ หรือเจ้าของอาคารมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้ควบคุมงานหรือผู้ดำเนินรื้อถอนอาคารนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนได้ภายใน ระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่า 30 วัน

(3) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจออกข้อบังคับตำบลในส่วน ที่ยังมีได้มีการออกกฎกระทรวง กำหนดในเรื่องใดเกี่ยวกับ

(3.1) ลักษณะ แบบ รูปทรง ส่วนสัด เนื้อที่ และที่ตั้งของอาคาร

(3.2) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน และความมุงดงาม ตลอดจน ลักษณะและคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้

(3.3) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน และความคงทนของ อาคารหรือพื้นที่รองรับอาคาร

(3.4) แบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบการประปา ไฟฟ้า ก๊าซ และการป้องกันอัคคีภัย

(3.5) แบบและจำนวนของห้องน้ำและส้วม

(3.6) ระบบจัดการแสงสว่าง การระบายอากาศ การระบายน้ำ และการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(3.7) ลักษณะ ระดับ เนื้อที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนว อาคาร

(3.8) ระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับอาคาร หรือเขตที่ดิน ของผู้อื่นระหว่างอาคารกับถนน ตรอก ซอย ทางเท้า หรือที่สาธารณะ

(3.9) พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อจะใช้เป็นที่จอดรถ ที่กัลรถ และทางเข้าออกสำหรับรถอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ตลอดจนลักษณะและขนาดของพื้นที่ หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นดังกล่าว

(3.10) บริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และ ใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารชนิดใดหรือประเภทใด

(3.11) หลักเกณฑ์ วิธีการเงื่อนไขในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อ ถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร

(3.12) หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การออกไปรับรอง และการออกไปแทน ตามพระราชบัญญัตินี้

(4) มีอำนาจในการจะแต่งตั้งนายช่างและนายตรวจเพื่อปฏิบัติ หน้าที่ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารที่กำหนดในกฎกระทรวง (พ.ศ. 2524) ออกตามความใน พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้ให้อำนาจแก่องค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะราชการส่วนท้องถิ่น และ ปรธานกรรมการบริหารในฐานะเจ้าพนักงานท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

(1) การกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอย ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น โดยให้อำนาจออกข้อบังคับ ดังต่อไปนี้

(1.1) ห้ามการ ถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะซึ่งสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยนอกจากใน ที่ที่ราชการ ส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้

(1.2) กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะและสถานที่เอกชน

(1.3) กำหนดวิธีเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอย หรือให้เจ้าของ หรือ ผู้ครอบครอง อาคารที่ใด ๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วย สุขลักษณะตามสภาพ หรือลักษณะการใช้อาคารหรือสถานที่นั้น ๆ

(1.4) กำหนดค่าอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บและ ขนสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยไม่เกินอัตรา ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(1.5) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยเพื่อให้ผู้ได้รับอนุญาตปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดอัตราค่าบริการขั้นสูงตามลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตจะพึงเรียกเก็บได้

(1.6) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ

(2) สุขลักษณะของอาคารตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 21 และ 22 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ ราชการส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับ สุขลักษณะของอาคารไว้ดังนี้

(2.1) เมื่อปรากฏแก่เจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่นได้ว่าอาคารหรือ ส่วนอาคารใดหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับอาคาร มีสภาพ ชำรุดทรุดโทรมหรือปล่อยให้สภาพ รกรุงรังจนเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย หรือมีลักษณะไม่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ ของการใช้เป็นที่อยู่อาศัย ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ ครอบครองอาคารนั้นจัดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน อาคารหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งต่อเนื่องกับ อาคารทั้งหมดหรือบางส่วน หรือจัดการอย่างอื่นตามความจำเป็น

(2.2) เมื่อปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ว่าอาคารใดมีสินค้า เครื่องเรือน หรือสัมภาระสะสมไว้มากเกินสมควร หรือจัดเก็บ สิ่งของเหล่านั้นซับซ้อนกันเกินไปจน อาจเป็นเหตุที่ผู้อยู่อาศัยของสัตว์ให้โทษใด ๆ หรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้อยู่อาศัยให้เจ้าหน้าที่

ท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองย้ายสินค้า เครื่องเรือนสัมภาระ ออกจากอาคารนั้น หรือให้ จัดสิ่งของเหล่า นั้นเสียใหม่เพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือให้ ถูกต้องด้วย สุขลักษณะหรือให้กำจัดสัตว์ซึ่งเป็น ภาวะของโรคภายในเวลาที่กำหนด ให้ตาม สมควร

(3) เหตุรำคาญ

(3.1) ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการห้ามผู้ใดผู้ใด ผู้หนึ่งก่อเหตุความรำคาญในที่ หรือทางสาธารณะ หรือสถานที่เอกชน รวมทั้งการระงับเหตุรำคาญด้วย ตลอดทั้งการดูแล ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน ทางบกทางน้ำ ทางระบายน้ำ คู คลอง และสถานที่ต่าง ๆ ได้

(3.2) ในกรณีที่มีเหตุรำคาญอันเกิดขึ้นในสถานที่เอกชน ให้เจ้า พนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองสถานที่นั้นระงับเหตุ รำคาญภายในเวลาอันสมควร ที่ระบุไว้ในคำสั่ง หรือกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญ เกิดขึ้นในอนาคตให้ระบุไว้ในคำสั่งได้ ในกรณีที่ไม่มีการ ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจระงับเหตุ รำคาญนั้น ๆ และอาจจัดการตามความ จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญขึ้นอีกและถ้าเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีกจากการกระทำ การละเลย

(4) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์หรือปล่อยสัตว์ต่างๆ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจเจ้า พนักงานท้องถิ่น ในกรณีที่เจ้า พนักงานท้องถิ่นพบสัตว์ในที่หรือทางสาธารณะโดยไม่ ปรากฏเจ้าของ ให้เจ้าพนักงานของท้องถิ่น มีอำนาจ กักสัตว์ดังกล่าวไว้เป็นเวลาอย่างน้อย 30 วัน เมื่อพ้นกำหนดแล้วยัง ไม่มีผู้ใดมาแสดง หลักฐานการเป็นเจ้าของเพื่อรับสัตว์คืน ให้สัตว์นั้นตกเป็นของราชการส่วนท้องถิ่น แต่ถ้การกัก สัตว์ไว้ อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สัตว์นั้นหรือสัตว์หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินสมควร เจ้าพนักงาน ส่วนท้องถิ่นจะจัดการขายหรือขาย ทอดตลาดสัตว์นั้นตามควรแก่กรณีก่อนถึงเวลากำหนด ดังกล่าวก็ได้ เงินที่ได้จากการขายหรือขายทอดตลาดเมื่อได้หักค่า ใช้จ่ายในการขายหรือขาย ทอดตลาดและค่า เลี้ยงดูสัตว์แล้วให้เก็บรักษาไว้แทนสัตว์ในกรณีที่มิได้มีการขายหรือมิได้ขาย ทอดตลาดสัตว์ตามวรรคหนึ่ง และเจ้าของมาขอรับคืนสัตว์ภายในกำหนดตามเวลา วรรคหนึ่ง เจ้าของสัตว์ต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับ การเลี้ยงดูสัตว์แก่ราชการส่วนท้องถิ่นตามจำนวนที่ได้ จ่ายจริงด้วย ในกรณีที่ ปรากฏว่ามีสัตว์ที่เจ้าพนักงานพบนั้นเป็นโรคติดต่อ อันอาจเป็นอันตรายต่อ ประชาชน ให้เจ้าพนักงาน ท้องถิ่นมีอำนาจทำลายหรือจัดการ ตามที่เห็นสมควรได้

(5) กิจการที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบังคับตำบล

(5.1) การกำหนดประเภทของกิจการต่างๆ ตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพบางกิจการหรือ ทุกกิจการ ให้เป็นกิจการที่ต้องมีการควบคุมภายในท้องถิ่น

(5.2) การกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับที่จะให้กับผู้ดำเนินกิจการตาม ปฏิบัติตามดูแลสภาพหรือสุขลักษณะของสถานที่ที่ ใช้ดำเนินกิจการและ มาตรการป้องกันอันตรายต่อสุขภาพ นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ยัง ได้กำหนดกำหนดหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะราชการส่วนท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ ตลาด สถานที่จำหน่ายอาหาร และสถานที่สะสมอาหาร การจำหน่ายสินค้าในที่หรือ ทาง สาธารณะไว้ด้วย และเพื่อปฏิบัติการเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 44 ยังได้กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดังต่อไปนี้

(5.2.1) จัดให้มีหนังสือเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือ แจ้งข้อเท็จจริง หรือทำข้อชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งเอกสารหลักฐาน ใด ๆ เพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อ ประกอบการพิจารณา

(5.2.2) การเข้าไปในสถานที่ใด ๆ ในระยะเวลาระหว่าง พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำการเพื่อตรวจสอบ หรือ ควบคุมให้เป็นไปตาม ข้อกำหนดของท้องถิ่น หรือตามพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้ให้มีอำนาจสอบถามข้อเท็จจริงหรือ เรียกหนังสือ รับรองการแจ้ง หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ นั้น

(5.2.3) แนะนำให้ผู้ได้รับใบอนุญาตหรือหนังสือรับรอง การแจ้งปฏิบัติตามเงื่อนไขใบอนุญาตหรือในหนังสือรับรอง การแจ้ง หรือตามข้อกำหนดของถิ่น หรือตามพระราชบัญญัตินี้

(5.2.4) ยึดหรืออายัดสิ่งของใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ต่อประชาชน เพื่อระงับการดำเนินคดีหรือนำไปทำลายในกรณี ที่จำเป็น

(5.2.5) การเก็บหรือนำสินค้าหรือสิ่งของใด ๆ ที่สงสัยว่าไม่ ถูกลักษณะ หรือจะก่อให้เกิดเหตุรำคาญจากอาคารหรือสถานที่ใด ๆ เป็นปริมาณตามสมควร เพื่อ เป็นตัวอย่างในการตรวจสอบตามความจำเป็นได้โดยไม่ต้องใช้ราคาให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมี อำนาจ แต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ปฏิบัติตามหน้าที่ดัง กล่าวของราชการ ส่วนท้องถิ่นนั้นใน เรื่องใดหรือทุกเรื่องก็ได้

(6) พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 กำหนดให้หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การปกครองท้องถิ่นมีกฎหมายกำหนด ให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าของพนักงาน ท้องถิ่นสำหรับในเขตราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ดังนั้น ปรธานกรรมการบริหารองค์การส่วนตำบล จึงเป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า มาตรา 9 กำหนดว่า ในที่สาธารณะ ถ้าปรากฏว่าสุนัขใดไม่มีเครื่องหมายประจำสัตว์ หรือ มีแต่เครื่องหมายประจำตัวปลอม ให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่นมีอำนาจจับสุนัขนั้นเพื่อกักขัง ถ้าไม่มีเจ้าของมารับคืนภายใน 5 วัน ให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีอำนาจ ทำลายสุนัขนั้นได้ มาตรา 10 กำหนดว่า เมื่อปรากฏว่าสุนัขใดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้เจ้าของนั้นแจ้งต่อพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่ที่พบว่าสุนัขนั้นมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า มาตรา 15 กำหนดว่า ในที่สาธารณะ ถ้าปรากฏว่าสุนัขใดมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ให้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีอำนาจสัตว์ ควบคุมนั้นได้

โดยสรุปการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามภารกิจที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และรวบรวมกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน โดยการดำเนินการตามภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลหลาย ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามภารกิจที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกับสภาพปัญหาในการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้วพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่จะมีภารกิจที่ได้ปฏิบัติครอบคลุม 7 ด้าน ดังต่อไปนี้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548: 89 - 91)

- 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้
  - (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
  - (2) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร
  - (3) ให้มีและบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
  - (4) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
  - (5) การสาธารณสุข โภคและการก่อสร้างอื่นๆ
  - (6) การสาธารณสุขการ

- 2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้
- (1) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
  - (2) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
  - (3) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
  - (4) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
  - (5) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
  - (6) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
- 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้
- (1) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
  - (2) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
  - (3) การผังเมือง
  - (4) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
  - (5) การควบคุมอาคาร
- 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้
- (1) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
  - (2) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
  - (3) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
  - (4) ให้มีตลาด
  - (5) การท่องเที่ยว
  - (6) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
  - (7) การส่งเสริม การฝึกและประกอบอาชีพ
  - (8) การพาณิชยกรรมและส่งเสริมการลงทุน

5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้

(1) คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ

6) ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้

(1) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

(3) การจัดการศึกษา

(4) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

7) ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้

(1) สนับสนุนสภาพตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

(2) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

(3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการมีมาตรการป้องกัน

(4) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

(5) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

จากที่ได้กล่าวมา บทบาทหน้าที่และภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายได้กำหนด จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กฎหมายได้ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยมากเมื่อเทียบกับการให้ความสำคัญต่อภารกิจในด้านอื่น ๆ

2.3.6 วิสัยทัศน์และแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.3.6.1 วิสัยทัศน์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การขาดประสิทธิภาพของการดำเนินการเพื่อพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาในระดับท้องถิ่นรากหญ้า ทำให้ทราบได้ว่าการพัฒนาเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้โดยวิธีการส่งความต้องการจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง หัวใจสำคัญของการพัฒนาอยู่ที่ประชาชน ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่การร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันลงมือปฏิบัติ ดังจะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเพื่อเป็นภาพสะท้อนความต้องการในระยะยาว โดยมีรายละเอียดของวิสัยทัศน์ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548: 92-93)

1) วิสัยทัศน์ ด้านเศรษฐกิจ/โครงสร้างพื้นฐาน

- (1) ครอบคลุมพออยู่พอกิน
- (2) ระบบการรวมกลุ่มหรือสหกรณ์มีบทบาทช่วยเหลือเกษตรกร

ด้านการตลาด

- (3) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ
- (4) มีอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร
- (5) มีระบบเงินออมชุมชน
- (6) สาธารณูปการเพียงพอ
- (7) ปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ

2) วิสัยทัศน์ ด้านสังคม/คุณภาพชีวิต

- (1) ครอบคลุมอบอุ่น มีกิจกรรมร่วมกัน
- (2) ประชาชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ชยัน ประหยัด อดทน ยึดหลักธรรม

และจริยธรรมในการครองตน

- (3) ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เพื่อนำไปสู่

ชุมชนที่เข้มแข็ง

- (4) ปลอดยาเสพติด มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- (5) มีความเสมอภาคในการบริการสังคมของรัฐ โดยเฉพาะด้าน

การศึกษาและสาธารณสุข

3) วิสัยทัศน์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (1) ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ มีการใช้อย่างประหยัดและรู้คุณค่า

(2) คุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำ ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลทั้งในเมืองและชนบท ได้รับการปรับปรุง จัดการให้ดีขึ้น ลดการใช้สารเคมี และยาปราบศัตรูพืช

(3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.3.6.2 วิสัยทัศน์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งจำเป็นต้องจัดทำแผนพัฒนาระยะ 5 ปี ของตนเอง โดยการนำวิสัยทัศน์มาจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา และทำแผนพัฒนา 5 ปีขึ้นใช้ โดยแผนดังกล่าวมีวิสัยทัศน์การพัฒนาในลักษณะ ๆ ดังต่อไปนี้ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548: 92-93)

1) แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

(1) เพิ่มปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของถนนต่างๆ ให้มีสภาพดี สะดวกต่อการคมนาคม

(2) ขยายเขตไฟฟ้าให้ครบทุกครัวเรือน รวมทั้งติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะหมู่บ้าน

(3) ขยายเขตประปาในหมู่บ้านให้ครบทุกหลังคาเรือน รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพน้ำ

(4) ขยายเขตโทรศัพท์บ้านและติดตั้งโทรศัพท์ทางไกลสาธารณะให้ครบทุกหมู่บ้าน

2) แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจและแหล่งน้ำ

(1) จัดหาน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอและทั่วถึง

(2) จัดหาตลาดกลางเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรและการประกันราคา

(3) ส่งเสริมให้ประชาชนมีการประกอบอาชีพรองที่มั่นคง

(4) จัดหาเงินทุนในการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรอง

3) แผนการพัฒนาด้านสังคม

(1) ส่งเสริมการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข วัฒนธรรม ประเพณี

(2) สนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน

(3) เร่งรัดการควบคุมป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์

- ผู้ด้อยโอกาส
- (4) ส่งเสริมและให้การช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ คนพิการและ
  - (5) ส่งเสริมให้ประชาชนได้พัฒนาฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐาน
  - (6) จัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสถานที่ออกกำลังกาย
  - (7) สนับสนุนให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขเข้ามามีบทบาทดูแล
- สุขภาพอนามัยของประชาชน
- (8) สนับสนุนให้ทุกคนได้รับการศึกษาในภาคบังคับ
- 4) แผนงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (1) จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์
  - (2) ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ
  - (3) ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์แม่น้ำ ลำคลอง บึง และแหล่งน้ำ
- สิ่งแวดล้อม
- ธรรมชาติ
- 5) แผนงานพัฒนาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
    - (1) ผนึกกำลังประชาชนได้มีความรู้และตระหนักถึงโทษของยาเสพติด
    - (2) ส่งเสริมการฝึกอาชีพให้ประชาชน
    - (3) ส่งเสริมสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมต่างๆ
    - (4) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบรรเทาสาธารณภัย
  - 6) แผนการพัฒนาการเมือง-การบริหาร
    - (1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปประชาคม
    - (2) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการของอบต. และ
- การบริหารการปกครองตามระบบอบต.ประชาธิปไตย
- (3) การพัฒนาบุคลากร ทั้งพนักงานส่วนตำบล สมาชิกสภาอบต.
- ให้มีความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมในการปฏิบัติงาน
- (4) การพัฒนารายได้ การจัดเก็บภาษี การทำกิจการพาณิชย์ของอบต.
  - (5) การให้บริการประชาชน โดยจัดการให้บริการทั้งในและนอก
- สำนักงาน รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่องานต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ

2.3.6.3 แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ ซึ่งจะต้องบริหารโครงการและงบประมาณของตนเอง

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาตำบลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ การผังเมือง และปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการใช้งบประมาณของแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลให้สอดคล้องกับงบประมาณที่มีอยู่ โดยแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลมี 2 ลักษณะ คือ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย, 2545: 18)

1) แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล 5 ปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีลักษณะเป็นการกำหนดนโยบายและแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอ โดยมีระยะเวลา 5 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2) แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวทางและรายการประสานแผนงานและโครงการของจังหวัด อำเภอ ตำบล และการดำเนินงานของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ไข้แก้ไข ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น

2.3.7 บทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล นับเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองดูแล อนุรักษ์ ส่งเสริม บำรุงรักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวาง ประกอบด้วยกิจกรรมหลายด้านและหลายระดับ อีกทั้งมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ และความยั่งยืนของชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งในขณะเดียวกันการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในบางเรื่องของชุมชนแต่ละแห่งก็อาจมีผลกระทบในระดับกว้างทั้งต่อชุมชนอื่น ๆ รอบข้าง ต่อภูมิภาค และต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมอีกด้วย ผลกระทบระดับกว้างดังกล่าวนี้อาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง และข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและอำนาจหน้าที่ของรัฐและชุมชนแต่ละแห่งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยง่าย ดังจะพบเห็นได้ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรแบ่งอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติน้อยมาก เมื่อเทียบกับภารกิจในบทบาทด้านอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนใหญ่มิได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ แม้ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลจะได้รับมอบอำนาจให้ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในบางเรื่อง เช่นการให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่คุ้มครองที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติร่วมกับเจ้าพนักงานปกครอง และในส่วนของจัดการทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ และแหล่งประมง ก็ปรากฏว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีบทบาทในด้านนี้จริง ๆ ส่วนหนึ่งเพราะกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีได้ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการจัดการเรื่องเหล่านี้

ดังนั้น จากแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้กำหนดให้หน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการดำเนินการด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545: 68 - 69)

ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรป่าไม้ยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลโดยการดูแลของกรมป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลยังมิได้มีบทบาทในด้านการจัดการแต่อย่างใด แต่ในอนาคตรัฐบาลอาจพิจารณาถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อดำเนินกิจกรรมบางประเภท เช่นการกำหนดพื้นที่ป่าบางส่วนให้เป็นป่าชุมชน และให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนร่วมกันดูแลบำรุงรักษาและจัดการ การมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบลดูแลเฝ้าระวังการบุกรุกแนวเขตป่า แนวทางป่า ครอบครองทำประโยชน์ ทำไม้ ทำลายป่า ไฟป่า และมีอำนาจตรวจค้นผู้กระทำผิด หรือรายงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ โดยในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. เกณฑ์มาตรฐานด้านการกำกับดูแล ควรมีกฎหมายป่าชุมชน และแนวทางการมอบอำนาจด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและปฏิบัติการตามกฎหมายที่ชัดเจน รวมทั้งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการในสังกัดกรมป่าไม้ในพื้นที่ปฏิบัติการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ส่วนราชการในพื้นที่มีอำนาจหน้าที่ กำกับดูแลการดำเนินกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดขึ้น และให้การสนับสนุนทางวิชาการและงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ ควรประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำด้านการจัดการป่าชุมชน การเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายป่า การเฝ้าระวังไฟป่า ฯลฯ ซึ่งควรกำหนดขึ้นโดย

อาศัยหลักวิชาการ นอกจากนั้น ควรมีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำด้านการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของท้องถิ่นมีความโปร่งใสและยั่งยืน

3. เกณฑ์มาตรฐานด้านผลงาน ควรประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำด้านผลงานซึ่งกำหนดขึ้นโดยอาศัยหลักวิชาการ เช่นในการจัดการป่าชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีแผนที่แสดงแนวเขตป่าชุมชน มีหลักแสดงแนวเขตและเครื่องหมายหรือป้ายประกาศที่ชัดเจน มีทะเบียนหรือเอกสารแสดงการถือครองพื้นที่ป่าชุมชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการจัดการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่เหมาะสม และเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำ เป็นต้น

ดังนั้นหากรัฐบาลมีนโยบายที่จะถ่ายโอนภารกิจเหล่านี้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ ก็ควรปรับปรุงกฎหมายและระเบียบปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรับปรุงระบบมาตรฐานการปฏิบัติงานเสียใหญ่ โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยปฏิบัติการ และให้กรมป่าไม้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลท้องถิ่น นอกจากนี้ก็ควรปรับปรุง เพิ่มเติมเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการดำเนินงาน และผลงานให้ครอบคลุม ชัดเจน สามารถตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลได้

2.4 ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิรุณ มนิตธิกุล (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อพิจารณาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมกับบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ศึกษาครอบคลุม 7 ตำบล 89 หมู่บ้าน ทำการสำรวจภาคสนาม โดยสัมภาษณ์สมาชิกฯ ทั้งหมดจำนวน 192 คน โดยใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำมาทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยวิธีไคสแควร์ ซึ่งกำหนดให้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยใช้โปรแกรม SPSS

ผลการศึกษานี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้แก่ เพศและระยะเวลาที่อยู่อาศัยของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้กับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นเพศหญิงให้มากขึ้น ตลอดจนสมาชิกฯ ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้เป็นเวลาน้อยกว่า 10 ปี

ไพศาล ศชคิตลา (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด จำนวน 12 ตำบล รวม 247 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่า Chi square

ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดตราดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46 ปี มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี 108,748 บาท มีประสบการณ์ทำงานด้านบริหารน้อย ซึ่งเป็นประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นกรรมการหมู่บ้านและกรรมการตำบลน้อยกว่า 5 ปี และเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานของทางราชการ 1 ครั้ง ตั้งแต่ได้เข้ามาทำหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับบทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ยังมีบทบาทค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล และการได้รับการฝึกอบรม ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นจึงควรสนับสนุนให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีการศึกษาที่สูงขึ้น โดยแนะนำให้ไปสมัครเข้าศึกษาเพิ่มเติมที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐควรดำเนินการจัดฝึกอบรมในพื้นที่แห่งนี้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

สุเมธ แก้วมณี (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้บทบาทและการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยได้ทำการศึกษากการรับรู้บทบาท และการแสดงบทบาททั้ง 4 บทบาท คือ บทบาทการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น บทบาทการสอดส่องดูแลประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด และ บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 94 คน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีการรับรู้บทบาทหรือหน้าที่ที่ควรจะเป็น (Ought - to-be Role) ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้ง 4 บทบาท อยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับการแสดงบทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) และจากการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทพบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิตในระดับสูง มีความรู้เรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสูง และยังมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับระดับของการแสดงบทบาท แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทที่เป็นจริงในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่ำกว่าบทบาทที่ควรจะเป็น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สามารถทำหน้าที่ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้อย่างเต็มที่ตามบทบาทที่ควรจะเป็น

พยุห์ นิยม (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ศึกษาในพื้นที่กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา" โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ศึกษาในพื้นที่กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: ศึกษาในพื้นที่กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทำการศึกษาเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา จำนวน 150 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประมวลผลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ T-test และสถิติ F-test

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ และด้านการจัดทำแผนงานโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การได้รับการยอมรับในการเป็นผู้นำ การได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและอบต. และอาชีพหลัก ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระดับการศึกษา

ส่วนสภาพปัญหาและอุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ ไม่มีหน่วยงานของรัฐจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ ขาดผู้นำในการจัดการอนุรักษ์ ขาดงบประมาณในการจัดการอนุรักษ์ ประชาชนยากจนทำให้มีการบุกรุกที่ป่าสงวน และไม่มีที่รองรับขยะภายในหมู่บ้าน

ประวัติ สินธุอุทัย (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณีชุมชนในพื้นที่ตอนปลายลุ่มน้ำปัดตานี” โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ตอนปลายลุ่มน้ำปัดตานี จำนวน 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก และนำผลข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเหตุผล

ข้อสรุปในการศึกษา ได้แก่

1. บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ของชุมชนในพื้นที่ตอนปลายลุ่มน้ำปัดตานีด้านการวางแผน พบว่า ได้มีการประชุมวางแผนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาองค์การ การจัดทำแผนพัฒนาองค์การประจำปี การจัดทำแผนพัฒนาองค์การ 5 ปี การจัดสรรงบประมาณในการแก้ไข การวางแผนจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ และการวางแผนรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีการวางแผนครบทั้งหมด ยกเว้นด้านการวางแผนงานก่อสร้างและปรับปรุงวางระบายน้ำและการวางแผนจัดซื้อที่ดินที่หิ้งขยะมีการวางแผนระดับปานกลาง
2. ด้านการจัดองค์กร พบว่ามีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการจัดการ การออกคำสั่ง ให้มีผู้รับผิดชอบและการจัดส่งพนักงานผู้รับผิดชอบเข้าร่วมอบรมสัมมนาเพื่อให้บุคลากรมีความสามารถในการบริหารจัดการ
3. ด้านการอำนาจการ พบว่า การประสานความร่วมมือ หรือได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนและภาครัฐมีการประสานงานค่อนข้างมาก แต่ไม่มีการประสานขอความร่วมมือจากประชาชน
4. ด้านการควบคุม พบว่า คณะผู้บริหารและผู้รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมได้รับการตรวจสอบผลการดำเนินงานของคณะผู้บริหาร การจัดการปัญหาขยะ และน้ำเสียเป็นไปตามแผนพัฒนาองค์การประจำปี แผนพัฒนาองค์การ 5 ปี ประชาชนมีข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหา แต่การลงโทษผู้ฝ่าฝืนตามมาตรการทางระเบียบกฎหมายมีเพียงส่วนน้อย

ส่วนปัจจัยที่มีความสำคัญต่อของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านการรับรู้ปัญหา สาเหตุ และแหล่งที่ทำให้เกิดปัญหาขยะและน้ำเสีย พบว่า ผู้นำรับรู้ปัญหาขยะและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการยอมรับว่ามีการปล่อยน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรมให้ความรู้ และการเดินรณรงค์ปลุกจิตสำนึกด้านการแก้ปัญหาขยะและน้ำเสีย ผู้นำชุมชนเห็นว่ามีความพร้อม และความเชื่อมั่น แต่มีปัญหาอยู่ในเรื่องที่ดิน และการจัดเก็บขยะมูลฝอย ส่วนด้านการมีระบบป้องกัน กำจัดน้ำเสียยังไม่มี ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่พบว่า มีการรับรู้ ด้านการสนับสนุนผลักดันในภาคประชาชนพบว่าประชาชนให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง" โดยผลการศึกษาพบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามลักษณะงานที่ประชาชนรับรู้จากมากไปน้อย ได้แก่ การพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาประชาธิปไตยและการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และการพัฒนาสังคม-จิตใจ งานเหล่านี้ได้รับการประเมินว่าตรงกับความต้องการของประชาชนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การพัฒนาสังคม-จิตใจ การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองตามลำดับ รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการดังกล่าวก็มีความสอดคล้องกัน

ส่วนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างและสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง โดยมีบทบาทที่ประชาชนเห็นว่าช่วยในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ก็คือ การพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การสร้างความมั่นใจความอบอุ่นให้แก่ประชาชน การกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา การให้โอกาสประชาชนร่วมเสนอแนะนโยบายของอบต. การจัดเวทีชาวบ้าน และการสนับสนุนให้มีการดูแลกันเองตามลำดับ

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนเรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่ การมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งโดยมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอยู่มากในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน การมีแหล่งรองรับผลผลิตของชุมชน อันได้แก่ ตลาดกลาง สหกรณ์ต่าง ๆ และการมีผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาให้แก่ประชาชน

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง" โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1) การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับภาระหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) การตอบสนองความ

ต้องการของประชาชนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลและ 3) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 3,000 ตัวอย่าง จาก 10 จังหวัดในทั่วประเทศของประเทศไทย รวมทั้งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอันได้แก่ ประธานกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนทั้งสิ้น 100 แห่ง

ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับภาระหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ประชาชนรับรู้มากที่สุด คือ งานด้านพัฒนาสาธารณูปโภค เช่นการสร้างและปรับปรุงถนน สะพาน ร่องลงมา คือ งานการพัฒนาสังคม-จิตใจ อันได้แก่ กิจกรรมเสริมสร้างศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก ผู้สูงอายุและคนพิการ ส่งเสริมการศึกษา อันดับต่อมาคืองานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ อันได้แก่ การป้องกันและระงับโรคติดต่อ

ส่วนภารกิจที่องค์การบริหารส่วนตำบลตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด คือ การพัฒนาสาธารณูปโภค การพัฒนาสังคม - จิตใจ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพตามลำดับ โดยประชาชนเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในระดับน้อยถึงปานกลาง ซึ่งเมื่อมีการวิเคราะห์ทางสถิติ พบว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มแข็งของชุมชนได้แก่ การสร้างความมั่นใจ อบอุ่นให้แก่ประชาชน การสนับสนุนให้มีการดูแลกันเองของประชาชน การสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือชุมชนอื่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอแนะนโยบาย ส่วนตัวแปรอื่น ๆ เช่น ระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล อายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชน

บุญมี รุ่งรักสกุล (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในจังหวัดกาญจนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคิดเห็นตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามคณะกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 156 คน และประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า T-test และ F-test

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 84.6 มีอายุเฉลี่ย 40.8 ปี ร้อยละ 29.5 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 76.3 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชนบท ร้อยละ 58.3 ได้ปฏิบัติงานเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 3 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และ

อาชีพรองควบคุมไปกับการปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลร้อยละ 51.3 และร้อยละ 24.4 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.8 และร้อยละ 46.8 ได้ติดตามข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากทางราชการและจากสื่อมวลชนมากกว่า 3 วันต่อครั้ง ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 53.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกต้องโดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 78.7 มีระดับของความคิดเห็นที่เห็นด้วยต่อการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เฉลี่ยในสถานภาพผู้ประสานร้อยละ 86.7 สถานภาพผู้ปฏิบัติร้อยละ 78.6 และสถานภาพผู้ส่งเสริมเผยแพร่ร้อยละ 86.0

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และการติดตามข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากสื่อมวลชนที่ต่างกันมีระดับของความคิดเห็นที่เห็นด้วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การติดตามข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากทางราชการ การฝึกอบรมด้านทรัพยากรป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่เห็นด้วยสูงกว่าปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 3 สถานภาพ

จิราภรณ์ แก้วอุดม (2545: บทคัดย่อ) ได้มีการทำการวิจัย เรื่อง "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล เขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล เขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อเป็นการหาประสิทธิภาพกระบวนการเรียนรู้จากผลสัมฤทธิ์ก่อน และหลังการฝึกอบรม และศึกษาปัจจัยที่มีต่อผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย จำนวน 82 คน โดยการให้ความรู้ เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อประสม เป็นเวลา 2 วัน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ T-test สำหรับทดสอบความแตกต่าง ของคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมของกลุ่มตัวอย่าง และ Chi square สำหรับทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

ผลของการวิจัย ปรากฏว่า กระบวนการฝึกอบรมที่สร้างขึ้น มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในด้านค่าความตรง ความเชื่อมั่น อำนาจจำแนก ความยากง่าย ความเป็นปรรนัย และมีประสิทธิภาพ ปรากฏผลการเรียนรู้ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมใน 5 ระดับ คือ ความรู้ ทักษะ ความตระหนัก การตอบโต้ และทักษะ/ปฏิบัติการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบ ต่อการเรียนรู้พบว่า ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือที่ผู้ศึกษาจัดทำขึ้น เพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษา สำหรับวิธีการศึกษาวิจัยในบทนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก อันประกอบด้วย ประชากรเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการเรียงลำดับการนำเสนอ และรายละเอียดดังหัวข้อดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรเป้าหมาย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรเป้าหมาย

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของประชากรที่ต้องการศึกษาออกเป็นจำนวน 2 กลุ่มหลัก อันได้แก่ ประชากรเป้าหมายหลักซึ่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างจำนวน 11 คน และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน ทั้งนี้ได้จำแนกตำแหน่งของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลออกเป็น คณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยรายละเอียดของจำนวนประชากรเป้าหมายหลักที่ใช้ในการศึกษา ตำแหน่ง และหน่วยงาน สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 กลุ่มประชากรเป้าหมายหลักจำแนกตามตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล	ตำแหน่ง		รวม
	คณะผู้บริหารฯ	สมาชิกสภาฯ	
1. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง	3	9	11
2. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้	3	11	14
รวม (คน)	20	6	25

นอกจากประชากรเป้าหมายหลักข้างต้น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประชากรเป้าหมายรอง โดยการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมีสถานะทางสังคมที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6 คน เจ้าอาวาสหรือผู้นำทางศาสนาจำนวน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูใหญ่จำนวน 4 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการศึกษา ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 กลุ่มประชากรเป้าหมายรองจำแนกตามสถานะทางสังคม

สถานะทางสังคม	จำนวน(คน)
เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง	6
ผู้นำทางศาสนา/เจ้าอาวาส	4
ผู้อำนวยการโรงเรียน/ครูใหญ่	4
ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน	2
รวม (คน)	16

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประเด็นการศึกษาต่าง ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ศึกษาและการดำเนินงานของกลุ่มประชากรเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยได้มีการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ผลการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษา จากนั้นจึงทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เกิดความเหมาะสม ทั้งเนื้อหาและโครงสร้าง โดยการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การศึกษาและผลที่ได้มีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาโดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 3 บทบาทของสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 4 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3.2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ผลการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยพิจารณาจากสถานะทางสังคมของประชากรเป้าหมาย เพื่อสะท้อนถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ๆ ดูแลรับผิดชอบ เพื่อสะท้อนมุมมอง ความคิดเห็น และสภาพปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและมุมมองต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3.2.3 สมุดบันทึกข้อมูลภาคสนาม

ข้อมูลจากสมุดจดบันทึกที่ผู้ศึกษาใช้สำหรับบันทึกข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งการบันทึกข้อสังเกตและวิเคราะห์ของผู้ศึกษาเองในแต่ละครั้งของการเข้าไปสำรวจภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่ศึกษา

3.2.4 อุปกรณ์บันทึกเสียง

ใช้ในการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถช่วยในการบันทึกรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) นอกเหนือจากการจดบันทึกได้เป็นอย่างดี เพื่อนำมาทบทวนความเข้าใจประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.5 อุปกรณ์บันทึกภาพ

ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลจากการสังเกต สภาพแวดล้อม สภาพพื้นที่ศึกษา ตลอดจนรายละเอียดที่น่าสนใจซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา ในบริเวณพื้นที่ศึกษา เพื่อใช้ในการประเมินสภาพพื้นที่ศึกษาร่วมกับการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

3.2.6 การทดสอบเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ นับตั้งแต่ขั้นตอนแรก คือการกำหนดขอบเขตการวิจัยให้ชัดเจน กำหนดประเด็นข้อคำถามแต่ละข้อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในการสัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่ม ช่วงเวลาการนัดหมาย การชี้แจงวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและแนะนำงานวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกัน ความพร้อมและบุคลิกในการสัมภาษณ์ ตลอดจนเทคนิคในการสัมภาษณ์และซักถามที่น่าสนใจ และท้ายที่สุดจึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อตีความและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ให้เกิดความสมบูรณ์ ทั้งนี้การที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังได้กล่าวไปแล้วนั้น โดยนำเสนอให้ผู้มีความชำนาญและคณะกรรมการวิทยานิพนธ์พิจารณาและปรับปรุงแก้ไขเพื่อศึกษาความเหมาะสมในการใช้ภาษาและความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาค้นคว้าหนังสือ เอกสารทางวิชาการ วารสาร จุลสาร บทความ รายงานการวิจัย ภาคนิพนธ์/สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ แผนการพัฒนายุทธศาสตร์และข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อในการศึกษาประกอบการศึกษาด้วย

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในครั้งนี้ โดยสามารถแบ่งออก เป็น 2 ส่วนหลักได้แก่

3.3.2.1 ข้อมูลจากการจดบันทึก การถ่ายภาพ การสังเกตสภาพแวดล้อมและตัวบุคคล การสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่รับผิดชอบในพื้นที่ศึกษา การสังเกตภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การสังเกตความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในชุมชน การยอมรับ และตอบสนองของประชาชนในชุมชนที่มีต่อการใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง เป็นต้น โดยข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการจดบันทึก และการใช้เทปบันทึก จะสามารถช่วยเก็บรายละเอียดของประเด็นศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้แบบสัมภาษณ์ และผลการสัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ โดยผู้ศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการศึกษา นอกจากนี้ข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ยังได้จากการสังเกตการณ์ และบันทึกภาพจากการสำรวจพื้นที่จริงซึ่งมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ผลการวิจัยอีกด้วย

3.3.2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่รับผิดชอบในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งคำถามในลักษณะปลายปิด และปลายเปิด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งมีสถานะต่าง ๆ ในสังคม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่ศึกษา ตามระยะเวลาที่เหมาะสมและได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยทั่วไปได้มีการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนในการเตรียมการสัมภาษณ์

ผู้ศึกษาได้จัดเตรียมเครื่องมือในการสัมภาษณ์ พร้อมเอกสารแจ้งการขอความร่วมมือจากทางหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อยื่นต่อหน่วยงานเป้าหมายในการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาจัดเตรียมทีมสัมภาษณ์และชี้แจงทำความเข้าใจแบบสัมภาษณ์ จากนั้นจึงดำเนินการติดต่อนัดหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสอง เพื่อยืนยันกำหนดการณ์ วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

2) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนในการสัมภาษณ์

ผู้ศึกษาและทีมสัมภาษณ์ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดเตรียมไว้ (ภาคผนวก) ประกอบการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ได้จัดเตรียมไว้

3) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนหลังการสัมภาษณ์

ผู้ศึกษากล่าวขอบคุณต่อตัวแทนกลุ่มตัวอย่างและมอบของที่ระลึก ภายหลังจากการสัมภาษณ์จึงทำการรวบรวมแบบสัมภาษณ์เพื่อดำเนินการในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.3.2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมีสถานะทางสังคม คือ ผู้นำทางศาสนาจำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน/ครูใหญ่ จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6 คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth – Interview) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ผลจากแหล่งข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวมตามประเด็น และขอบเขตการศึกษา เพื่อให้ได้ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เน้นให้ความสำคัญกับบทบาทที่แสดงออกของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในบริเวณพื้นที่ศึกษา โดยมีการพิจารณาวิธีการศึกษาและแนวทางการศึกษาตามความเหมาะสม ประกอบข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมและจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มองค์การที่ได้ทำการศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ผลจากแหล่งข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวม ตามขอบเขตการศึกษา เพื่อให้ได้ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในครั้งนีใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักตรรกวิทยา โดยนำข้อมูลมาจำแนกตามหมวดหมู่ของข้อมูล ให้เป็นระบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจ จัดเรียงลำดับความหมายและความสัมพันธ์ของข้อมูลตาม การศึกษาเพื่อประกอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อให้ผลการศึกษิตสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ และสมมติฐานของการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ โดยวิธีการทางสถิติสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1.1 นำข้อมูลมาแจกแจงนับและจัดกลุ่มตามปัจจัยที่เป็นตัวแปรตามคุณลักษณะ และปัจจัยที่เป็นตัวแปรตามบทบาทโดยนำข้อมูลที่ได้จากตารางฐานข้อมูล มาวิเคราะห์ค่าสถิติของแต่ละปัจจัย โดยสถิติที่จะใช้คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าความถี่ (Frequency)

3.4.1.2 ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายข้อมูลตามตาราง เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาจากประชากรเป้าหมายทั้งหมด โดยข้อมูลที่ได้จัดเป็นข้อมูลจริงซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษา

3.4.1.3 การให้คะแนนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ตามแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างใน ตอนที่ 3 เกี่ยวกับบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

- 1) ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
- 2) ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้
- 3) ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้
- 4) ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทั้งนี้ในแต่ละส่วนจะแบ่งออกเป็น 6 หัวข้อ และมีเกณฑ์ในการให้คะแนนเพื่อแสดงของระดับการแสดงบทบาทในแต่ละหัวข้อนั้น ๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับคะแนน ได้แก่

ไม่เคย	ให้คะแนน	1	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
คะแนนต่ำสุด		6	คะแนน
คะแนนสูงสุด		24	คะแนน
คะแนนรวมต่ำสุดทั้ง 4 ส่วน		24	คะแนน
คะแนนรวมสูงสุดทั้ง 4 ส่วน		96	คะแนน

เมื่อรวบรวมคะแนนในแต่ละส่วนจนครบทั้ง 4 ส่วนแล้วจึงนำคะแนนมารวมกัน และนำมาจัดกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 เกณฑ์ในการแสดงบทบาทและระดับช่วงคะแนน

เกณฑ์ในการแสดงบทบาท	ระดับช่วงคะแนน
มาก (good)	73 - 96
ปานกลาง (medium)	49 - 72
น้อย (poor)	24 - 48

3.4.1.4 สำหรับในตอนี่ 4 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา ผู้ศึกษาได้เรียงลำดับความสำคัญจาก 1 ถึง 5 โดยเรียงจากสภาพปัญหาที่ประชากรเป้าหมายเห็นว่ามีความสำคัญมากที่สุดไปน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

- 1 หมายถึง เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญมากที่สุด
- 2 หมายถึง เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญมาก
- 3 หมายถึง เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญปานกลาง
- 4 หมายถึง เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญน้อย
- 5 หมายถึง เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญน้อยที่สุด

ส่วนในข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด (Open - ended) ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่น

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนตามประเด็นศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือในการวิจัยต่าง ๆ ทั้งอุปกรณ์บันทึกเสียง สมุดบันทึก และกล้องถ่ายภาพ มาเรียบเรียงเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตามประเด็นศึกษาให้ครอบคลุม จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการศึกษาต่อไป

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินสภาพพื้นที่

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินสภาพพื้นที่นั้นได้จากการสังเกตภาคสนามโดยผู้ศึกษาในพื้นที่ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพข้อมูลของสถานที่ที่

เกี่ยวข้องกับงานวิจัยตามสภาพความเป็นจริง จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ทาง
กายภาพเปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐานตามที่ได้ศึกษาจากเอกสาร

บทที่ 4

สภาพพื้นที่ศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานซึ่งเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ศึกษาใน 4 ระดับ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ จนถึงระดับชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม องค์ประกอบ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล ตลอดจน เกิดประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ผลการศึกษา และการพิจารณาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลของสภาพพื้นที่โดยจัดเรียงตามลำดับหัวข้อ การศึกษาออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

- 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดตราด
- 4.2 ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง
- 4.3 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบนเกาะช้าง
- 4.4 ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดตราด

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดตราด

จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสำคัญมากมาย นับจากอดีตจวบจนปัจจุบัน ซึ่งผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดตราดพอสังเขป ดังต่อไปนี้ (บางกอกซิติ, 2548: ย่อนหน้าที่ 1)

เมืองตราดสันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า "กราด" ที่เป็นชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ใช้ทำไม้กวาด ต้นไม้ชนิดนี้มีขึ้นอยู่รอบเมืองตราด ซึ่งในสมัยนั้นมีต้นกราดอยู่เป็นจำนวนมาก แต่พอถึงในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมืองตราดมีชื่อในขณะนั้นว่า "บ้านบางพระ" จังหวัดตราด หรือเมืองทุ่งใหญ่ปรากฏชื่อในทำเนียบหัวเมืองสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2178) ว่าเป็นหัวเมืองชายทะเล สังกัดฝ่ายการต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับด้านการคลัง

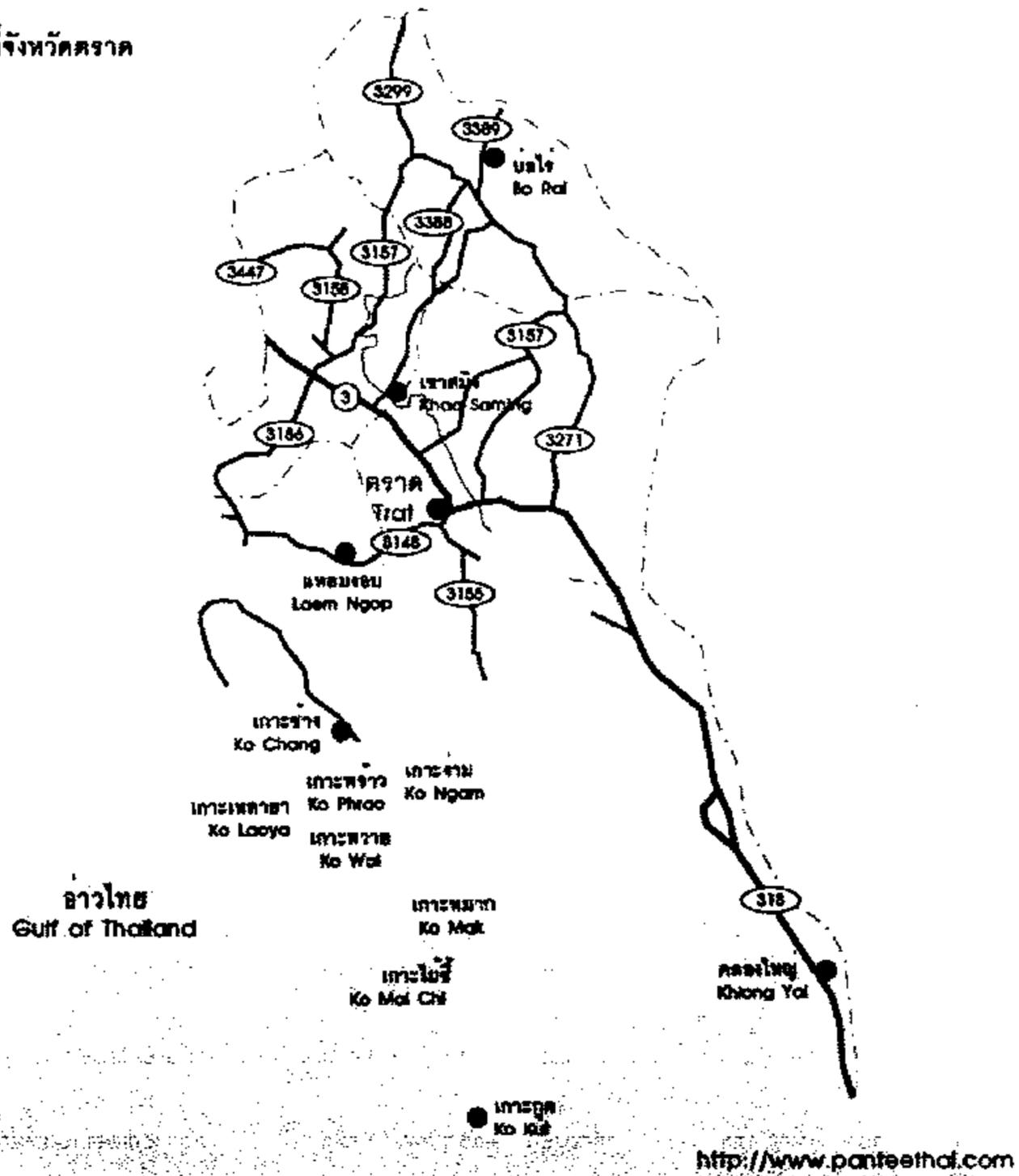
ตราดเป็นหนึ่งในเมืองท่าชายทะเล ที่มีชัยภูมิเหมาะกับการแวะจอดเรือ เพื่อขนถ่ายซื้อ ขายแลกเปลี่ยนสินค้า เดิมเสบียงอาหาร น้ำจืดบริเวณอ่าวเมืองตราด จึงเป็นแหล่งที่ตั้งชุมชน พ่อค้าชาวจีนที่เดินทางเข้ามาค้าขาย ตราดนับเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงปลายอยุธยา สินค้าที่ส่งออกขายยังแดนไกล โดยเฉพาะของป่า เช่น เขากวาง หนังสัตว์ ไม้หอม และเครื่องเทศต่าง ๆ ล้วนมาจากเขตป่าเขาชายฝั่งทะเลตะวันออก แถบ ระยอง จันทบุรี ตราด โดยลำเลียงสินค้าผ่านมาตามแม่น้ำเขาสมิง ออกสู่ปากอ่าวตราด เมื่อครั้ง สงครามกู้เอกราชสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเลือกตราดเป็นเมืองหน้าด่านกันชน ทำหน้าที่ส่ง เเสบียงอาหารก่อนเคลื่อนกองทัพเรือออกจากจันทบุรี

ในสมัยรัชการที่ 1 เมืองตราดยังเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งเช่นเดียวกับในสมัยอยุธยา ใน สมัยรัชกาลที่ 3 ไทยทำศึกกับเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทน์ซึ่งต่อมาหันไปสวามิภักดิ์กับญวน ไทยกับ ญวนผัดใจกันจนต้องทำสงครามกันในปี พ.ศ. 2371 ตราดเป็นแหล่งกำลังพล และเสบียงอาหารมี การตั้งป้อมค่ายอยู่ที่บ้านแหลมหิน ปากอ่าวเมืองตราด สมัยรัชกาลที่ 5 ฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพเรือเข้า ยึดจันทบุรี ปี พ.ศ. 2436 และคืนให้ไทยในปี พ.ศ. 2447 โดยแลกกับเมืองตราดตั้งแต่แหลมสิงห์ไปจนถึง เกาะกูด รวมทั้งเมืองปัจจันตคีรีเขตรหรือเกาะกง ต่อมารัฐบาลไทยเห็นว่าตราดมีความสำคัญทาง ยุทธศาสตร์ และพลเมืองส่วนใหญ่เป็นคนไทย ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฝรั่งเศสจึงยินยอมทำสัญญายกเมืองตราดกับเมืองด่านซ้ายฝั่งขวาของ แม่น้ำโขง คืนให้กับไทยโดยแลกเปลี่ยนกับพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 โดยฝ่ายไทยมีพระยามหาอำมาตยาธิบดี ซึ่งในขณะนั้นเป็นพระยาศรีเทพตำแหน่งปลัด ทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหน้าผู้แทนรัฐบาลไทย ฝ่ายฝรั่งเศสมีเมอซีเออร์รูซโซเรชิตัง เป็น หัวหน้าผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสได้กระทำพิธีส่ง และรับมอบกัน ณ ศาลากลางจังหวัด และฝรั่งเศส ยอมถอนทหารออกไปเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2450

ในช่วงสงครามอินโดจีน ช่วงปี พ.ศ. 2483 - 2484 ฝรั่งเศสพยายามเข้ายึดเมืองตราดอีก เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 กองทัพเรือไทยได้เข้าต่อสู้ขัดขวางกองทัพเรือฝรั่งเศสที่ล่องลำ นาน้ำไทยอย่างกล้าหาญ รักษาเมืองยุทธศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้ได้ ปี พ.ศ. 2521 เกิด สงครามสู้รบในกัมพูชา ชาวเขมรนับแสนหนีตายทะเลลักเข้ามาในเขตไทยทางเทือกเขาบรรทัด เขต พรหมแดนด้านตะวันออก เส้นทางหลวงหมายเลข 318 จากตัวเมืองตราดเลียบขนานเทือกเขา บรรทัด และชายฝั่งทะเลสู่อำเภอคลองใหญ่เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์สายสำคัญ เมื่อสงครามสงบ ลงในปี พ.ศ. 2529 เส้นทางสายนี้ได้แปรเปลี่ยนเป็นเส้นทางการค้าระหว่างชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณตลาดหาดเล็ก สุดเขตชายแดนไทย และเป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางต่อไปยังเกาะกง

4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	จดจังหวัดจันทบุรี และราชอาณาจักรกัมพูชา
ทิศใต้	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	จดราชอาณาจักรกัมพูชา มีทิวเขาบรรทัดเป็น เส้นกันเขต
ทิศตะวันตก	จดจังหวัดจันทบุรีที่แม่น้ำเวฬุเป็นเส้นกันเขตแดน

แผนที่จังหวัดตราด
(Trat)

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดตราด

แหล่งที่มา: แผนที่ไทย, 2548: ย่อหน้าที่ 1.

4.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดตราดมีลักษณะภูมิอากาศตามระบบเคิเปแปน เป็นแบบป่าฝนเมืองร้อน “AM” (Tropical Monsoon) โดยจะมีฝนตกอยู่ตลอดปี แม้จะเป็นช่วงฤดูแล้งอุณหภูมิจะอยู่ในเกณฑ์สม่ำเสมอตลอดปี กล่าวได้ว่า จังหวัดตราด มีเพียง 2 ฤดูใหญ่ ๆ เท่านั้น (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, 2543: 5) คือ

4.1.3.1 ฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูที่มีฝนตกชุกมาก และเป็นฤดูที่ได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ในฤดูนี้ฝนจะตกหนัก อุณหภูมิอยู่ในเกณฑ์สม่ำเสมอตลอด และปริมาณความชื้นค่อนข้างสูง

4.1.3.2 ฤดูแล้ง ฤดูนี้ระยะหกเดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน เป็นระยะที่ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ในตอนต้นฤดูอากาศค่อนข้างหนาวเย็น อุณหภูมิลดลงและค่อย ๆ สูงขึ้นในตอนปลายฤดู ส่วนความชื้นลดลง ตอนต้นฤดูและตอนกลางฤดูจะค่อย ๆ สูงขึ้นจึงถึงฤดูฝน

4.1.4 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายทะเลด้านทิศตะวันออก ชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ด้านทิศตะวันออกของจังหวัดมีทิวเขาบรรทัดยาว 165 กิโลเมตร เป็นพรมแดน และทิศตะวันตกมีชายฝั่งทะเลยาว 165.5 กิโลเมตร มีเกาะถึง 52 เกาะ จึงมีสมญานามว่า “เมืองเกาะครึ่งร้อย” โดยมีเกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุด

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีความยาวมากกว่าความกว้าง ตอนบนและตอนกลางมีความยาวใกล้เคียงกัน ตอนใต้มีลักษณะเรียวยาวทอดยาวลงไป ส่วนที่แคบที่สุด วัดจากฝั่งทะเลตะวันตก ถึงแนวเทือกเขาบรรทัดมีระยะเพียง 500 เมตร

ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นลูกคลื่นหรือลูกฟูก และ เนินเขาเตี้ย ๆ แบ่งออกเป็น 4 เขตใหญ่ (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, 2543: 7) ดังนี้

4.1.4.1 ที่ราบบริเวณลุ่มน้ำ ได้แก่ บริเวณที่ราบแคบตอนกลางและตะวันออก ประกอบด้วยลำน้ำสำคัญหลายสาย ซึ่งเกิดจากภูเขาสูงทางตอนเหนือและตะวันออก ที่ราบบริเวณนี้ได้แก่ ตำบลท่าสะตอ ตำบลวังตะเคียน ตำบลวังกระแจะ เป็นต้น

บริเวณที่ราบลุ่มสำคัญอีกแห่งหนึ่ง ได้แก่ บริเวณตะวันตกของจังหวัด มีลำน้ำหลายสายไหลจากภูเขาที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งอยู่ทางกลางของบริเวณนี้ เป็นที่ราบที่มีบริเวณแคบ ๆ เฉพาะชายฝั่งทะเลและลึกเข้าไปทางตอนกลาง ที่ราบบริเวณนี้ได้แก่ ตำบลแสนตอ ตำบลท่าโสม ตำบลน้ำเชี่ยว ตำบลหนองเสม็ด เป็นต้น

บริเวณที่ราบลุ่มน้ำดังกล่าว ปกติจะมีความชุ่มชื้นเกือบตลอดปี ดังนั้นจึงมีการทำนาอย่างเป็นล่ำเป็นสันในแถบนี้ นับเป็นบริเวณที่มีความสมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง

4.1.4.2 ที่ราบบริเวณภูเขา บริเวณนี้มีพื้นที่กว้างขวางมาก เนื่องจากมีภูเขากระจายอยู่ทั่วไปในแทบทุกส่วนของจังหวัด โดยเฉพาะทางตอนเหนือ เป็นบริเวณที่มีภูเขาสูงเป็นจำนวนมาก พื้นที่แถบนี้จึงมีความชุ่มชื้นมากเป็นพิเศษ มีป่าไม้ปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่นที่ราบบริเวณภูเขา เป็นบริเวณที่มีการทำสวนผลไม้ ยางพารา และปลูกสับปะรดกันเป็นส่วนมาก

4.1.4.3 ที่สูงบริเวณภูเขา มีบริเวณกว้างขวางมากในตอนเหนือ แผลงมาทางตอนใต้ตามพรมแดนจนถึงสุดเขตทางใต้ของจังหวัดอีกบริเวณหนึ่ง ที่มีภูเขาครอบคลุมเกือบตลอดพื้นที่ ได้แก่ เกาะต่าง ๆ ภูเขาเหล่านี้แต่เดิมเป็นป่าทึบทั้งหมด แต่ในปัจจุบันส่วนหนึ่งของบริเวณนี้ได้ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก และกลายเป็นสวนผลไม้แทน

4.1.4.4 บริเวณที่ราบต่ำฝั่งทะเล ตามบริเวณฝั่งทะเลเกือบตลอดแนวเป็นบริเวณที่ถูกน้ำจากแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ พัดพาเอาโคลนตมมาทับถมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดเป็นที่ราบต่ำขึ้น บริเวณนี้จะมีน้ำท่วมถึงอยู่เสมอจึงเป็นบริเวณที่มีป่าชายเลนเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นตลอดแนวผลิผลส่วนใหญ่ที่ได้จากบริเวณนี้ ได้แก่ ถ่านไม้ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำบางชนิดด้วย เช่น หอยแครง หอยนางรม รวมทั้งการทำนาข้าวในบางพื้นที่ และการทำนาเกลือ

4.1.5 ทรัพยากรน้ำ

4.1.5.1 แหล่งน้ำผิวดิน ลำน้ำธรรมชาติในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจังหวัดตราดที่สำคัญได้แก่

1) คลองสะตอ ต้นน้ำเกิดจากเขาชะอมในเขตจังหวัดจันทบุรี และเขาคลองปุกในจังหวัดตราด

2) คลองแฉ่ง ต้นน้ำเกิดจากเขาคลองปุก

3) แม่น้ำตราดหรือคลองใหญ่ เป็นแม่น้ำที่เกิดจากการไหลมารวมตัวของคลองสะตอ และคลองแฉ่ง

4) แม่น้ำเวฬุ ต้นน้ำเกิดจากเขาสระบาป และเขาชะอมในเขตจังหวัดจันทบุรี

5) คลองพืด ต้นน้ำเกิดจากเขาดากแว้งและเขาอีเริ่ม

6) คลองห้วยแร่ ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัด

7) คลองท่าเลื่อน ต้นน้ำเกิดจากเขาห้วยน้ำเขาและเขาวังปลา

4.1.5.2 แหล่งน้ำใต้ดิน จากแผนที่อุทกธรณี กรมทรัพยากรธรณี พบว่าแหล่งน้ำใต้ดินในจังหวัดตราดสามารถแบ่งตามลักษณะชั้นหินอุ้มน้ำ มีดังต่อไปนี้

- 1) ชั้นหินอุ้มน้ำเจ้าพระยา
- 2) ชั้นหินอุ้มน้ำโคราชระดับกลาง
- 3) ชั้นหินอุ้มน้ำโคราชระดับต่ำ
- 4) ชั้นหินอุ้มน้ำเมทาสิติเมนต์
- 5) ชั้นหินอุ้มน้ำวัลคานิค

แหล่งน้ำบาดาลในเขตที่ดินชายฝั่งทะเลของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอำเภอเมืองตราดจะให้ปริมาณน้ำมากกว่าพื้นที่ตอนใต้ของจังหวัดและพื้นที่เกาะ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่สูงจังหวัดตราดมีบ่อบาดาลของกรมทรัพยากรธรณี จำนวน 238 บ่อ เพื่อประโยชน์ด้านอุปโภคและบริโภคเป็นหลัก

4.1.6 ทรัพยากรธรณีและแร่ธาตุ

4.1.6.1 ลักษณะธรณีวิทยา จังหวัดตราด จำแนกได้ดังต่อไปนี้

หินชั้นและหินแปร หินชั้นและหินแปรที่พบในจังหวัดตราดได้จำแนกไว้มีหลายชนิดด้วยกันแต่ละชนิดก็มีการดำเนินในยุคต่าง ๆ กัน พอที่จะกล่าวเป็นสังเขปได้ ดังต่อไปนี้

1) ตะกอนที่น้ำพัดพามาทับถมเป็นตะกอนใหม่หรือเก่า เกิดในยุคควอเตอรินารี จนถึงปัจจุบันตะกอนเหล่านี้ยังไม่มี การจับตัวกันแข็ง เกิดจากน้ำพัดพามาทับถมไว้บริเวณปากแม่น้ำ หรือหุบเขา ทำให้เกิดที่ราบลุ่มอันกว้างใหญ่ พบมากบริเวณปากแม่น้ำตราดและแม่น้ำเวฬุ ส่วนบริเวณที่ห่างไกลออกจากปากแม่น้ำ หรือตัวแม่น้ำก็จะสูงขึ้น และเกิดตะพักลำน้ำระดับต่าง ๆ

2) หินชุดภูพานและพระวิหาร เกิดในยุคจูรัสสิค ประกอบด้วยหินทรายที่เกาะตัวกันแข็งหินกรวดมนของหินทรายและหินดินดานและมีหินไมคาร์เซียสทรายแป้งปะปนอยู่ ส่วนหินชุดภูกระดึง เกิดในยุคจูรัสสิค และไทรอัสสิค อยู่ทางทิศเหนือของเทือกเขาบรรทัด ต่อจากหินชุดภูพานและพระวิหารขึ้นไป จนถึงจังหวัดจันทบุรี หินชุดนี้ประกอบด้วยหินทรายน้ำพอง และหินทรายห้วย หินลาด นอกจากนี้ยังมีไมคาร์เซียสของหินดินดาน รวมทั้งหินกรวดมนปะปนอยู่

3) หินกลุ่มตะนาวศรี ที่พบมีชุดกาญจนบุรี คาร์บอนิเฟอรัส ยุคติโวนีเยน และยุคซิลลูเลียนถัดจากบริเวณเทือกเขาบรรทัดลงมาทางชายฝั่งทะเล ทางทิศตะวันตกของจังหวัด หินชุดนี้มีทั้งหินชั้น และหินแปร หินชั้นประกอบด้วย หินดินดาน หินทราย ส่วนหินแปร ได้แก่ หินฟิลไลต์ หินอาเวลไลต์ หินชนวน และบางที่อาจจะพบหินปูนแทรกอยู่ตามชั้นต่าง ๆ

4) หินอัคนี หินอัคนีที่พบ เกิดในยุคเทอร์เชียรี ชนิดแรกพบบนพื้นแผ่นดินบริเวณเทือกเขาบรรทัดเกิดเป็นจุด ๆ เป็นหินบะซอลท์ อีกชนิดหนึ่งที่พบที่เกาะช้างประกอบด้วยหินแอนดีไซต์ ไรโอไรท์ ที่มีผลึกใหญ่ และทัฟฟ์

4.1.6.2 ทรัพยากรแร่ธาตุ ส่วนทรัพยากรแร่ธาตุของจังหวัดตราด ที่ได้สำรวจพบแล้ว และคุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังนี้ แร่รัตนชาติ ส่วนมากพบอยู่ในลานเปลือกดิน ซึ่งเกิดจากการผุพังของหิน Basalt บางแห่งพบในเนื้อหิน Basalt ที่ยังไม่ผุพังชัดเจน ส่วนใหญ่พบในกลุ่มของ corundum แร่รัตนชาติที่พบมี พลอย โกเมน เพทาย ทับทิม ซึ่งพบอยู่ในบริเวณตำบลหนองบอน ตำบลช้างตน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ และบ้านนาง อำเภอสายมิ่ง ทราบแก้ว (Silica) พบอยู่บริเวณตำบลไม้รูด อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

4.1.7 ทรัพยากรดิน

จากแผนที่ดินจังหวัดตราด ของกองสำรวจ กรมพัฒนาที่ดิน พอสรุปได้ว่าลักษณะของดินนั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับวัตถุดิบกำเนิดของดิน สภาพพื้นที่ พืชพรรณและอายุของดินเป็นหลัก ซึ่งพอแบ่งได้เป็นพวกใหญ่ ๆ ดังนี้

4.1.7.1 ดินบริเวณหาดทรายและสันทราย

พบเกิดเป็นแนวยาวขนานไปกับชายฝั่งทะเล ลักษณะดินที่เกิดอยู่บนสันทราย หรือหาดทรายทั้งเก่าและใหม่ มีการระบายน้ำดีมาก เป็นดินลึกลับ เนื้อดินหยาบ มีการพัฒนาชั้นดินไม่ดีถึงปานกลาง

4.1.7.2 ดินบริเวณที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง (Active tidal flat)

พบเกิดเป็นแนวแคบ ๆ ตามชายฝั่งทะเล หรือบริเวณปากแม่น้ำซึ่งมีน้ำทะเลขึ้นลงเป็นประจำ ดินที่พบเป็นดินที่มีการระบายน้ำเร็วถึงเร็วมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียวมีจุดประในตอบน ตอล่างจะมีสีเทาอมน้ำเงิน ดินพวกนี้ส่วนใหญ่มีป่าโกงกาง หรือ พืชทนเค็มขึ้นอยู่

4.1.7.3 ดินบริเวณแอ่งที่น้ำเค็มเข้าถึง (Lagoon)

พบเกิดบริเวณที่ลุ่มเป็นแนวอยู่หลังสันทราย หรือ ชายหาด มีการระบายน้ำเร็ว ถึงค่อนข้างเร็ว เป็นดินลึกลับเนื้อหยาบ นอกจากนี้ยังพบดินเชิงอินทรีย์ (Organic soil) ซึ่งเกิดจากการผุพังทับถมของซากพืชมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะพื้นที่ที่พบเป็นที่ลุ่มเป็นแอ่งคล้ายกระทะพบอยู่ระหว่างเนินทรายเก่ามีน้ำขังอยู่เกือบตลอดทั้งปี ลักษณะดังกล่าวนี้ชาวบ้านเรียกว่า "พรุ"

4.1.7.4 ดินบริเวณที่ราบลุ่ม น้ำทะเลเคยท่วมถึงมาก่อน (Formal tidal flat)

พบการเกิดถัดเข้ามาจากที่ราบลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง เป็นดินที่มีการระบายน้ำเร็ว เนื้อดินเป็นดินเหนียว ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดจัด และจะพบพวกจาโรไซต์ (Jarosite) สารสีเหลือง คล้ายผงกำมะถันเกิดขึ้นอยู่ด้วย

4.1.7.5 ดินบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ

พบอยู่ถัดขึ้นไปจากบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงของลำน้ำต่าง ๆ เป็นดินที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็ว มีเนื้อดินแตกต่างกันตั้งแต่หยาบ ถึงละเอียด ปฏิกิริยาของดินก็ไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ใช้การทำนามีน้ำท่วมขังเนื่องจากน้ำฝนนาน 4 - 5 เดือน

4.1.7.6 ดินบริเวณลานตะพักลำน้ำระดับกลาง

พบเกิดถัดขึ้นมาจากลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ สภาพพื้นที่ที่พบจะมีลักษณะเป็น ลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน มีความลาดเทประมาณ 3-8 % ดินที่พบจะเป็นดินที่มีเนื้อละเอียดถึงเนื้อหยาบ มีการระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย

4.1.7.7 ดินบริเวณเนินตะกอนรูปพัดติดต่อกัน (Coalescing fans)

สภาพพื้นที่ซึ่งเป็นเนินตะกอนรูปพัดนี้จะเกิดในบริเวณใกล้ ๆ เทือกเขา พื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินที่พบเกิดจากตะกอนของหินแกรนิตซึ่งถูกน้ำพัดพามา ลักษณะดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย

4.1.7.8 ดินบริเวณพื้นที่ผิวเหลือบ้างจากการกัดกร่อน (Dissected erosion surface)

บริเวณพื้นที่นี้เป็นบริเวณที่เป็นเนินเขา หรือเทือกเขามาก่อน ดินที่พบในบริเวณนี้ จะมีลักษณะผันแปรไปตามลักษณะของหินที่เป็นวัตถุดิบกำเนิด

1) พวกที่เกิดจากหินดินดานและฟิลไลต์ จะให้ดินที่มีเนื้อละเอียด มีการระบายน้ำดีมีชั้นดินชัดเจน เป็นดินลึกถึงดินตื้น ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดปานกลาง ถึงกรดเล็กน้อย

2) พวกที่เกิดจากหินแกรนิต สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงภูเขาเตี้ย มีความลาดชันร้อยละ 4 - 20 เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดแก่ถึงกรดปานกลาง

3) พวกที่เกิดจากทรายและควอทไซต์ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงเนินเขามีความลาดชันน้อยกว่าร้อยละ 30 เป็นดินตื้นถึงลึกปานกลาง ปฏิกิริยาของดินเป็นกรดแก่จัดถึงกรดแก่

4.1.7.9 ดินบริเวณพื้นผิวที่เป็นธารลาวาที่ถูกกัดกร่อน (Dissected lava flow)

บริเวณพื้นที่นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับกับบริเวณพื้นที่ผิวเหลือค้างจากการกัดกร่อน แต่สภาพดั้งเดิมจะเกิดจากธารลาวาของภูเขาไฟ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชันประมาณร้อยละ 2 – 8 ดินมีเนื้อละเอียด มีการระบายน้ำดี เป็นดินลึก ปฏิกริยาของดินเป็นกรดแก่จนถึงเป็นกลาง

4.1.7.10 บริเวณเขาและภูเขา

บริเวณนี้มีสภาพพื้นที่สูงชัน มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 30 ลักษณะของดินที่พบในบริเวณนี้จะมีลักษณะผันแปรไปตามชนิดของหินซึ่งเป็นวัตถุดิบกำเนิดดิน ส่วนใหญ่จะเป็นดินตื้น หรือมีหินโผล่ดินบริเวณนี้ไม่เหมาะที่จะเปิดทำการเกษตรกรรม เพราะจะเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้ง่าย ควรปล่อยให้คงสภาพป่าเพื่อรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร

4.1.8 ทรัพยากรป่าไม้

สภาพป่าไม้ในจังหวัดตราดเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ยาง ชุมแพรง กระบาก พนอง และโกงกาง ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว พบว่าในระยะเวลา 20 ปี ป่าไม้ถูกทำลายไปกว่า 100,000 ไร่ ส่วนใหญ่เกิดจากการบุกรุกทำลายในการขยายพื้นที่เพื่อการเกษตร โดยพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1.8.1 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติ 1 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างประกาศเมื่อ ปี พ.ศ. 2525 ครอบคลุมพื้นที่ 47 เกาะ ยกเว้นเกาะกูด เกาะหมาก เกาะกระตาด และเกาะง่าม มีเนื้อที่รวมทั้งเกาะและน่านน้ำในทะเลตลอดชายฝั่ง ประมาณ 650 ตารางกิโลเมตร หรือ 406,250 ไร่

4.1.8.2 พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ประกอบด้วยป่าสงวนจำนวน 14 ป่า การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติของจังหวัดตราดแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) พื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร มีเนื้อที่ 8,809 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.5
- 2) พื้นที่ป่าเพื่ออนุรักษ์ มีเนื้อที่ 229,573 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.03
- 3) พื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ มีเนื้อที่ 642,027 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.44
- 4) พื้นที่นอกเขตป่าและพื้นที่กันชนอกมีเนื้อที่ 881,466 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.03

4.1.9 การคมนาคมขนส่ง

ในปัจจุบันเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ของจังหวัดตราดได้มีการพัฒนาให้มีโครงข่ายเชื่อมโยงกันได้อย่างกว้างขวาง มีทางหลวงสุขุมวิทเป็นทางสายหลัก เชื่อมติดต่อกับจังหวัดอื่น

จนถึงกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นจะเป็นถนนสายย่อยติดต่อภายในจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ อีกหลายสาย โดยมีเส้นทางสายสำคัญ ๆ ดังนี้

4.1.9.1 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างอำเภอชลอง จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด

4.1.9.2 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 318 (ถนนสายตราด - คลองใหญ่) เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างจังหวัดตราดกับอำเภอคลองใหญ่

4.2 ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งที่สี่ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 650 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ 47 เกาะเรียงรายตั้งแต่เขตอำเภอแหลมงอบ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่ เกาะที่สำคัญที่สุด คือ เกาะช้าง นอกจากนี้ยังมีเกาะอื่น ๆ ที่ยังคงสภาพความสวยงาม ตามธรรมชาติได้แก่ เกาะคลุ้ม เกาะเหลายาใน เกาะง่าม เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะหวาย เกาะรัง ฯลฯ ได้รับการประกาศจัดตั้ง เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 197 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 45 ของประเทศไทย (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2546: 5-1)

4.2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ห่างจากอำเภอแหลมงอบไปประมาณ 8 กิโลเมตร บริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออก โดยเกาะช้างมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 213 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 268,125 ไร่ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 11 องศา 33 ลิปดา ถึง 12 องศา 15 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นลองจิจูดที่ 102 องศา 15 ลิปดา ถึง 102 องศา 55 ลิปดาตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2546: 5-2) ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดอำเภอชลอง จ.จันทบุรี ทะเลอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ
ทิศใต้	ติดทะเลในอ่าวไทยและเกาะคลุ้ม เกาะหวาย เกาะไม้ซี้เล็ก เกาะไม้ซี้ใหญ่ และกิ่งอำเภอเกาะกูด
ทิศตะวันออก	ติดทะเลอ่าวไทยในเขตอำเภอแหลมงอบ และเกาะไม้ซี้ใหญ่
ทิศตะวันตก	ติดทะเลอ่าวไทย

ภาพที่ 4.2 พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง
แหล่งที่มา: บางกอกซิติ้, 2548: ย่อหน้าที่ 1.

4.2.3 ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างโดยทั่วไปมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง, 2548: ย่อหน้าที่ 1)

เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 429 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างทิศตะวันตกเฉียงใต้ของแหลมงอบ จังหวัดตราด ห่างประมาณ 8 กิโลเมตร ยาวจากเหนือลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 30 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีผาสลับซับซ้อน ยอดเขาที่สูงที่สุดได้แก่ เขาสลักเพชร ซึ่งสูง 744 เมตร รองลงไปได้แก่ เขาจอมประสาธ และเขาหอม มีสภาพป่าสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบเขา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะนี้ ชายฝั่งด้านตะวันออกของเกาะจะมีหาดโคลนและหินเป็นหาดหน้าแคบ ส่วนหาดทางด้านตะวันตกจะเป็นหาดทรายและหิน นอกจากนี้บริเวณรอบ ๆ เกาะช้างยังมีเกาะน้อยใหญ่อยู่โดยรอบ ซึ่งแต่ละเกาะก็มีชายหาดปะการังที่สวยงาม

ด้านลักษณะภูมิอากาศบนพื้นที่เกาะช้างส่วนใหญ่มีฝนตกชุก อากาศมีสภาพแปรปรวนได้ง่ายเพราะเป็นรอยต่อระหว่างพื้นดินกับพื้นน้ำ แนวปะทะอากาศเย็นจากทะเลกับแนวปะทะอากาศร้อนจากแผ่นดินครอบคลุมพื้นที่เกาะช้างจนถึงฝั่งจังหวัดตราด ช่วงฤดูหนาวอากาศจะเย็นในตอนเช้า ส่วนกลางวันและเย็นอากาศเย็นสบาย ในฤดูร้อนเวลากลางวันถึงช่วงเย็นอากาศจะสงบมีลมพัดจากบกสู่ทะเล ช่วงดึก ๆ ถึงเช้ามีลมทะเลจะพัดเข้าสู่ฝั่ง และยังมีฝนตกจะรู้สึกเย็นสบายเวลาอน บางครั้งหนาว ในตอนเช้าและอาจมีเมฆ หมอก ปกคลุมยอดเขา ฝนตกมากเพราะเมฆฝนที่พัดเข้าสู่ฝั่งปะทะกับภูเขากลางเกาะ ทำให้ฝนตกบริเวณหาดไก่อ้น้ ไปจนถึงบ้านบางเบ้ามากกว่าปกติ

หมู่เกาะช้างเป็นเกาะซึ่งมีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิบริเวณเกาะช้างเหมาะแก่การพักผ่อน คือ ไม่ร้อนจัด หรือหนาวจนเกินไป สำหรับอิทธิพลจากมรสุมนั้น เกาะช้างได้รับอิทธิพลทั้งจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้เกิดข้อจำกัดในการเดินทางด้วยเรือบริเวณเกาะช้างคือ ในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ประมาณเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ชายฝั่งด้าน ตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลมจะเป็นคลื่นลมแรง ไม่สามารถเดินทางด้วยเรือได้ หลังเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคมเป็นช่วงที่มีคลื่นน้อยที่สุด ฉะนั้นการเดินทางไปเกาะช้าง หรือหมู่เกาะต่าง ๆ ก่อนข้างจะสะดวก ระยะเวลาที่เหมาะสมแก่การไปเที่ยว ควรไประหว่างเดือนพฤศจิกายน - พฤษภาคม

4.2.4 ลักษณะสภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง, 2548: ย่อหน้าที่ 1) คือ

ฤดูร้อน	ระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม
ฤดูฝน	ระหว่างเดือนมิถุนายน-พฤศจิกายน
ฤดูหนาว	ระหว่างเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์

4.2.5 ทรัพยากรธรรมชาติ

หมู่เกาะช้างมีลักษณะทางธรณีสันฐานเกิดจากภูเขาไฟชนิดแอนดิไซต์ หินกรวดภูเขาไฟ หินทัฟฟ์ หินบะซอลต์ดิคแอนด์ไซต์ ซึ่งเป็นหินอัคนี ลักษณะที่ปรากฏในพื้นที่เกาะช้างและเกาะอื่นๆหินจะมีสีแดงน้ำตาล สีน้ำตาล สีดำเป็นส่วนมาก และมีสีขาว สีเขียวสมอยู่เป็นบางส่วน เมื่อถูกย่อยสลายกลายเป็นหินกรวดทรายที่มีลักษณะสีขาวนวลจนถึงสีน้ำตาล

แม่น้ำลำธารในเกาะช้างเป็นคลองสายสั้น ๆ ที่น้ำทะเลเข้าถึง ต้นคลองเป็นห้วยน้ำจืดไหลมาจากน้ำตก ซึ่งเป็นสภาพภูเขาหลังอ่าวต่าง ๆ ไหลแทรกไปตามบริเวณป่าชายเลน แล้วไหลลงสู่

ทะเลรอบๆเกาะ ที่สำคัญ ได้แก่ คลองสน คลองมะยม คลองค้างคาว คลองบางบัว คลองพร้าว คลองนนทรี และคลองไชยเชษฐา เป็นต้น ลำน้ำเหล่านี้ยังก่อให้เกิดน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง ได้แก่ น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองพลู น้ำตกคลองนนทรี น้ำตกคีรีเพชร และน้ำตกคลองหนึ่ง

พืชพรรณธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบชื้น พันธุ์ที่สำคัญได้แก่ ยางนา ยางแดง กระจับปี่ ตะเคียนทอง กระจับปี่ พันจำไผ่ใหญ่ ทะโล้ ขนุนนก พญาไม้ พะอง มะพลับ เปล้า ก่อกระดุม ก่อขี้หนู หลาวชะโอน เต่าร้าง หวายปอก หวายโสม หวายเตา หวายแดง แสลงพัน เตยย่าน กล้วยไม้ ห่อข้าวสีดา หัวว่าว ไม้ หมากงาช้าง เร่ว กระวาน กระชาย ป่า และเปราะป่า เป็นต้น บริเวณที่ราบตามชายฝั่งทะเลในบริเวณ หมู่บ้านสลักเพชร หมู่บ้านสลักคอก หมู่บ้านคลองสน และอ่าวคลองพร้าว พืชพรรณธรรมชาติที่พบเป็นป่าชายหาด ซึ่งมีพันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ หูกวาง สารภีทะเล เมา เสม็ดแดง เสม็ดขาว เตยทะเล เป็นต้น บริเวณชายฝั่งที่เป็นดินเลนบริเวณอ่าวและปากคลองลำธารต่าง ๆ เช่น อ่าวสลักคอก อ่าวสลักเพชร อ่าวบางบัว และอ่าวคลองสน พบพรรณไม้ชายเลนซึ่งมีพันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก โปรงแดง โปรงขาว พังกาหัวสุม ถั่วดำ แสม ตะบูนขาว ตะบูนดำ ปอทะเล และตีนเป็ดทะเล นอกจากนี้ในบริเวณที่มีน้ำขังตลอดปีของอ่าวสลักคอก และอ่าวสลักเพชร เป็นสังคมพืชป่าพรุ พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ เหงือกปลาหมอ และกก

จากการสำรวจประชากรสัตว์ป่าเมื่อปี พ.ศ. 2535 พบว่าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 29 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดเล็ก ได้แก่ หมูป่า เก้ง นางอาย ลิงเสน ค่าง หงอก ตุ่น ชะมดเขียด พังพอนเล็ก ลิ่นพันธุ์ชะวา ค้างคาวแม่ไก่เกาะ พญากระรอกดำ กระรอกทองแดง กระแต หนูท้องขาว และหนูขนสั้นนดอย เป็นต้น มีนกทั้งหมด 74 ชนิด เป็นนกที่มีถิ่นถาวรในประเทศไทยและไม่อพยพย้ายถิ่น 61 ชนิด ได้แก่ นกยางทะเล นกปรอดหน้าขาว นกตบยุง นกนางแอ่นแปซิฟิก นกกิ้งก่า นกลุมพู และนกแก๊ก เป็นต้น เป็นนกอพยพเข้ามาในประเทศไทยในช่วงฤดูหนาว 8 ชนิด ได้แก่ นกยางเขียว นกหัวโตทรายใหญ่ นกนางนวลแกลบดำปีกขาว นกน็อคตี้ นกขมิ้นท้ายทอยดำ นกกระจัดขาวเนื้อ นกกระจัดหัวโลกเหนือ และนกนางแอ่นบ้าน เป็นนกอพยพเพื่อผสมพันธุ์ 2 ชนิด คือ นกแก้วแล้วอกเขียว และนกแก้วแล้วธรรมดา ส่วนนกอพยพผ่านในฤดูกาลอื่น 3 ชนิด คือ นกจับแมลงสีฟ้าท้องขาว นกจับแมลงคอสีน้ำเงินเข้ม และนกกระจัดหัวมงกุฏ นอกจากนี้ยังมีสัตว์สะเทินน้ำ สะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลาน 42 ชนิด ได้แก่ ตะพาบน้ำ ตะกวด เขี้ย กิ้งก่าสวนแย้ ตุ๊กแกบ้าน จิ้งเหลนบ้าน งูเหลือม งูหลาม งูทางมะพร้าวธรรมดา งูสิง งูสิงหางลาย งูจงอาง งูกะปะ คางคกบ้าน เขียดบัว ปาดบ้าน อึ่งลายแต้ม เขียดงูธรรมดา กบนา

และกบเกาะช้าง (*Rana kohchangae*) ซึ่งเป็นสัตว์ประจำถิ่นที่หายาก พบเฉพาะในป่า ดงดิบชื้น บริเวณเกาะช้างและเกาะใกล้เคียง เช่น เกาะไม้ซี้ และเกาะกูด

หมู่เกาะช้าง อยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำขนาดใหญ่ที่จะทำให้เกิดการทับถมของตะกอนโคลนเลน จึงทำให้ หมู่เกาะเหล่านั้นเต็มไปด้วยหาดทรายที่ขาวสะอาด น้ำทะเลใสสวย และอุดมสมบูรณ์ด้วยสรรพชีวิตใต้ท้องทะเล โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตในแนวปะการัง ซึ่งในบริเวณเกาะช้างทางด้านเหนือบริเวณอ่าวคลองสนเป็นแนวปะการัง ยาวประมาณ 40 เมตร อยู่ห่างจากชายฝั่ง 40 เมตร แนวปะการังมีความลาดเอียงน้อยมาก ปะการังที่พบได้แก่ ปะการังไซด (*Porite lutea*) ปะการังแกเล็กซี่ (*Galaxea fascicularis*) ปะการังลายดอกไม้ (*Pavona* sp.) ด้านนอกของแนวปะการังออกไปประมาณ 200 เมตร เป็นแปลงของหญ้าทะเลซึ่งมีขนาดกว้างพอสมควร บริเวณด้านทิศใต้ของเกาะช้างน้อยเป็นแนวปะการังชนิดก้อนและชนิดกิ่งก้างประมาณ 110 เมตร นอกจากนี้ยังมีปะการังดอกเห็ด (*Fungia* sp.) ปะการังมูเมอแรง (*Herpolitha* sp.) ปะการังมูเมอแรง (*Polyphyllia talpina*) และ *Herpetoglossa* sp. ชายฝั่งด้านเหนือของเกาะช้างน้อยและด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะช้างมีแนวปะการังแคบ ๆ ทอดขนานไปกับแนวชายฝั่งไปจนถึงหัวแหลมลับประรด และมีปะการังอยู่เล็กน้อยรอบ ๆ นินซีช้าง มีปะการังไซด (*Porite lutea*) อยู่มากกว่าชนิดอื่น ๆ แต่มีความหนาแน่นต่ำ

แนวปะการังในบริเวณเกาะง่าม ซึ่งอยู่ในปากอ่าวสลักเพชรทางใต้ของเกาะช้าง เป็นแนวปะการังซึ่งเกิดตรง กับหาดที่เชื่อมเกาะสองเกาะเข้าด้วยกัน แนวปะการังกว้างประมาณ 50 เมตร มีปะการังชนิดก้อนมากที่สุด สำหรับ แนวปะการังในบริเวณเกาะรังกว้างประมาณ 120 เมตร และอยู่ห่างจากชายฝั่ง 25 - 80 เมตร มีปะการัง *Acropora* ชนิดเขากวางเป็นจำนวนมากที่สุด และยังมีปะการัง *leptosaris scraba* ซึ่งเป็นปะการังที่หายากในอ่าวไทย ส่วนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวปะการังกว้าง 170 เมตร เป็นปะการังไซด (*Porite lutea*) ปะการังเขากวาง (*Montipora digitata*) และปะการังก้อนหลายชนิด แนวปะการังบริเวณนี้มีความสมบูรณ์ และสวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของชายทะเลฝั่งตะวันออก นอกจากนี้ยังมีแนวปะการังบริเวณเกาะหวาย เกาะเหลายา เกาะกระ เกาะหยวก เกาะมันนอก เกาะคลุ้ม เกาะขาม และบริเวณเรือรบหลวงชลบุรีและเรือรบหลวงสงขลาที่จม อยู่ใกล้บริเวณอ่าวสลักเพชร ส่วนใหญ่เป็นปะการังก้อนและปะการังเขากวาง

สัตว์น้ำอื่นที่พบในบริเวณอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ปลากระดี่ทะเล ปลาผีเสื้อแปดเส้น ปลาผีเสื้อปากยาว ปลาสินสมุทร ปลากระริงจูดขาว ปลากระเบนทอง ปลาแป้น ปลาทู ปลาแมว หอยชักตีน หอยมือเสือ ดอกไม้ทะเล ดาวทะเล และกัลปังหา เป็นต้น

4.3 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบนเกาะช้าง

4.3.1 ประวัติความเป็นมา (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง, 2548)

ชุมชนเกาะช้างมีประวัติวิวัฒนาการมายาวนานกว่า 100 ปี เป็นระยะเวลาที่มากพอที่ชาวชุมชนจะแสดงวิถีชีวิตที่โดดเด่นจนเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิตชาวประมง วิถีชีวิตชาวสวน วิถีชีวิตทั้ง 2 แบบดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์ของการดำเนินชีวิตของชุมชนดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบัน การดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตชาวประมงและวิถีชีวิตชาวสวนมีความโดดเด่นทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาของชาวชุมชนนั้น ๆ เป็นเอกลักษณ์ย่อย ๆ เกิดขึ้นด้วย มีความเป็นสังคมเชิงเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนสลักเพชร คลองสน และบางเบ้า ชุมชนทั้ง 3 แห่งที่มีเอกลักษณ์ทั้งสองประการดังกล่าว ต่อมาการท่องเที่ยวเจริญเติบโตขึ้นที่เกาะช้างนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 มาจนถึงปัจจุบัน มีชุมชนที่เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมเกิดขึ้น โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกเกิดเป็นชุมชนที่มีความชัดเจนของการประกอบการค้า การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นสังคมใหม่ที่มีการผสมผสานทางสังคมเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ที่มีการลงทุนทางการเงินและดำเนินการแบบหวังผลกำไร โดยมีทุนที่เป็นทรัพยากรชายฝั่งทะเลเป็นพื้นฐานทางกายภาพที่รองรับเบื้องต้น ชุมชนผสมผสานที่แตกต่างไปจากวิถีชีวิตเดิม ๆ นั้น ได้ก่อตัวและขยายต่อไปจนถึงชุมชนบางเบ้า

4.3.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่สำคัญบนเกาะช้าง

ช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2446 - 2525 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกาะช้างจะอยู่ในบริเวณอ่าวสลักเพชร บ้านโรงถ่าน แจ็กเบ้ บางเบ้า บ้านด่านเก่า บ้านด่านใหม่ และคลองสน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานคือทรัพยากรการประมงและพื้นที่เชื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ตั้งแต่ปี 2525 ได้มีการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง การตั้งถิ่นฐานเริ่มขยายเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในบริเวณหาดทรายขาว หาดไชยเชษฐา หาดคลองพร้าว ไก่แบ้ บางเบ้า ชายฝั่งที่ติดต่อไปทางทางได้จากบางเบ้า และมีแนวโน้มขยายไปสู่หมู่เกาะทางใต้ของเกาะช้าง เช่น เกาะหมากและเกาะกูด การตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากความตื่นตัวของภาคเอกชนที่เพิ่มจำนวนการเดินทางมาเยือนเกาะช้างมากขึ้นทุก ๆ ปี และยังมีแผนส่งเสริมและพัฒนาเกาะช้างและหมู่เกาะใกล้เคียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมของชุมชนใหม่จะเป็นชุมชนการค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในเกาะช้างประกอบด้วยชุมชนเล็ก ๆ ที่สำคัญหลายแห่ง (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง, 2548: ย่อหน้าที 1) ซึ่งจะแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

4.3.2.1 ชุมชนคลองพร้าว

ชุมชนคลองพร้าวตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของเกาะช้าง มีภูมิประเทศเป็นชายฝั่งทะเลเว้าแหว่งเป็นอ่าว หาดทรายและแหลมโขดหิน มีชายหาดที่มีความงดงามหลายแห่ง เช่น หาดทรายขาว หาดคลองพร้าว และหาดไก่อแบ้ ถัดจากที่ราบชายฝั่งขึ้นไปเป็นแนวภูเขาและที่สูง มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าดิบชื้นและเป็นแหล่งต้นน้ำที่ทำให้เกิดน้ำตกคลองพลูและแหล่งน้ำจืดที่ไหลลงสู่ชายฝั่งทะเล ด้วยองค์ประกอบทางธรรมชาติที่หลากหลาย จึงเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก ปัจจุบันชุมชนคลองพร้าวบริเวณหาดทรายขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมือนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวเกาะช้าง และมีความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานมากที่สุดบนเกาะช้าง

ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ที่พัก แรมในรูปแบบต่าง ๆ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าเสื้อผ้า และของที่ระลึก และการบริการการท่องเที่ยวแบบต่าง ๆ สำหรับการเริ่มดำเนินกิจการพบว่าร้อยละ 80 เริ่มดำเนินการในระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา การศึกษาของผู้ดำเนินการส่วนใหญ่จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาคารบ้านเรือนมีความหลากหลายรูปแบบจนไม่มีความเป็นจุดเด่นเอกลักษณ์ใด ๆ

4.3.2.2 ชุมชนคลองสน

ชุมชนคลองสนตั้งอยู่บริเวณทางเหนือของเกาะช้าง เป็นที่ตั้งของท่าเรือเฟอร์รี่ และเป็นจุดผ่านด่านแรกของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเกาะช้าง มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และเป็นที่ราบลุ่มน้ำ สภาพชายฝั่งทะเลของอ่าวคลองสนเป็นชายฝั่งน้ำตื้น จากสภาพภูมิประเทศทำให้เกิดวิถีชีวิตสองแบบคือ วิถีชีวิตชาวประมงที่สามารถนำเรือเทียบท่าในอ่าวได้อย่างปลอดภัยจากกระแสนลม คลื่นลมและกระแสน้ำในช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ชาวประมงสามารถออกหาปลาและสัตว์น้ำจากน่านน้ำรอบ ๆ เกาะช้าง และอีกวิถีชีวิตหนึ่งคือ การทำสวนในที่ราบชายฝั่งทะเลและที่ราบแบบแถบลุ่มแม่น้ำคลองสน โดยมีการทำสวนยางพารา สวนมะพร้าว และสวนผลไม้ เป็นต้น

ชาวชุมชนคลองสนส่วนใหญ่เป็นชุมชนดั้งเดิมมีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2430 พร้อม ๆ กับมีการตั้งวัดคลองสนขึ้น ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชาวชุมชนคลองสนมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่จะตั้งถิ่นฐานบริเวณทางแยกถนนที่ตัดใหม่เชื่อมจากชายฝั่งตะวันออกไปยังชายฝั่งตะวันตกของเกาะช้าง และมีการตั้งถิ่นฐานใหม่บริเวณอ่าวลับปะรด บ้านของชาวชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวยกได้ดูนเดี่ยว ๆ และส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและบ้านของตนเอง

การประกอบอาชีพของชาวชุมชนคลองสนที่พบเห็นมีอยู่ 2 อย่างที่โดดเด่นคือ การทำประมง และการทำสวน การทำประมงของชาวชุมชนคลองสนเป็นการทำประมงชายฝั่ง มีรัศมีการทำประมงห่างจากชายฝั่งไม่เกิน 10 เมตร ผลผลิตจากการทำประมงได้แก่ ปลา กุ้ง ปลาหมึก ปู และเคย มีผู้มารับซื้อสินค้าสดจากท่าเรือ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่นำมาแปรรูปคือ เคย โดยนำมาแปรรูปเป็นกะปิที่มีชื่อเสียงของเกาะช้าง ส่วนอิทธิพลของการท่องเที่ยวได้เข้ามามีผลกระทบต่อชาวประมงคือ ชาวประมงบางส่วนมีการปรับเปลี่ยนเรือประมงบางลำให้เป็นเรือท่องเที่ยว และมีบางบ้านของชาวชุมชนคลองสนได้ดำเนินการการท่องเที่ยวแบบเรือแรม ซึ่งจะมีแนวโน้มมากขึ้นตามกระแสการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว ส่วนการทำสวนของชาวชุมชนคลองสนมีขนาดพื้นที่สวนกว้างกว่า 15 ไร่ โดยส่วนใหญ่ รายได้หลักจากการทำสวนจะมาจากทุเรียน ยางพารา และมะพร้าว ซึ่งจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงสวน แต่บางครั้งก็มีการขายปลีกโดยตรงแก่ผู้ซื้อ

4.3.2.3 ชุมชนบางเบ้า

ชุมชนบางเบ้าตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้างในฝั่งตะวันตก คู่กับอ่าวสลักเพชร มีสภาพภูมิประเทศที่สูงชัน ในปัจจุบันมีถนนคอนกรีตที่ตัดทอดมาจากหาดไก่แก้วมาจนถึงอ่าวบางเบ้า ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น อ่าวบางเบ้ามีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์และมีที่ราบชายฝั่งแคบ ๆ พอใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกได้ ชาวบางเบ้าจึงมีวิถีชีวิตที่โดดเด่น 2 ประเภท คือ การทำประมง และการทำสวน

ชาวบางเบ้าส่วนใหญ่นิยมตั้งอาคารบ้านเรือนอยู่บริเวณริมฝั่งทะเล โดยสร้างบ้านอยู่เหนือน้ำ ยกได้สูง และมีลักษณะการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ชาวชุมชนบางเบ้าส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่มีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาที่สูงขึ้น เนื่องจากเยาวชนของชุมชนได้รับการส่งเสริมให้มีการศึกษาสูงขึ้น ชาวชุมชนบางเบ้าเกือบทั้งหมดมีกรรมสิทธิ์ในบ้านเรือนของตน ส่วนที่ดินชายฝั่งทะเลที่ชาวชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่นั้นเป็นพื้นที่สาธารณะที่กำกับดูแลโดยกรมเจ้าท่า

ชาวชุมชนบางเบ้าประมาณ 40 ครัวเรือน ประกอบอาชีพประมง ผลผลิตที่ได้จากการทำประมงร้อยละ 50 จำหน่ายเป็นของสดให้แก่ผู้ที่มาซื้อที่ท่าเรือ แต่มีชาวประมงร้อยละ 35 ที่นำผลผลิตที่จับได้ไปแช่เย็นเพื่อรอการจำหน่ายเมื่อมีจำนวนมาก สำหรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์มีการทำ ปลาตากแห้ง ปลาหมึกตากแห้ง ปลากรอบสามรส และกะปิ ส่วนการทำสวน มีการทำสวนยางพารา มะพร้าว ทุเรียน เงาะ และส้มโอ ผลผลิตที่ได้จะจำหน่ายที่สวนเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางส่วนที่รวบรวมไปขายให้พ่อค้าบนแผ่นดินที่จังหวัดตราด และผลผลิตส่วนใหญ่ที่ขายไปไม่ได้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ พบว่ามีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่แปรรูปแล้วจำหน่าย

4.3.2.4 ชุมชนสลักเพชร

ชุมชนสลักเพชรตั้งอยู่บริเวณทางตอนใต้ของเกาะช้าง บริเวณปากอ่าวสลักเพชรมีเกาะเล็ก ๆ คือ เกาะพร้าวใน และเกาะพร้าวนอก ซึ่งเกาะทั้งสองเป็นเสมือนแนวกันลมและคลื่น กระแสน้ำที่รุนแรงในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ดังนั้นชาวเรือประมงจึงมีท่าจอดเรือและสามารถสร้างบ้านเรือนริมฝั่งทะเลได้อย่างปลอดภัย และชาวสลักเพชรมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่ชายฝั่งลงไปถึงท้องทะเล มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชาวชุมชนมีการดำเนินชีวิตเป็นชาวประมงกันมาก

ชาวชุมชนสลักเพชรมีประวัติการตั้งถิ่นฐานยาวนานกว่า 100 ปี ชาวชุมชนมากกว่าร้อยละ 50 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ขณะนี้มีการส่งเสริมให้เยาวชนมีการศึกษา โดยได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ สถานศึกษาบนตัวแผ่นดินมากขึ้น ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินของตนเอง นิยมสร้างบ้านริมชายฝั่งทะเล หรือเหนือน้ำออกจากชายฝั่ง แต่มีบ้านรุ่นใหม่ que เริ่มกระจายห่างจากชายฝั่งมาตั้งติดถนนที่ตัดใหม่ เพื่อความสะดวกในการได้รับระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ ในอนาคต

การทำประมงของชาวชุมชนสลักเพชร น่านน้ำที่ทำประมงจะอยู่ตั้งแต่อ่าวสลักเพชรออกไปสู่ทะเลภายนอกในรัศมีประมาณ 13 - 14 กิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมน่านน้ำระหว่างเกาะทางใต้ของเกาะช้างด้วย ผลผลิตจากการประมง ประกอบด้วย ปลาหมึก ซึ่งมีมากที่สุด รองลงมาคือปลาต่าง ๆ ปู กุ้ง และเคย มีการนำผลผลิตบางอย่างแปรรูปเป็นสินค้าอื่น เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ เช่น การทำปลาตากแห้ง ปลาหมึกตากแห้ง การทำกะปิ เป็นต้น ส่วนการทำสวนของชาวชุมชนสลักเพชร พืชสวนที่ปลูกมากที่สุดคือ มะพร้าว รองลงมาคือทุเรียน ยางพารา และส้มโอ การเกิดสวนใหม่ ๆ จะมีโอกาสน้อยลงเพราะความจำกัดของพื้นที่รอบชายฝั่ง และขอบเขตของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

4.4 ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

พื้นที่ของกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ประกอบไปด้วยหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง มีจำนวนประชากรในพื้นที่สามารถจำแนกได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนครัวเรือน ประชากรโดยประมาณและพื้นที่หมู่บ้าน

องค์การบริหาร ส่วนตำบล	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)	จำนวน ประชากร (คน)	เนื้อที่หมู่บ้าน (ไร่)
เกาะช้าง	1	บ้านคลองนนทรี	104	415	3,460
	2	บ้านด่านเก่า-ด่านใหม่	107	573	4,842
	3	บ้านคลองสน	244	771	3,700
	4	บ้านคลองพร้าว	393	734	5,584
เกาะช้างใต้	1	บ้านบางแก้ว	124	361	2,250
	2	บ้านสลักเพชร	225	730	4,155
	3	บ้านแจ็กแป๊ะ	147	371	5,872
	4	บ้านสลักคอก	114	425	1,080
	5	บ้านสลักเพชรเหนือ	111	449	3,510

แหล่งที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546: 5-18.

สำหรับข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง ผู้ศึกษาขอแยกออกเป็นข้อมูลพื้นฐานตามลักษณะทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ตั้งและอาณาเขต โครงสร้างการทำงาน และแผนการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยสังเขปตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

4.4.1 ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง

4.4.1.1 สภาพโดยทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ปัจจุบันมีสำนักงานอยู่ที่อาคารศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเกาะช้าง เลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ตำบลเกาะช้าง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเกาะช้าง เป็นพื้นที่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ 172.30 ตารางกิโลเมตร โดยได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองนนทรี บ้านด่านใหม่ บ้านคลองสน บ้านคลองพร้าว การสัญจรไปมาของประชาชนนิยมใช้ถนนของ รพช. ซึ่งมี 2 สาย คือ สายบ้านคลองสน - สลักเพชร และ สายบ้านคลองสน - ฆ้องค้างคาว

4.4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย

4.4.1.3 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง

1) แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจ

(1) วัตถุประสงค์

(1.1) ให้ประชาชนมีกิจกรรมของกลุ่มอาชีพและมีรายได้

(1.2) การบริการนักท่องเที่ยว

(2) เป้าหมายการพัฒนา

(2.1) ให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้เฉลี่ย 20,000 บาท/คน/ปี

(2.2) การสร้างจิตสำนึกต่อการบริการนักท่องเที่ยว

(3) แนวทางการดำเนินงาน

(3.1) ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม

(3.2) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน (โครงการแก้ไข

ปัญหาความยากจน)

(3.3) ส่งเสริมการจัดลานค้าชุมชน

(3.4) องค์กรประชาสัมพันธ์ สัมมนาการสร้างจิตสำนึกต่อการ

บริการนักท่องเที่ยว

(3.5) การเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร

2) แผนงานพัฒนาสังคม

(1) วัตถุประสงค์

พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน

(2) เป้าหมายการพัฒนา

(2.1) มีการศึกษาตามเกณฑ์ 12 ปี

(2.2) สงเคราะห์คนชรา คนพิการและเด็ก

(2.3) การรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

(3) แนวทางการดำเนินงาน

(3.1) ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในการเรียนชั้นพื้นฐาน 12 ปี

(3.2) สงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่คนชรา คนพิการ

(3.3) จัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬา

(3.4) ขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์โรคติดต่อ ยาเสพติด เป็นต้น

3) แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

(1) วัตถุประสงค์

ให้บริการทางทั้งด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ

(2) เป้าหมายการพัฒนา

(2.1) ประสานงานและดูแลการขนส่งทางบก ทางน้ำ ไฟฟ้า

โทรศัพท์ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(2.2) ดำเนินการเองในส่วนที่ทำได้

(3) แนวทางการดำเนินงาน

(3.1) ก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซม ถนนให้ได้มาตรฐาน

(3.2) ขยายเขตการไฟฟ้าในหมู่บ้าน

4) แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำ

(1) วัตถุประสงค์

ให้มีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภคและบริโภค

(2) เป้าหมายการพัฒนา

(2.1) ให้มีระบบประปาในหมู่บ้าน

(2.2) การขุดลอกคลอง หน้าฝาย ที่ตื้นเขิน

(3) แนวทางการดำเนินงาน

(3.1) ก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้านตามแบบมาตรฐาน

(3.2) ขุดลอกคลอง หน้าฝาย

5) แผนงานพัฒนาการเมืองและการบริหาร

(1) วัตถุประสงค์

ประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของ อบต. และการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน

(2) เป้าหมายการพัฒนา

- (2.1) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของสมาชิก อบต. พนักงาน
ส่วนตำบลและลูกจ้าง
- (2.2) ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ อบต. ต่อประชาคม
- (3) แนวทางการดำเนินงาน
- (3.1) สัมมนาดูงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสมาชิก อบต.
พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้าง
- (3.2) จัดหา ปรับปรุงหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน
- (3.3) ป้ายประชาสัมพันธ์หรือเอกสารในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ
ของอบต.
- (3.4) การรณรงค์การเลือกตั้ง
- (3.5) การประชุมร่วมกับประชาคม
- 6) แผนงานพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- (1) วัตถุประสงค์
สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและกำจัดการขยะ
- (2) เป้าหมายการพัฒนา
ร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น เยาวชน ผู้ประกอบการ ในการดำเนินการ
- (3) แนวทางการดำเนินงาน
- (3.1) อบรมการสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม
- (3.2) การรณรงค์ในการกำจัดขยะ
- (3.3) การปรับปรุงสถานที่ทิ้งขยะ
- 7) แผนงานพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- (1) วัตถุประสงค์
เพื่อให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะช้าง ยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับของ
นักท่องเที่ยว
- (2) เป้าหมายการพัฒนา
ร่วมมือกับผู้ประกอบการ กรมป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ ผังเมือง
ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ สนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- (3) แนวทางการดำเนินงาน

(3.1) ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์

(3.2) รักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในพื้นที่เกาะช้าง และหมู่เกาะ

ใกล้เคียง

(3.3) พัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่เกาะช้าง

4.4.2 ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

4.4.2.1 สภาพโดยทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2539 จัดตั้งให้สภาตำบลเกาะช้างใต้ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540 ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ตั้งอยู่เลขที่ 73/6 หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ห่างจากที่ทำการกิ่งอำเภอเกาะช้างมาทางทิศใต้ ระยะทาง 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 45 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 58,276 ไร่ 195 ตารางวา

4.4.2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	พื้นที่ตำบลเกาะช้าง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย กิ่งอำเภอเกาะกูด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย อำเภอแหลมงอบ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย

4.4.2.3 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนและความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยแนวทาง

(1) พัฒนาคน ชุมชน และสังคม ด้านการศึกษา สาธารณสุข ตลอดจนการสังคมสงเคราะห์ประชาชน ในด้านการจัดการศึกษา งานพัฒนาสังคม งานพัฒนาคุณภาพชีวิต งานสาธารณสุข งานฝึกอบรมประชาชน งานพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี งานสงเคราะห์ประชาชน งานสวัสดิการสังคม

(2) การรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ลดอาชญากรรม และการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด เพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแนวทาง

(1) ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่า และมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะ น้ำเสีย มลพิษ มลภาวะ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย และระบบกำจัดขยะมูลฝอย

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณค่าทางสังคม ประกอบด้วยแนวทาง

(1) ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาประชากร การศึกษา สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ และสภาพความเป็นอยู่ทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

(2) พัฒนาสวนสาธารณะ สนามกีฬา ให้เพียงพอ

(3) ปลุกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนมีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสมัครสมานสามัคคีภายในชุมชน

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการเมือง การบริหาร การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วยแนวทาง

(1) การฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างในการปฏิบัติงาน

(2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้กับประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ และความรู้ต่าง ๆ

(3) เสริมสร้างความรู้และจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในตำบล

(4) พัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ และระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยแนวทาง

(1) จัดหาบริการพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น โดยให้สอดคล้องกับผังเมืองรวมที่กำหนดไว้

(2) ปรับปรุงและซ่อมแซม ถนน ทางเท้า และท่อระบายน้ำ

6) ยุทธศาสตร์ที่ 6 การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยแนวทาง

(1) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

(2) ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

7) ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยแนวทาง

(1) สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของท้องถิ่น ให้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น

(2) พัฒนาฝีมือในการประกอบอาชีพของประชาชน ตลอดจนการค้า การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม โดยการฝึกอาชีพ ส่งเสริมอาชีพ การพาณิชย์ การค้า การบริการ ต่าง ๆ

(3) สนับสนุนให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ใช้หลักการมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเอง จัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดลานค้าชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในทุกโอกาส

ตารางที่ 4.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	โครงการ
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน	<p>1.1 พัฒนาคน ชุมชน และสังคม ด้านการศึกษา สาธารณสุข ตลอดจนการสังคมสงเคราะห์ ประชาชน ในด้านการจัดการศึกษา งานพัฒนาสังคม งานพัฒนาคุณภาพชีวิต งานสาธารณสุข งานฝึกอบรมประชาชน งานพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี งานสงเคราะห์ ประชาชน งานสวัสดิการสังคม</p> <p>1.2 การรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ลดอาชญากรรม และการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด เพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่</p>	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับประชาชน - อบรมประชาคมและผู้นำชุมชนพัฒนาการเมือง - อบรมอาสาสมัครสาธารณสุข - อบรมพัฒนาผู้นำสตรี - อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป - อบรมเยาวชนป้องกันโรคเอดส์และยาเสพติด - จัดซื้ออุปกรณ์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยและอุปกรณ์สื่อสาร - ส่งเสริมการตั้งจุดตรวจและร่วมดำเนินการตั้งจุดตรวจกับตำรวจ - ฝึกอบรม อปพร. - จัดหาอุปกรณ์และซ่อมการป้องกันภัย
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.1 ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่า และมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหา ชยะ น้ำเสีย มลพิษ มลภาวะ และสภาพแวดล้อมต่าง	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมและจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษาสีงแวดล้อม - พัฒนาการปลูกป่าชายเลน - อบรมเกี่ยวกับการกำจัดขยะ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม - สนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยรวม - ชี้อัดกรองรับขยะ - สร้างสวนสาธารณะ - ขุดลอกฝาย ,สระน้ำ - ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำทะเล - ปรับปรุงภูมิทัศน์

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	โครงการ
	2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย และระบบกำจัดขยะมูลฝอย	<ul style="list-style-type: none"> - จัดหาที่ดินสำหรับการกำจัดขยะ - พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพดิน - สร้างระบบกำจัดน้ำเสีย - จัดหาระบบการกำจัดขยะมูลฝอย
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และคุณค่าทางสังคม	3.1 ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาประชากร การศึกษา สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ และสภาพความเป็นอยู่ทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ติดเชื้อ - จัดบริการตรวจสุขภาพ - การป้องกันโรคติดต่อในชุมชน - โครงการอาหารปลอดภัย - สร้างห้องสมุดประชาชน - สร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ พร้อมจัดหาหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน - จัดทำแผ่นพับ เอกสารเผยแพร่ความรู้ - จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร - จัดซื้อหออกระจายข่าวเพิ่มเติม
	3.2 พัฒนาสวนสาธารณะ สนามกีฬา และอุปกรณ์กีฬาให้เพียงพอ	<ul style="list-style-type: none"> - จัดซื้ออุปกรณ์กีฬา - สร้างสวนสุขภาพ - ปรับปรุงสนามกีฬา - ก่อสร้างอาคารกีฬาเอนกประสงค์ - ลานกีฬาประจำหมู่บ้าน
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการเมือง การบริหารการพัฒนาบุคลากร	4.1 การฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงาน ส่วนตำบลและลูกจ้างในการปฏิบัติงาน	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมพัฒนาการเมือง - ส่งเสริมเยาวชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น - อบรมคอมพิวเตอร์ให้แก่สมาชิกและพนักงาน - อบรมศึกษาดูงาน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	โครงการ
	4.2 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การให้ความรู้กับประชาชนใน ระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพ และความรู้ต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริหารงาน อบต. - จัดตั้งศูนย์ราชการภายในตำบล - ติดตั้งระบบสารสนเทศ อุปกรณ์ เครื่องมือสื่อสาร
	4.3 เสริมสร้างความรู้และจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของประชาชนและ ชุมชนในตำบล	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการประชุมประชาคมตำบล และระดับหมู่บ้าน
	4.4 พัฒนาที่ทำการ เครื่องมือ เครื่องใช้และระบบการบริหารการ จัดการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงและขยายที่ทำการ อบต. - วัสดุครุภัณฑ์งานโยธา - วัสดุครุภัณฑ์สำนักงาน - วัสดุครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ - วัสดุครุภัณฑ์ไฟฟ้าและวิทยุ - วัสดุครุภัณฑ์โฆษณาและเผยแพร่ข่าวสาร - วัสดุครุภัณฑ์อื่นๆ - ซ่อมแซมครุภัณฑ์ทั่วไป
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐาน	5.1 จัดหาบริการพื้นฐานที่จำเป็น แก่การดำเนินชีวิต และความ เป็นอยู่ของประชาชน เช่น ถนน ทาง เดินเรือ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็น ต้น โดยให้สอดคล้องกับผังเมือง รวมที่กำหนดไว้	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างสะพานข้ามคลอง - สร้างถนนลาดยางแอสฟัลติกส์, ถนน คสล. - ขุดลอกร่องคลอง - สร้างถนน คสล. - ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ - ขยายเขตไฟฟ้า - ติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะ - ติดตั้งระบบประปา - ผังเมืองรวม, รั้ววัดที่ดิน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	โครงการ
	5.2 ปรับปรุงและซ่อมแซม ถนน ทางเท้า และท่อระบายน้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ก่อสร้างทางเดินเท้า - ยกกระดับถนนดินลงลูกรัง - สร้างอ่างเก็บน้ำ - ผึ่งท่อระบายน้ำ - ปรับปรุงถนนลงหินคลุก - ปรับปรุงถนนลาดยางเดิม - สนับสนุนให้มีถนนรอบเกาะ - ปรับปรุงฝาย
ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้าน การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	6.1 ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาของชุมชน ปรับปรุง หลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก - สนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษา - สนับสนุนจัดซื้ออุปกรณ์และเครื่องดนตรี - สนับสนุนจัดหาเครื่องเล่นประจำศูนย์ เด็กเล็ก - สนับสนุนจ้างครูผู้ดูแลเด็กเล็ก - อุดหนุนค่าอาหารกลางวัน - อุดหนุนอาหารเสริมนม
	6.2 ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย การ เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการจัดงานยุทธนาวิเกาะช้าง - ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญรัฐพิธี - ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญทาง พุทธศาสนา - อุดหนุนตั้งศูนย์วัฒนธรรมตำบลและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น - กิจกรรมเข้าค่ายเยาวชน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	โครงการ
ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการด้านเศรษฐกิจ	7.1 สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางเกษตร - สนับสนุนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ - สนับสนุนการท่องเที่ยวเดินป่า - สร้างทางจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว - สร้างสะพานทำเทียบเรือเพื่อการท่องเที่ยว - อบรมการฝึกพูดภาษาเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว - พัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว - พัฒนาป่าชายเลนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ - สร้างสะพานเพื่อการท่องเที่ยว - ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเรือ
	7.2 พัฒนาฝีมือในการประกอบอาชีพของประชาชน ตลอดจนการค้า การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม โดยการฝึกอาชีพ ส่งเสริมอาชีพ การพาณิชย์ การค้า การบริการต่าง ๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร - ส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ - สร้างศาลาร้านค้าชุมชน - ส่งเสริมพัฒนาองค์กรให้เป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน
	7.3 สนับสนุนให้ชุมชนร่วมคิดร่วมทำ ใช้หลักการมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเอง จัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดลานค้าชุมชน โดยสอดแทรกแนวคิด เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในทุกโอกาส	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนกองทุนหมุนเวียน กลุ่มอาชีพ - ส่งเสริมหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ - ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเกษตร - ส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษ

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้, ม.ป.ป.: 6-9.

ปัจจัยที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาในปัจจุบันก็คือ ระบบทุนนิยม ระบบข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ชุมชน โดยที่ประชาชนยังตามไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาและมีผลต่อการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวบนเกาะช้าง แต่ด้วยศักยภาพในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ ที่มีแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนั้นเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจ หากได้รับการดูแลป้องกันรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติไว้ ก็จะเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ศึกษาทั้งในด้านสภาพแวดล้อมองค์ประกอบ ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการประเมินสภาพพื้นที่จากการสำรวจภาคสนาม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ผลการศึกษา และการพิจารณาสภาพปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นผู้ศึกษาได้แบ่งการนำผลการศึกษาตามกรอบแนวคิดโดยจัดเรียงตามลำดับหัวข้อการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังต่อไปนี้

- 5.1 ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
- 5.2 ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- 5.3 ผลการศึกษาจากการประเมินสภาพพื้นที่ในการสำรวจภาคสนาม

5.1 ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการศึกษาประชากรเป้าหมาย ด้วยการใช้แบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยมีผลการศึกษาและรายละเอียดดังหัวข้อ ต่อไปนี้

5.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และข้อมูลปัจจัยทางสังคม

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มซึ่งมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดจำนวน 2 องค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างจำนวน 11 คน และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น

25 คน โดยมีผลการศึกษาของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และข้อมูลปัจจัยทางสังคม ดังนี้ (ตารางที่ 5.1)

5.1.1.1 เพศ

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรเป้าหมายมีจำนวนทั้งสิ้น 25 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92.0 เพศหญิง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0

5.1.1.2 อายุ

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาคืออายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0

5.1.1.3 การศึกษา

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับป.4 หรือ ป.6 หรือ ป.7 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมาคือระดับ มศ.3 หรือ ม.3 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0

5.1.1.4 อาชีพ

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม/ทำสวน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว/ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0

5.1.1.5 ระดับรายได้

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาคือมีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 เท่ากับจำนวนประชากรที่มีระดับรายได้ 25,001 บาทต่อเดือนขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0

5.1.1.6 ภูมิลำเนา

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นดั้งเดิมมาก่อน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 โดยมีบางส่วนย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 24.0

5.1.1.7 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่อยู่อาศัยในท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 26 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88 ของประชากรทั้งหมด

5.1.1.8 ตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 ส่วนประชากรที่ดำรงตำแหน่งในคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0

5.1.1.9 ระยะเวลาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลน้อยกว่า 1 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาอยู่ในช่วง 1-3 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0

5.1.1.10 การฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 และมีผู้ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0

5.1.1.11 หน่วยงานที่ดำเนินการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษา พบว่าประชากรเป้าหมายที่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ จำนวน 12 คน และจากองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 1 คน

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และข้อมูลปัจจัยทางสังคม

ประเด็นในการศึกษา	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล (N = 25)	ร้อยละ
ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล		
1. เพศ		
1.1 ชาย	23	92
1.2 หญิง	2	8
2. อายุ		
2.1 21-30 ปี	2	8
2.2 31-40 ปี	10	40
2.3 41- 50 ปี	12	48
2.4 51 ปีขึ้นไป	1	4
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ป.4 หรือ ป.6 หรือ ป.7	16	64
3.2 ม.ศ. 3 หรือ ม.3	5	20
3.3 ม.ศ. 5 หรือ ม.6 หรือ ปวช.	2	8
3.4 ปวส. หรืออนุปริญญา	-	-
3.5 ปริญญาตรี	2	8
3.6 สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
4. อาชีพ		
4.1 เกษตรกรรม/ ทำสวน	12	48
4.2 การท่องเที่ยว/ ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	10	40
4.3 ประมง/ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	1	4
4.4 ข้าราชการ/ ข้าราชการบำนาญ	1	4
4.5 รับจ้าง	1	4
4.6 อื่นๆ	-	-
5.ระดับรายได้จากการประกอบอาชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือน		
5.1 ไม่เกิน 1,000 บาท	15	60
5.2 10,001 – 15,000 บาท	4	16
5.3 15,001 – 20,000 บาท	2	8
5.4 20,001 – 25,000 บาท	-	-
5.5 25,001 บาท ขึ้นไป	4	16

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ประเด็นในการศึกษา	จำนวน ผู้ให้ข้อมูล (N=25)	ร้อยละ
ข้อมูลปัจจัยทางสังคม		
1. ภูมิดำเนา		
1.1 อยู่ในท้องถิ่นตั้งแต่ดั้งเดิม	19	76
1.2 ย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น	6	24
2. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น		
2.1 1-5 ปี	-	-
2.2 6-10 ปี	-	-
2.3 11- 15 ปี	1	4
2.4 16-20 ปี	1	4
2.5 21-25 ปี	1	4
2.6 26 ปี ขึ้นไป	22	88
3. ตำแหน่งของสมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบล		
3.1 คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล	6	24
3.2 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	19	76
4. ระยะเวลาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล		
4.1 น้อยกว่า 1 ปี	11	44
4.2 1- 3 ปี	10	40
4.3 3-5 ปี	3	12
4.4 มากกว่า 5 ปีขึ้นไป	1	4
5. การฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
5.1 เคยได้รับการฝึกอบรม	18	72
5.2 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม	7	28
6. หน่วยงานในการให้การฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
6.1 หน่วยงานราชการ	12	48
6.2 รัฐวิสาหกิจ	-	-
6.3 หน่วยงานเอกชน	-	-
6.4 องค์กรพัฒนาเอกชน	1	4
6.5 สถาบันการศึกษา	-	-
6.6 อื่นๆ ระบุ.....	-	-

5.1.2 ผลการศึกษาข้อมูลบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาเกี่ยวกับภาพรวมของบทบาทสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวบรวมคะแนนย่อยในแต่ละข้อของแต่ละส่วนตามเกณฑ์ที่กำหนดจนครบทั้ง 4 ส่วนแล้วจึงนำคะแนนที่ได้มารวมกัน โดยบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่าบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้ และส่วนสุดท้าย คือ ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่ แสดงบทบาทอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยมีบางกิจกรรมที่ประชากรเป้าหมายไม่เคยได้เข้าร่วมกิจกรรมเลย โดยเฉพาะ ด้านการจัดการป่าชุมชน และการเผยแพร่ทางหอกระจายข่าวหรือวิทยุชุมชน เป็นต้น

โดยสรุป พบว่าระดับคะแนนในการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวมทั้ง 4 ส่วน ตามเกณฑ์ที่กำหนด อยู่ในระดับ 59 คะแนน จากคะแนนดิบ 58.8 คะแนน โดยมีคะแนนเต็ม 96 คะแนน ดังนั้นการแสดงผลบทบาทสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงอยู่ในระดับปานกลาง ตามเกณฑ์ที่กำหนดในเบื้องต้นดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 ผลการแสดงผลบทบาทและระดับช่วงคะแนน

เกณฑ์ในการแสดงผลบทบาท	ระดับช่วงคะแนน	ระดับคะแนนที่ได้
มาก (Good)	73 - 96	
ปานกลาง (Medium)	49 - 72	59 (58.8)
น้อย (Poor)	24 - 48	

ทั้งนี้ ในแต่ละส่วนจะมีการให้ความสำคัญของบทบาทของแต่ละด้านไม่เท่ากัน โดยผลการศึกษาระดับในการให้ความสำคัญของบทบาทของในแต่ละด้านของบทบาทหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 บทบาทหลัก มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 5.3)

5.1.2.1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการปลูกป่ารองลงมาจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0

5.1.2.2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการควบคุมทรัพยากรป่าไม้จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการป้องกันทรัพยากรป่าไม้รองลงมาจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0

5.1.2.3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการศึกษาวิจัยรองลงมาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0

5.1.2.4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้รองลงมาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0

ตารางที่ 5.3 ผลการให้ความสำคัญกับบทบาทรองในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทบาทหลัก	บทบาทรอง	จำนวน(N=25)	ร้อยละ
1.บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ ประโยชน์ทรัพยากรป่า ไม้	1.1 บทบาทด้านการ บำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้ และใช้ประโยชน์ทรัพยากร ป่าไม้	7	28
	1.2 บทบาทด้านการปลูกป่า	18	72
2. บทบาทด้านการป้องกัน ควบคุมทรัพยากรป่าไม้	2.1 บทบาทด้านการป้องกัน ทรัพยากรป่าไม้	8	32
	2.2 บทบาทด้านการควบคุม ทรัพยากรป่าไม้	17	68
3. บทบาทด้านการ ศึกษาวิจัยและฝึกอบรม ทางวิชาการป่าไม้	3.1 บทบาทด้านการ ศึกษาวิจัย	4	16
	3.2 บทบาทด้านการ ฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้	21	84
4. บทบาทด้านการส่งเสริม เผยแพร่การอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	4.1 บทบาทด้านการส่งเสริม องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	11	44
	4.2 บทบาทด้านการ ฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้	14	56

5.1.3 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่น ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ประชากรเป้าหมายที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 2 แห่ง โดยมีการวัดลำดับความสำคัญ และระดับความรุนแรงของปัญหาออกเป็น 5 เกณฑ์ ดังมีรายละเอียดดังตารางที่ 5.4

5.1.3.1 ลำดับความสำคัญอันดับที่ 1 คือ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในบริเวณพื้นที่ทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุก แคว้งถาง และทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเอง และกลุ่มนายทุนโดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

5.1.3.2 ลำดับความสำคัญอันดับที่ 2 คือ ปัญหาด้านมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการในการลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

5.1.3.3 ลำดับความสำคัญอันดับที่ 3 คือ ปัญหาในการที่ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และสมาชิกองค์การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เห็นถึงความสำคัญต่อบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเทียบเท่างานในด้านอื่น ๆ ทำให้การกำหนดแผนการพัฒนาในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยมีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไข

5.1.3.4 ลำดับความสำคัญอันดับที่ 4 คือ ปัญหาในการที่ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวชาติจิตสำนึก และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่ โดยมีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับปานกลาง สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไข

5.1.3.5 ลำดับความสำคัญอันดับที่ 5 คือ ปัญหาในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสัมมนาฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรในการวางแผนการพัฒนาเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับน้อย ไม่รุนแรงนัก ยังไม่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ตารางที่ 5.4 ลำดับความสำคัญและความรุนแรงของสภาพปัญหาและอุปสรรค

ระดับความสำคัญ	ความรุนแรงของสภาพปัญหา	สภาพปัญหาและอุปสรรค
1	มาก	1. การขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในบริเวณพื้นที่ทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุกแผ้วถาง และทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเองและกลุ่มนายทุน
2	มาก	2. มาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการในการลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพ
3	ปานกลาง	3. ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และสมาชิกองค์การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เห็นถึงความสำคัญต่อบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเทียบเท่างานในด้านอื่น ๆ ทำให้การกำหนดแผนการพัฒนาในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
4	ปานกลาง	4. ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวขาดจิตสำนึก และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่
5	น้อย	5. องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสัมมนาฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรในการวางแผนการพัฒนาเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้มีประสิทธิภาพ

5.1.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สำหรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่น พบว่า ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจหลายประเด็น โดยสามารถสรุปเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

5.1.4.1 ด้านมาตรการทางกฎหมาย ข้อบังคับ และนโยบาย

1) ควรมีการปรับปรุงมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนให้เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนเพิ่มมาตรการในการลงโทษให้มีความรุนแรง และกำหนดแนวทางการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้มีประสิทธิภาพ

2) ควรจัดให้มีเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังการละเมิดข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้อาจให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นศูนย์กลางในการประสานงานจากประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิด

3) ควรหาแนวทางในการประนีประนอมและแจ้งเตือนให้ผู้ที่ถูกรุกพื้นที่ป่าไม้ของอุทยานเพื่อกิจกรรมในการสร้างที่พักอาศัย ร้านค้า ถนน และ รีสอร์ท ทำการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างออกจากพื้นที่ด้วยความชอบธรรม

5.1.4.2 ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน

1) ควรจัดให้มีกิจกรรมของชุมชนในการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่สาธารณะริมถนน ด้วยการร่วมมือกับทางอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ตัดหญ้า และกิ่งไม้ให้มีความเรียบร้อยตามพื้นที่ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง อย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง

2) องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งปรับปรุงมาตรการในการบังคับการใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่เกาะช้าง และให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ เพื่อแสวงหาแนวทางในการนำข้อบังคับไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

3) องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการรुकล้ำแนวเขตพื้นที่ทำกินของประชาชน พื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และพื้นที่ราชพัสดุควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่มีความยืดเยื้อมานานให้เกิดความชัดเจน

4) หน่วยงานที่รับผิดชอบการรังวัดที่ดิน ควรเร่งดำเนินการรังวัดพื้นที่ที่มีความขัดแย้งโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรประสานงานระหว่างประชาชนผู้ครอบครองพื้นที่ และหน่วยงานผู้ครอบครองสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

5) ภายหลังจากการดำเนินการแก้ไขกรณีพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่ใช้ประโยชน์ ควรจัดทำแนวเขต และป้ายประกาศให้มีความชัดเจน และรับทราบทั่วถึงกันทั้งประชาชนในพื้นที่เอง และประชาชนโดยทั่วไป

5.1.4.3 ด้านการบริหารจัดการ

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะให้ความสำคัญต่อการจัดสรรด้านงบประมาณรายปี เพื่อกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ
- 2) คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลควรตระหนักถึงหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีศูนย์ประสานงานหรือเจ้าหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
- 4) ควรจะส่งเสริมให้ประชาคมหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง สามารถเป็นที่พึ่งในการรวมกลุ่มกันคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมจากกลุ่มนายทุนที่เข้ามาละเมิดกฎหมาย
- 5) องค์การบริหารส่วนตำบลควรเป็นตัวกลางในการประสานงานเพื่อทำการจัดฝึกอบรมในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง (สพพ.1) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

5.2 ผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษากลุ่มเป้าหมายโดยการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมีสถานะทางสังคมคือ ผู้นำทางศาสนาจำนวน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน/ครูใหญ่จำนวน 4 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คนและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6 คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาดังต่อไปนี้

5.2.1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นและมุมมองต่อการแสดงบทบาท

ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นและมุมมองต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

5.2.1.1 บทบาทด้านการปลูกป่าบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ (เช่น การปลูกป่า การสนับสนุนด้านงบประมาณวัสดุอุปกรณ์และกล้าไม้ การจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่า เป็นต้น) โดยผลการศึกษาพบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มีน้อยมาก โดยส่วนมากกิจกรรมที่พบมักเป็นการดำเนินงานโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างในการสนับสนุนด้านงบประมาณวัสดุอุปกรณ์และกล้าไม้ เพื่อการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่าไม้ทั้งป่าไม้บนเกาะ และป่าชายเลนบริเวณหมู่ 4 บ้านคลองพร้าว และหมู่ 2 บ้านสลักเพชร ทั้งนี้ทางกิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีเป็นประจำ เป็นกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ ซึ่งจัดร่วมกับทางโรงเรียน และวัดในพื้นที่

5.2.1.2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ (เช่น การทำแนวกันไฟป่า การจัดตั้งอาสาสมัครหมู่บ้านป้องกันไฟป่า การจัดพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน การออกมาตรการ ข้อบังคับของตำบล การจัดทำแผนการพัฒนาตำบลด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น) โดยผลการศึกษาพบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้มีน้อยมาก โดยส่วนมากกิจกรรมที่พบมักเป็นการดำเนินงานโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ได้แก่ การตัดหญ้าตามแนวถนนรอบเกาะ เป็นต้น

5.2.1.3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้ (เช่น การสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในงานด้านการจัดการป่าชุมชน การเผยแพร่และให้ข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่เยาวชน ประชาชนและชุมชน ผ่านทางหอกระจายเสียงและวิทยุชุมชน การจัดให้ประชาชนภายในท้องถิ่นร่วมกันฝึกอบรมด้านการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น) โดยผลการศึกษาพบว่า การแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้มีไม่มากนัก โดยเมื่อก่อนได้มีนักวิชาการและนักวิจัยจากสถาบันการศึกษา เข้ามาขอความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในการให้คำปรึกษาด้านข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันการดำเนินการในลักษณะนี้มีไม่มากนัก เนื่องจากพื้นที่บนเกาะช้างยังไม่ได้มีการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนที่ชัดเจน การ

เผยแพร่และให้ข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่เยาวชน ประชาชนและชุมชน ผ่านทางหอกระจายเสียงและวิทยุชุมชนเป็นไปได้อย่างดีเนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ชุมชนอยู่กระจายตัวโดยรอบเกาะ อีกทั้งหอกระจายเสียงได้มีการชำระและยังไม่มีการซ่อมแซมแต่อย่างใด

5.2.1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (เช่น กิจกรรมในการรณรงค์เผยแพร่เอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ และป้ายประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น การจัดโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับเยาวชนท้องถิ่นภายในโรงเรียนหรือวัด การติดตั้งป้ายประกาศเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามทางสาธารณะหรือริมถนน) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการแสดงบทบาทด้านนี้พอสมควร โดยเคยขอความร่วมมือในการจัดโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับเยาวชนท้องถิ่นภายในโรงเรียนหรือวัดในพื้นที่ การสนับสนุนให้มีการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบริเวณวัดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ ส่วนการกิจกรรมในการรณรงค์เผยแพร่เอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ และป้ายประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยมากเป็นการดำเนินงานโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และสำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้าง และพื้นที่เชื่อมโยง (สพท.1)

5.2.2 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาท

ผลการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถจำแนก ได้เป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.2.2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านกฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และนโยบายต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จากการขาดความชัดเจนของอำนาจหน้าที่ นโยบาย และแผนการพัฒนาจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทำให้การดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังเกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองที่ดินมาเป็นเวลานาน

5.2.2.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในลักษณะนี้ เกิดจากผลกระทบของกระแสการพัฒนาพื้นที่เกาะช้างในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้สภาพสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แนวความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรของผู้นำชุมชนและประชาชนลดน้อยลง อันเนื่องมาจากความต้องการการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ เพิ่มสูงขึ้นทุกขณะ

5.2.2.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านการเมือง ด้านการผลานการทำงานระหว่างองค์กร

ผลการศึกษาพบว่า การผลานการทำงานระหว่างองค์กรยังไม่มีประสิทธิภาพนัก โดยผู้ที่มีส่วนสำคัญในการประสานงานคือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินการใดๆ อยู่ในขอบเขตที่จำกัด การกำหนดโครงการ เป้าหมาย และงบประมาณ ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วนตามแต่ละองค์กร และแหล่งที่มาของงบประมาณ ซึ่งมีเพียงไม่กี่โครงการที่จัดให้มีการประชุมร่วมกันหลายฝ่ายเพื่อขอความร่วมมือ

5.2.2.4 สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับองค์กรท้องถิ่น ประชาชน และผู้นำท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่น อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานประชาคมหมู่บ้าน และประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการประสานงานและร่วมดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยรอบ

5.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาท

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่ผ่านมาการแสดงผลบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่เกาะช้าง มีความซ้ำซ้อนกับงานดำเนินงานของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) โดยการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมบางส่วนสามารถร่วมกันดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องแยกการจัดสรรงบประมาณจากหลายฝ่าย ซึ่งอาจทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรบุคคล เวลา และงบประมาณโดยสูญเปล่า เช่น การฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นต้น ทั้งนี้ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานปฏิบัติการ และมีหน่วยงานอื่นให้การสนับสนุนการทำงาน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมชาวบ้านเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า และวิธีการดับไฟป่า เนื่องจากเท่าที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และกิ่งอำเภอเกาะช้างเท่านั้น

5.2.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับการซื้อขายสิทธิในการครอบครองที่ดินแก่นายทุนและคนต่างชาติ เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์อย่างยุติธรรม

5.2.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลควรคัดค้านการสร้างถนนโดยรอบเกาะช้าง เนื่องจากเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอุทยานแห่งชาติ และอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า และส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สภาพเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชนดั้งเดิม

5.2.3.4 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถดูแลผลประโยชน์ของชาวบ้านอันจะพึงมี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และพร้อมแก้ไขปัญหากับชาวบ้านอย่างทันที่

5.2.3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และกิ่งอำเภอเกาะช้าง เป็นต้น

5.2.3.6 องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะเร่งประสานงานกับหน่วยงานรังวัดที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแนวเขตที่ดินของชาวบ้านและพื้นที่ของทางราชการโดยเร็ว เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 และยืดเยื้อจนปัจจุบัน

5.2.3.7 องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งหามาตรการเอาผิดแก่กลุ่มนายทุนที่ได้ทำการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำการเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นกรณีตัวอย่าง เนื่องจากหากไม่เร่งดำเนินการอาจทำให้กลุ่มนายทุนอื่นเขาเป็นเยี่ยงอย่างได้

5.2.3.8 องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสนใจกับปัญหาภัยแล้ง และการขาดแคลนน้ำในช่วงแล้ง เนื่องจากปัจจุบันนับว่ามีความรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ที่มีผู้เข้าพักในโรงแรมและรีสอร์ทเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนในพื้นที่ประสบความเดือดร้อน

5.2.3.9 องค์การบริหารส่วนตำบลควรหมั่นตรวจตราการถูกล้ำที่สาธารณะ และพื้นที่ป่าไม้บริเวณโดยรอบ ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติและประชาชนในพื้นที่ อย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง

5.2.3.10 องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะจัดสรรงบประมาณในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และพื้นที่ที่ถูกทำลาย อันเนื่องมาจากผลกระทบด้านการท่องเที่ยว/การค้าขาย และความบันเทิงต่าง ๆ

5.3 ผลการศึกษาจากการประเมินสภาพพื้นที่ในการสำรวจภาคสนาม

5.3.1 ผลการศึกษาสภาพพื้นที่โดยทั่วไป

จากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการประเมินสภาพพื้นที่ในระหว่างการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรวจภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พูดคุยกับประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ ระหว่างช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบว่า ลักษณะสภาพพื้นที่ของกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์มากมาย โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณเทือกเขาใจกลางของเกาะ และบริเวณแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ทั้งนี้ในบริเวณริมชายฝั่งยังคงพบเห็น ป่าชายเลนขนาดใหญ่ตามธรรมชาติ ปะปนอยู่กับพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในบริเวณพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ การแบ่งพื้นที่ในการรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างและเกาะช้างได้สามารถแสดงพื้นที่ดังในแต่ละหมู่บ้านดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 พื้นที่ตำบลเกาะช้างและอำเภอเกาะช้างได้

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง, ม.ป.ป.: 2.

ลักษณะของการประกอบกิจกรรมในการดำรงชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของทั้ง 2 องค์การบริหารส่วนตำบล มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนเกาะช้าง ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรวม โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณภายใต้งบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจกว่า 570 ล้านบาทเพื่อดำเนินโครงการจำนวน 60 โครงการเพื่อการปรับปรุงสภาพพื้นที่และแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า โดยด้านการปรับปรุงสาธารณสุขพื้นฐานและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยผลการดำเนินงานดังกล่าวมีโครงการกระจายอยู่ในหลายพื้นที่บนเกาะช้างดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอแบ่งการนำเสนอออกเป็นหัวข้อเพื่อความชัดเจน ดังต่อไปนี้

5.3.1.1 สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง

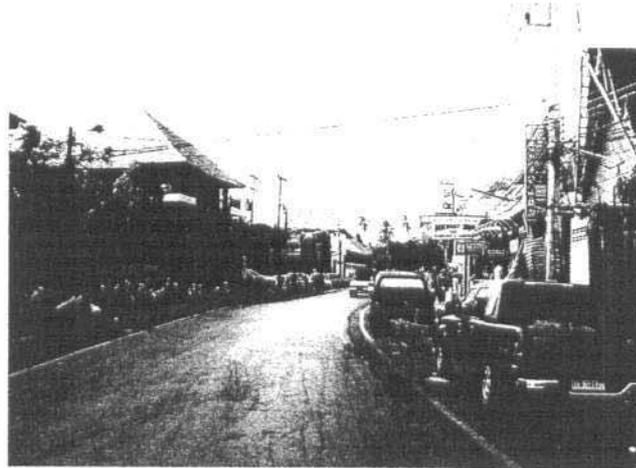
องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ปัจจุบันมีสำนักงานอยู่ที่อาคารศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเกาะช้าง เลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ตำบลเกาะช้าง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเกาะช้าง เป็นพื้นที่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ 172.30 ตารางกิโลเมตร โดยได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองนนทรีย์ บ้านด่านใหม่ บ้านคลองสน และบ้านคลองพร้าว

ภาพที่ 5.2 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างบ้านคลองนนทรีย์

ผลการศึกษาสภาพพื้นที่โดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง พบว่าบริเวณพื้นที่ริมชายหาด มีการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/ค้าขาย/ที่พักโรงแรมและรีสอร์ท โดยเจ้าของกิจการส่วนหนึ่งเป็นชาวท้องถิ่นเอง และส่วนหนึ่งเป็นนายทุนจากภายนอกซึ่งมีทั้งที่

เป็นคนไทย และต่างชาติ พื้นที่สองฝั่งถนนตลอดชายหาดมีการปรับเปลี่ยนเพื่อดำเนินกิจกรรมหลากหลายรูปแบบตลอดเวลา และมีความเปลี่ยนแปลงในเวลาอันรวดเร็ว โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณหาดทรายขาว และหาดคลองพร้าว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับความนิยมสูงสุดบนเกาะช้าง

ภาพที่ 5.3 การดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/ค้าขาย/ที่พักโรงแรมและรีสอร์ทหาดทรายขาว

ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง พบได้ในบริเวณทั่วไป ซึ่งมีปริมาณหนาแน่นในช่วงที่มีพื้นที่ลาดชันสูง ตลอดแนวถนนด้านในเกาะจนถึงบริเวณภูเขาสูงด้านในของเกาะช้าง

ภาพที่ 5.4 ป่าชายเลนบริเวณบ้านคลองพร้าว

5.3.1.2 สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2539 จัดตั้งให้สภาตำบลเกาะช้างใต้ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ตั้งอยู่เลขที่ 73/6 หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ห่างจากที่ทำการกิ่งอำเภอเกาะช้างมาทางทิศใต้ ระยะทาง 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 45 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 58,276 ไร่ 195 ตารางวา

ภาพที่ 5.5 ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้บ้านสลักเพชรเหนือ

ผลการศึกษาสภาพพื้นที่โดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณทางตอนใต้ของเกาะช้าง บริเวณปากอ่าวสลักเพชรมีเกาะเล็ก ๆ คือ เกาะพร้าวใน และเกาะพร้าวนอก ซึ่งเกาะทั้งสองเป็นเสมือนแนวกันลมและคลื่นกระแสน้ำที่รุนแรงในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อ่าวสลักเพชรมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ตั้งแต่ชายฝั่งลงไปถึงท้องทะเล มีป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวชุมชนยังคงมีการดำเนินชีวิตเป็นชาวประมงกันมาก เช่นเดียวกับการทำสวนของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ พืชสวนที่ปลูกมากที่สุดคือ มะพร้าว รองลงมาคือทุเรียน ยางพารา และส้มโอ การขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเพิ่มเติมทำได้ลำบากเนื่องจากความจำกัดของพื้นที่ราบชายฝั่งและขอบเขตของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

วิถีชีวิตของชาวชุมชนยังคงใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่น้อยกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง มีเพียงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การจัดทำโฮมสเตย์เพื่อนักท่องเที่ยว

ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ พบได้ในบริเวณกว้าง ซึ่งมีปริมาณหนาแน่นในช่วงที่มีพื้นที่ลาดชันสูง ตลอดแนวถนนด้านในเกาะจนถึงบริเวณภูเขาสูงด้านในของเกาะช้าง นอกจากนี้บริเวณบ้านสลักเพชรเหนือ และบ้านเจ๊กแม้ยังมีพื้นที่ป่าชายเลนหนาแน่นเป็นบริเวณกว้าง โดยบริเวณนี้ได้มีการก่อสร้างโครงการเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเจ๊กแม่อีกด้วย

5.3.2 ผลการศึกษาสภาพปัญหาภายในพื้นที่

ผลการศึกษาโดยการสำรวจสภาพพื้นที่ในกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ หลากรูปแบบ ทั้งที่เกิดขึ้นกับประชาชน และชุมชนโดยรวม ซึ่งสามารถแบ่งสภาพปัญหาออกเป็น 4 ส่วนหลักด้วยกัน คือ

5.3.2.1 ด้านกฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และนโยบายต่างๆ

1) ปัญหาการขาดความชัดเจนของกฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมภายในท้องถิ่น โดยการควบคุมการก่อสร้างที่พัก อาคาร รีสอร์ท บังกะโลต่าง ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบที่วางไว้ และดูแลพัฒนาปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบ ตลอดจนแสงสว่างรูปแบบในการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้น้อยที่สุด ซึ่งจากการสำรวจภาคสนามพบที่มีการติดตั้งป้ายเตือนเกี่ยวกับการก่อสร้างเพียงบริเวณบ้านบางเบาเท่านั้น

ภาพที่ 5.6 ป้ายเตือนห้ามก่อสร้างก่อนได้รับอนุญาตบริเวณบ้านบางเบา

2) ปัญหาการขาดหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก เพื่อทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และนโยบายต่างๆ เนื่องจากปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการพัฒนาหลากหลายรูปแบบจากหลากหลายแหล่งงบประมาณ ทำให้การประสานการดำเนินงานเป็นไปได้ยากและขาดการประสานงานที่ดี และการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งถึงยุติธรรม และเสมอภาค ทำให้ผู้ประกอบการและประชาชน รวมถึงหน่วยงานเองเกิดความสับสนในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้

3) ปัญหาด้านการขาดงบประมาณเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับของชุมชนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอ

5.3.2.2 ด้านองค์กรท้องถิ่น ประชาชน และผู้นำท้องถิ่น

1) องค์กรท้องถิ่น ประชาคมตำบล และผู้นำท้องถิ่นยังขาดศักยภาพในด้านการบริหารจัดการสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบันซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นภายหลังการพัฒนาตามโครงการของภาครัฐ ทำให้ขาดแนวทางในการประนีประนอมปัญหาความขัดแย้งจนกลายเป็นลูกกลมใหญ่โตขึ้น

2) ผู้นำชุมชนท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในด้านการริเริ่มวางแผนโครงการต่าง ๆ ตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ควรเน้นแนวทางในการพัฒนาและป้องกันการเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนและสังคมโดยรวม

5.3.2.3 ด้านการเมือง การประสานการทำงานระหว่างองค์กรภาครัฐ

1) ขาดการบูรณาการความร่วมมือและประสานการทำงานระหว่างองค์กรภาครัฐในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับรัฐบาล ระดับจังหวัด ระดับกิ่งอำเภอ องค์กรบริหารพื้นที่พิเศษ และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การดำเนินโครงการพัฒนาหลายอย่างมีความซ้ำซ้อน และขัดแย้งกันในทางปฏิบัติ

2) ขาดการวางแผนการดำเนินโครงการ แผนแม่บท แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีความสอดคล้องกันในทุกระดับ ทำให้แนวโน้มการพัฒนาในแต่ละด้านมีความเอนเอียงในการให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนด้านงบประมาณ

5.3.2.4 ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อม

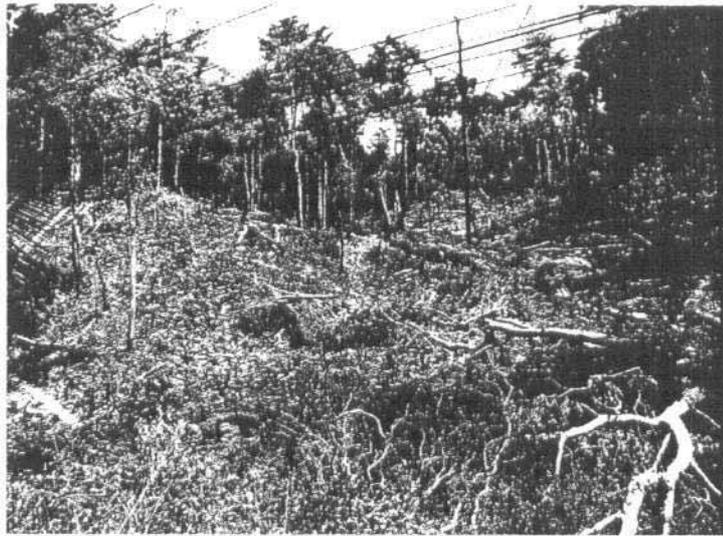
1) ปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยจากการสำรวจสภาพพื้นที่ สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ พบว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินบนเกาะช้าง ยังขาดความชัดเจน และใช้พื้นที่อย่างผิดหลักการที่เหมาะสม ทั้งพื้นที่ที่ใช้เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การท่องเที่ยว การประกอบธุรกิจ การก่อสร้างร้านค้าและโรงแรม รีสอร์ท การทำเกษตรกรรม/ทำสวนเพาะปลูก และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อีกทั้งยังมีการบุกรุกพื้นที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ และพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ซึ่งสามารถสรุปปัญหาเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาการกำหนดเขตการใช้ที่ดินและสิทธิการถือครอง ปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นโดยทั่วไปทั้งพื้นที่ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง อาทิเช่น บริเวณบ้านคลองพร้าว องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง และบริเวณบ้านสลักเพชร องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ปัญหานี้เกิดขึ้นเนื่องจากราคาที่ดิน และความต้องการที่ดินเป็นไปอย่างก้าวกระโดดในขณะที่ปริมาณที่ดินซึ่งมีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องมีจำนวนจำกัด บางครั้งจึงเกิดปัญหาความขัดแย้ง การฟ้องร้อง และการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ภาพที่ 5.7 เขตการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรทับซ้อนกับพื้นที่ราชพัสดุ

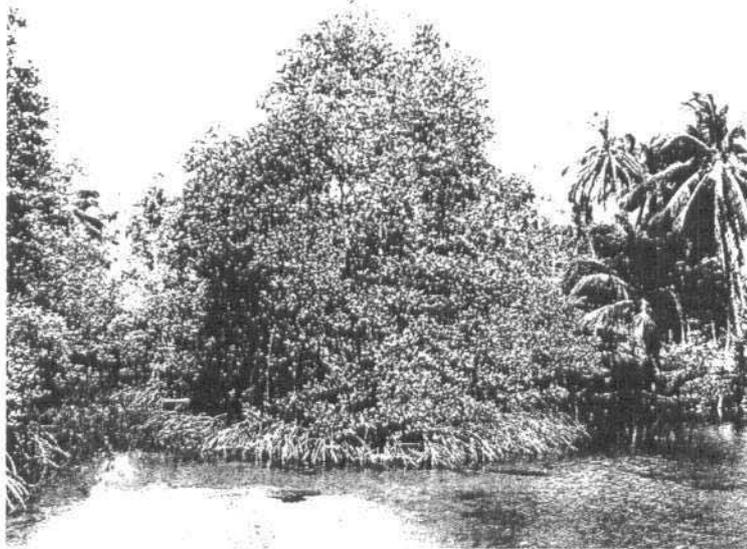
(2) การบุกรุกพื้นที่สาธารณะริมถนน ริมคลอง ริมทะเล ริมชายหาด พื้นที่ป่าไม้ และบริเวณป่าชายเลนปัญหานี้พบมาก ในบริเวณปากคลองพลู บ้านคลองพร้าว ซึ่งมีเอกชนบางรายทำการถมที่ในบริเวณที่มีต้นลำพูและที่อยู่อาศัยของนิงห้อยเป็นจำนวนมากในเวลา กลางคืน จึงเป็นการทำลายแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม นอกจากนี้ยังมีการบุกรุกพื้นที่ ป่าไม้บริเวณแหลมไชยเชษฐาและป่าชายเลนบริเวณบ้านสลักเพชร โดยผู้บุกรุกเป็นทั้งผู้ประกอบการ ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนายทุนจากภายนอก ภายใน และคนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ผันตัวเองมาประกอบธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยว แทนการทำเกษตรกรรมแบบเดิม บางพื้นที่มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างชิดแนวถนน และติดชายหาดมากเกินไป และบางพื้นที่ยังมีการรื้อล้างป่าชายเลนเพื่อการทำนาทุ่งตามแนวถนน สายท่าด่าน-สลักเพชร

ภาพที่ 5.8 สภาพการบุกรุกและเฉาป่าบ้านคลองพร้าว

ภาพที่ 5.9 การถมดินปรับขยายถนนบริเวณติดกับป่าชายเลน

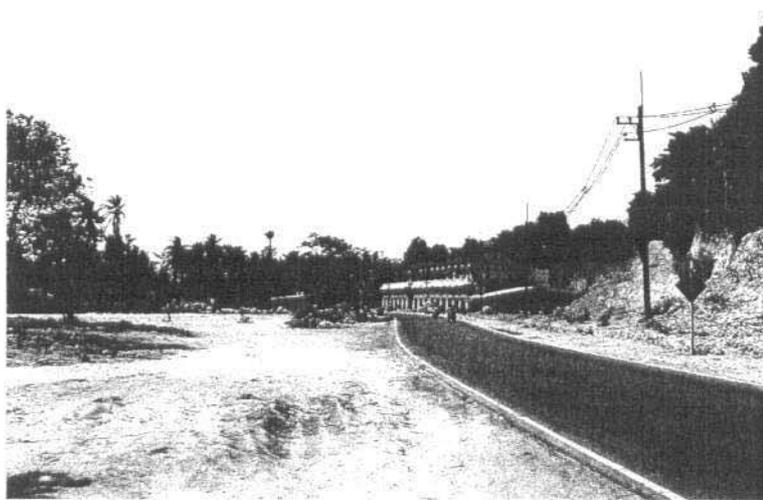
ภาพที่ 5.10 ต้นโกงกางขนาดใหญ่บริเวณบ้านคลองพร้าว

ภาพที่ 5.11 การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนบางส่วนเพื่อทำนาุ้ง

(3) การปรับพื้นที่การใช้ประโยชน์ผิวดลักริชาการ โดยปัญหานี้ นับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเนื่องจากมาตรการในการกำหนดและวางแผนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ต่าง ๆ ตามผังแม่บท ในการจัดทำผังแนวนว ผังเมืองรวม และผังเฉพาะ ซึ่ง

มีการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ความหนาแน่น ลักษณะรูปแบบอาคาร ยังขาดความชัดเจนและการนำไปปฏิบัติบังคับใช้ ทำให้พื้นที่ริมถนนสายหลัก มีการปรับที่ดินโดยการขุดหน้าดินเป็นหน้าผาสูงชันเพื่อการก่อสร้างเป็นระยะ ตั้งแต่หาดทรายขาวจรดหาดไก่แก้ว ระยะทางกว่า 20 กิโลเมตร ซึ่งหากในช่วงฤดูฝนอาจเกิดอันตรายต่อผู้ที่สัญจรไปมาได้

ภาพที่ 5.12 การปรับหน้าดินริมถนนสายหลักบ้านคลองพร้าว

ภาพที่ 5.13 การรื้อล้างพื้นที่ป่าไม้ริมถนนเพื่อการก่อสร้างร้านค้าบ้านไก่แก้ว

2) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบขนส่งมวลชน และสาธารณูปโภค

(1) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นปัญหาสำคัญที่เริ่มเกิดขึ้นไม่นาน เนื่องจากเดิมที่ประชากรบนเกาะช้างยังมีไม่มาก แต่ในระยะหลังมีการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยว และการลงทุนด้านธุรกิจบริการสูง ทำให้มีการจ้างงาน และการย้ายถิ่นจากประชากรต่างพื้นที่ ความต้องการการรักษาพยาบาล การศึกษาเล่าเรียนจึงมีมากตามมา ทำให้ประชากรบางส่วนต้องส่งลูกให้เข้าไปเรียนยังโรงเรียนประจำอำเภอแหลมงอบ และโรงเรียนในตัวจังหวัด โรงพยาบาลบางแห่งยังไม่มีไฟฟ้าสำรองไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

(2) ปัญหาระบบขนส่งมวลชน ปัญหาเกี่ยวกับรถโดยสารในเกาะช้าง เป็นเพียงรถกระบะสองแถวรับจ้าง มีจำนวนคัน และระยะเวลาการเดินทางในช่วงเวลาจำกัด ถนนในบางช่วงชำรุดและลาดชันมาก ไม่มีไหล่ทาง แฉกกันริมถนนชำรุดเนื่องจากอุบัติเหตุ ปัจจุบันเหล่านี้ทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยในช่วงฝนตก และการจราจรคับคั่งในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่นำรถข้ามเกาะมายังเกาะช้าง เพราะมีท่าเทียบเรือของเอกชนให้บริการหลายราย

ภาพที่ 5.14 ถนนสายหลักบ้านคลองนนทรี

(3) ปัญหาสาธารณูปโภคขาดแคลนโดยเฉพาะน้ำประปา โดยประสบปัญหามากในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกิดความขัดแย้งต่อการใช้งานน้ำของประชาชนและสถานประกอบการท่องเที่ยว แหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอ ปัญหานี้มีความรุนแรงสูงในช่วงเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคมของทุกปี

ภาพที่ 5.15 สภาพการขาดแคลนน้ำในแหล่งน้ำช่วงฤดูแล้ง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในครั้งนี้เป็นการ
ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยอาศัยแนวทางการศึกษาใน 4 รูปแบบ คือ
การศึกษาจากแหล่งทุติยภูมิ การสำรวจภาคสนามในสภาพพื้นที่ศึกษา การสัมภาษณ์โดยใช้
แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้มีการนำเสนอรายละเอียดผล
การศึกษาของแต่ละรูปแบบในบทที่ผ่านมา ทั้งนี้จากข้อมูลผลการศึกษาทั้งหมดผู้ศึกษาได้ทำการ
วิเคราะห์และอภิปรายผลเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ โดย
แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

- 6.1 สรุปผลการศึกษา
- 6.2 การอภิปรายผลการศึกษา
- 6.3 ข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 สรุปผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ประชากรเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักซึ่งมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน
ตำบล และคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดจำนวน 2 องค์การบริหารส่วนตำบล
ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างจำนวน 11 คน
และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน โดยมีผลการศึกษาโดย
สรุปของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พบว่า
ประชากรเป้าหมายมีจำนวนทั้งสิ้น 25 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ
92.0 ส่วนเพศหญิง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41 - 50 ปี จำนวน
12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาคืออายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ
40.0 ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับป.4 หรือ ป.6 หรือ ป.7 จำนวน 16 คน

คิดเป็นร้อยละ 64.0 รองลงมาคือระดับ มศ.3 หรือ ม.3 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม/ทำสวนจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว/ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมา มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 เท่ากับจำนวนประชากรที่มีระดับรายได้ 25,001 บาทต่อเดือนขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0

ส่วนข้อมูลปัจจัยทางสังคม โดยสรุปผลการศึกษา พบว่า ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นดั้งเดิมมาก่อน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 โดยมีบางส่วนย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 24.0 โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 26 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 ของประชากรทั้งหมด ประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 ส่วนประชากรที่ดำรงตำแหน่งในคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลน้อยกว่า 1 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมาอยู่ในช่วง 1 - 3 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 และมีผู้ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 และประชากรเป้าหมายที่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการจำนวน 12 คน และจากองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวน 1 คน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับภาพรวมของบทบาทสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวบรวมคะแนนในแต่ละส่วนตามเกณฑ์ที่กำหนดจนครบทั้ง 4 ด้านแล้วจึงนำคะแนนมารวมกัน พบว่า ระดับคะแนนในการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้คือ 59 คะแนน จากคะแนนเต็ม 96 คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับผลการศึกษาระดับในการให้ความสำคัญของบทบาทรองในแต่ละด้านของบทบาทหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 บทบาทหลัก แยกแต่ละด้าน โดยสรุป พบว่า ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 72.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการปลูกป่ารองลงมา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการควบคุมทรัพยากรป่าไม้จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการป้องกัน

ทรัพยากรป่าไม้รองลงมาจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 ประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการศึกษาวิจัยรองลงมาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 และประชากรเป้าหมายให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 โดยให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้รองลงมาจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่น ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ประชากรเป้าหมายที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 2 แห่ง โดยมีการวัดลำดับความสำคัญ และระดับความรุนแรงของปัญหาออกเป็น 5 เกณฑ์ โดยสรุปพบว่า ปัญหาที่มีระดับความสำคัญและควรเร่งดำเนินการแก้ไขเป็นอันดับแรก คือ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในบริเวณพื้นที่ทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุก ผักตบชวา และทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเองและกลุ่มนายทุนโดยมีระดับความรุนแรงมากสมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ส่วนปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ปัญหาด้านมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการในการลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ส่วนปัญหาที่ประชากรเป้าหมายมองว่าเป็นปัญหาที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด คือ ปัญหาในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสัมมนาฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรในการวางแผนการพัฒนาเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับน้อย ไม่รุนแรงนัก จึงยังไม่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชากรเป้าหมาย โดยสรุป พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แยกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

6.1.1.1 ด้านมาตรการทางกฎหมาย ข้อบังคับ และนโยบาย โดยควรมีการปรับปรุงมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนให้เข้มงวดและรัดกุม ควรจัดให้มีเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังการละเมิดข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่

โดยรอบ ควรหาแนวทางในการประนีประนอมและแจ้งเตือนให้ผู้ปลูกพื้นที่ป่าไม้ของอุทยานเพื่อ
กิจกรรมในการสร้างที่พักอาศัย ร้านค้า ถนน และ รีสอร์ท ทำการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างออกจากพื้นที่
ด้วยความชอบธรรม

6.1.1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยควรจัดให้มีกิจกรรมของชุมชน
ในการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่สาธารณะริมถนน ด้วยการร่วมมือกับทางอุทยานแห่งชาติหมู่
เกาะช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งปรับปรุงมาตรการในการบังคับการใช้ประโยชน์จาก
ที่ดินในพื้นที่เกาะช้าง ควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหาข้อพิพาทด้านแนวเขตที่ดินที่มีความยืดเยื้อมา
นานให้เกิดความชัดเจน และควรเร่งดำเนินการรังวัดพื้นที่ที่มีความขัดแย้งโดยมีองค์การบริหาร
ส่วนตำบลเป็นองค์กรประสานงานระหว่างประชาชนผู้ครอบครองพื้นที่ และหน่วยงานผู้ครอบครอง
สิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งภายหลังจากการดำเนินการแก้ไขกรณีพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่ใช้
ประโยชน์ ควรจัดทำแนวเขต และป้ายประกาศให้มีความชัดเจน และรับทราบทั่วถึงกันทั้ง
ประชาชนในพื้นที่เอง และประชาชนโดยทั่วไป

6.1.1.3 ด้านการบริหารจัดการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นควรเป็นตัวกลาง
ในการประสานงานเพื่อการจัดฝึกอบรมในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่
พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง
(สพพ.1) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมให้ประชาคมหมู่บ้านมีความ
เข้มแข็ง สามารถเป็นที่พึ่งในการรวมกลุ่มกันคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมจากกลุ่มนายทุนที่เข้ามา
ละเมิดกฎหมาย และองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีศูนย์ประสานงานหรือเจ้าหน้าที่ในการ
ประสานการดำเนินกิจกรรมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยการมี
ส่วนร่วมของทุกฝ่าย

6.1.2 สรุปผลการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษากลุ่มเป้าหมายโดยการกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งมี
สถานะทางสังคมคือ ผู้นำทางศาสนาจำนวน 4 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน/ครูใหญ่จำนวน 4 คน
และผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คนและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจำนวน 6
คน ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็น
เครื่องมือในการศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสรุป พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มีมุมมอง
สะท้อนการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการทำกิจกรรมหรือร่วม

ดำเนินการในการส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยรอบเกาะช้างไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่เห็นว่าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนเพียงการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณบางส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ โดยบทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่าไม้ทั้งป่าไม้บนเกาะ และป่าชายเลนบริเวณหมู่ 4 บ้านคลองพร้าว และหมู่ 2 บ้านสลักเพชร โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้มีเป็นประจำ คือ กิจกรรมการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ ซึ่งจัดร่วมกับทางโรงเรียน และวัดในพื้นที่ ส่วนการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้นั้นน้อยมาก โดยส่วนมากกิจกรรมที่พบมักเป็นการดำเนินงานร่วมกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ได้แก่ การตัดหญ้าตามแนวถนนรอบเกาะ เป็นต้น

ส่วนการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้มีไม่มากนัก โดยเมื่อก่อนได้มีนักวิชาการและนักวิจัยจากสถาบันการศึกษา เข้ามาขอความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในการให้คำปรึกษาด้านข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น ปัจจุบันการดำเนินการในลักษณะอื่น ๆ ยังไม่มีความต่อเนื่อง ทั้งนี้พื้นที่บนเกาะช้างก็ยังไม่ได้มีการกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนที่ชัดเจน การเผยแพร่และให้ข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่เยาวชน ประชาชนและชุมชน ผ่านทางหอกระจายเสียงและวิทยุชุมชนเป็นไปได้ยากเนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ชุมชนอยู่กระจายตัวโดยรอบเกาะ อีกทั้งหอกระจายเสียงได้มีการชำรุดและยังไม่มีการซ่อมแซมแต่อย่างใด ส่วนบทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้นองค์การบริหารส่วนตำบลมีการแสดงบทบาทด้านนี้พอสมควร โดยเคยขอความร่วมมือในการจัดโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับเยาวชนท้องถิ่นภายในโรงเรียนหรือวัดในพื้นที่ การสนับสนุนให้มีการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบริเวณวัดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ ส่วนการการกิจกรรมในการรณรงค์เผยแพร่เอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ และป้ายประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยมากเป็นการดำเนินงานโดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และสำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง (สพท.1) โดยปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน 2 สถานี และสถานีวิทยุของส่วนกลาง โดยอพท.เป็นผู้ดำเนินการหลัก

6.1.3 สรุปผลการศึกษาจากการประเมินสภาพพื้นที่ในการสำรวจภาคสนาม

จากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการประเมินสภาพพื้นที่ในระหว่างการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและสำรวจภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์พูดคุยกับประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ ระหว่างช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548 ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบว่า ลักษณะสภาพพื้นที่ของกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์มากมาย โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณเทือกเขาใจกลางของเกาะ และบริเวณแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ทั้งนี้ในบริเวณริมชายฝั่งยังคงพบเห็น ป่าชายเลนขนาดใหญ่ตามธรรมชาติปะปนอยู่กับพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม และ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะของการประกอบกิจกรรมในการดำรงชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของทั้ง 2 องค์การบริหารส่วนตำบล มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนเกาะช้าง ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรวม โดยเฉพาะพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ในช่วงเวลาอันสั้น โครงการพัฒนามากว่า 100 โครงการในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ได้ถูกอนุมัติเพื่อดำเนินการในพื้นที่เกาะช้างและพื้นที่โดยรอบ ส่วนใหญ่เน้นเพื่อการปรับปรุงสภาพพื้นที่และแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า โดยด้านการปรับปรุงสาธารณสุขพื้นฐานและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยผลการดำเนินงานดังกล่าวมีโครงการกระจายอยู่ในหลายพื้นที่บนเกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง

ทรัพยากรป่าไม้บนพื้นที่เกาะช้างยังคงสภาพความอุดมสมบูรณ์สูง โดยเฉพาะในบริเวณด้านในของเกาะ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศ และสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย อีกทั้งยังยากต่อการบุกรุกแผ้วถางเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากความลาดชัน แต่ในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ซึ่งอยู่ติดกับชายหาดและถนนสายหลัก มีการบุกรุกและเผาทำลาย อย่างเห็นได้ชัด ทั้งพื้นที่ป่าโดยทั่วไปและป่าชายเลน พื้นที่ที่มีการบุกรุกบางส่วนได้มีการปรับพื้นที่เพื่อการก่อสร้าง ทำให้เกิดเป็นหน้าผาหลายแห่งเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายแก่ผู้ที่สัญจรไปมา

ด้านสภาพปัญหาโดยทั่วไปบนเกาะช้างนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ หลายรูปแบบ ทั้งที่เกิดขึ้นกับประชาชน และชุมชนโดยรวม ซึ่งสามารถแบ่งสภาพปัญหาออกเป็น 4 ส่วนหลักด้วยกัน คือ 1) ด้านกฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และนโยบายต่าง ๆ 2) ด้านองค์กรท้องถิ่น ประชาชน และผู้นำท้องถิ่น 3) ด้านการเมือง การผสมผสานการทำงานระหว่างองค์กรภาครัฐ 4) ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดในบทที่ 5

6.2 การอภิปรายผลการศึกษา

6.2.1 การอภิปรายผลการศึกษาโดยภาพรวม

องค์การบริหารส่วนตำบล นับเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับรากหญ้ารูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองดูแล อนุรักษ์ ส่งเสริม บำรุงรักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2540 หน้าที่ที่ต้องทำตามมาตรา 67 ในการคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542) และอำนาจหน้าที่ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ. 2542 แต่จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งๆ ที่สภาพพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง เชื่อมโยงติดต่อกันอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมาเป็นเวลาช้านาน และพื้นที่ป่าไม้โดยรอบนับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างและเกาะช้างใต้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับภารกิจในบทบาทด้านอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนใหญ่มิได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ยังคงเป็นหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลยังมิได้มีบทบาทในด้านการจัดการอย่างจริงจังแต่อย่างใด มีเพียงการร่วมกันดูแลบำรุงรักษาและจัดการพื้นที่บางส่วน การดูแลเฝ้าระวัง การบุกรุกแนวเขตป่า แผ้วถางป่า ครอบครองทำประโยชน์ ทำไม้ ทำลายป่า ไฟป่า และมีอำนาจตรวจค้นผู้กระทำผิด หรือรายงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งเพราะกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีได้ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการจัดการเรื่องเหล่านี้ อย่างแท้จริง ผลการศึกษาในส่วนนี้จึงเป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการศึกษาส่วนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าประชากรเป้าหมายส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับป.4 หรือ ป.6 หรือ ป.7 คิดเป็นร้อยละ 64 นับว่าอยู่ในเกณฑ์การศึกษาต่ำสุด ดังนั้นปัจจัยด้านการศึกษาน่าจะมีส่วนต่อการแสดงบทบาทด้านการเรียนรู้และฝึกอบรมตามหลักวิชาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นอกจากนี้ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ยังพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 60 แสดงให้เห็นว่าสถานะทางเศรษฐกิจยังเป็นข้อจำกัด

ในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ มากกว่าการอนุรักษ์ซึ่งมีความสำคัญรองลงมาจากปัญหาปากท้อง ผลการศึกษาในส่วนนี้จึงสอดคล้องกับการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ด้านสภาพปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดได้แก่ การขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในบริเวณพื้นที่ทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุกแผ้วถาง และทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเองและกลุ่มนายทุนโดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ส่วนปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา คือ ปัญหาด้านมาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการในการลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษไม่มีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงมาก สมควรต้องเร่งหามาตรการในการแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ส่วนปัญหาที่ประชากรเป้าหมายมองว่าเป็นปัญหาที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด คือ ปัญหาในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสัมมนาฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากรในการวางแผนการพัฒนาเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีระดับความรุนแรงอยู่ในระดับน้อย ไม่รุนแรงนัก จึงยังไม่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้แนวทางการแก้ไขที่ได้มีการเสนอแนะจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถดูแลผลประโยชน์ของชาวบ้านอันจะพึงมี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และพร้อมแก้ไขปัญหากับชาวบ้านอย่างทันท่วงที องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และกิ่งอำเภอเกาะช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งประสานงานกับหน่วยงานรังวัดที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับแนวเขตที่ดินของชาวบ้านและพื้นที่ของทางราชการโดยเร็ว เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 และยืดเยื้อจนปัจจุบัน และองค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งหามาตรการเอาผิดแก่กลุ่มนายทุนที่ได้ทำการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำการเพาะเลี้ยงกุ้งเป็นกรณีตัวอย่าง เนื่องจากหากไม่เร่งดำเนินการอาจทำให้กลุ่มนายทุนอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นต้น ผลการศึกษาในส่วนนี้จึงสอดคล้องกับการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหากับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

ส่วนสุดท้ายเป็นการประมวลผลการศึกษาทั้งหมด วิเคราะห์และเรียบเรียงความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ภาพที่ 6.1)

6.2.1.1 ส่วนที่ 1 อำนาจและหน้าที่

ส่วนนี้ประกอบด้วยบทบัญญัติในกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีหน้าที่ต้องทำหรือสมควรทำ ทั้งนี้รวมถึงหน้าที่โดยทั่วไปอันเกิดขึ้นจากการดำรงตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่ง จำเป็นต้องปฏิบัติอยู่แล้ว ทั้งนี้ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ เช่น หน้าที่ในการคุ้มครองดูแล อนุรักษ์ ส่งเสริม บำรุงรักษา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น หน้าที่ในการคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอำนาจหน้าที่ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนข้อปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ แยกออกเป็น

1) คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้เลือกรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอีกจำนวน 2 คน มีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการบริหารกิจการทั้งปวงของ องค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้

(1) บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบังคับ และแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อ สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(2) รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง

(3) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

2) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะประกอบไปด้วย สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน โดยให้ที่ประชุมเลือกตั้งให้ ดำรงตำแหน่ง ประธานสภา 1 คน รองประธานสภา 1 คน และเลขานุการ อีก 1 คน นอกนั้นเป็นสมาชิก สภา โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปดังนี้

(1) การให้ความเห็นชอบในแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

(2) การพิจารณาและให้ความเห็นชอบในร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

(3) การควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนพัฒนาตำบล และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

6.2.1.2 ส่วนที่ 2 บทบาท

ส่วนนี้ประกอบด้วย ส่วนการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ 2) บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ 3) บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้ และ 4) บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ต่อมาเป็นส่วนของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรบุคคลในการดำเนินกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์ และงบประมาณสนับสนุนบางส่วน โดยมีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็นเลขาคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่ในการเป็นตัวแปรสำคัญเพื่อประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหลัก อันได้แก่ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง (สพพ.) และกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

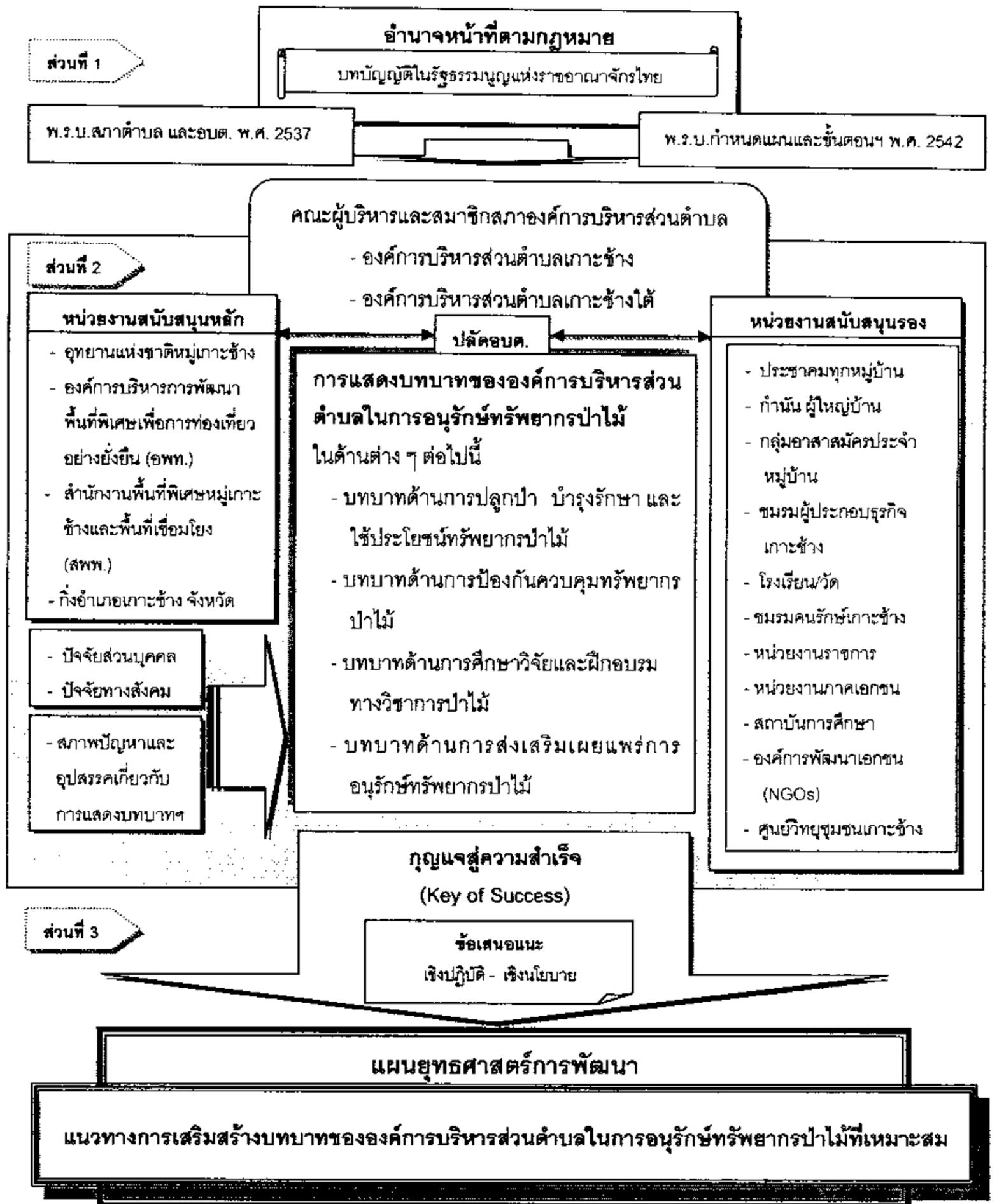
ส่วนหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนรอง ซึ่งโดยมากเป็นการผสมผสานความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการ การประชาสัมพันธ์ การขอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการประชุมหารือ และเสนอความคิดเห็น ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและฝึกอบรม เป็นต้น โดยมีกลุ่มตัวแทนและหน่วยงาน ได้แก่ ประชาคมทุกหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ชมรมผู้ประกอบการเกาะช้าง โรงเรียน/วัด ชมรมคนรักเกาะช้าง หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) และศูนย์วิทยุชุมชนเกาะช้าง

ส่วนสุดท้ายในส่วนที่ 2 เป็นความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อสภาวะความ

พร้อมในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ โดยมีระดับความรุนแรงของสภาพปัญหาในพื้นที่เป็น ตัวกระตุ้นการแสดงบทบาทมาก ปานกลาง หรือน้อย

6.2.1.3 ส่วนที่ 3 กุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จ (Key of Success)

การเสริมสร้างการแสดงบทบาทดังกล่าวจำเป็นต้องอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้ สามารถดำเนินการพัฒนาตามแผนการพัฒนาตลอดจนการดำเนินโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของประชาชนใน ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจนำแนวทางซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอแนะในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายมา ปรับใช้ตามสถานการณ์และสภาพพื้นที่ได้ อาทิ เช่น การที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีบทบาท สำคัญในการจัดทำระเบียบ กฎเกณฑ์ และระบบการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนท้องถิ่น และประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ตลอดจน กำหนดข้อเสนอแนะ แนวทาง และมาตรการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่าง ยั่งยืน โดยอาจร่วมมือกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) นอกจากนี้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยังควรมีบทบาทในการให้ความร่วมมือ และมี ส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถกำหนดผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังแม่บทอย่างเหมาะสม โดย ประกอบด้วย เขตสงวน (Preservation) เขตอนุรักษ์ (Conservation Area) และเขตพัฒนา (Development Area) อย่างชัดเจน ตลอดจนมีการกำหนดข้อบังคับ และมาตรการตรวจจับ ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างยุติธรรมทุกฝ่าย ทั้งนี้ เพื่อให้พื้นที่เกาะช้างมีการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน พร้อมทั้งเร่งดำเนินการแก้ไขกรณีพิพาทด้านสิทธิ ครอบครองระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและมีความรุนแรง ที่สุดในพื้นที่เกาะช้าง ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้ง ทางตรงและทางอ้อม

ภาพที่ 6.1 แนวทางการเสริมสร้างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสม

6.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

จากการที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสในการสำรวจภาคสนามตลอดจนสังเกตการณ์ในพื้นที่ศึกษา และดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยรอบองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งได้ร่วมพูดคุยหารือกับทางคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ทำให้ทราบถึงทัศนคติและความพร้อมในการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ผลการศึกษาต่างๆ เหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ซึ่งพิจารณาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง และจุดอ่อน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส และข้อจำกัด (อุปสรรค) ในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ซึ่งจะทำให้สามารถพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขจุดอ่อนและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยนำข้อได้เปรียบจากจุดแข็งที่มีอยู่และโอกาสที่เอื้ออำนวยจากภายนอกมาพิจารณาได้ดังภาพที่ 6.2

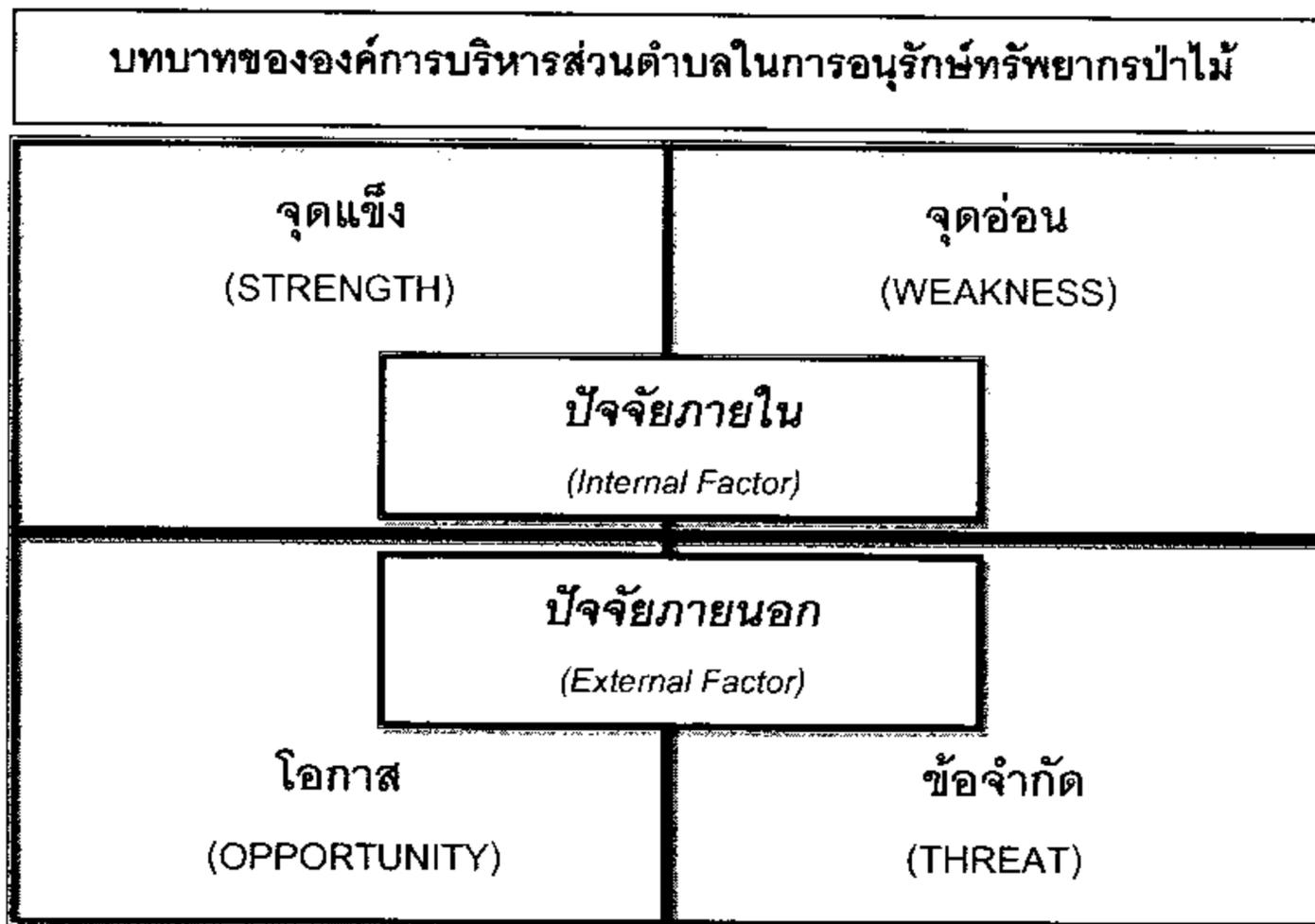
6.2.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1) การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในเป็นการประเมินในส่วนของจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) ของแผนอนุรักษ์พลังงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ บุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ โครงสร้างและการบริหารจัดการของหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องการจัดสรรงบประมาณด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินการ ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ พื้นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล ศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่ป่าไม้ การคมนาคมขนส่ง ความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในชุมชน และความเข้มแข็งของประชาคมหมู่บ้าน/ประชาคมตำบล เป็นต้น

2) การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกเป็นการประเมินด้านโอกาส (Opportunity) และข้อจำกัด (Threat) ที่อาจส่งผลกระทบต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญคือ นโยบาย/แผนยุทธศาสตร์พัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์การพัฒนาในพื้นที่เกาะช้าง การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ศักยภาพของพื้นที่ และกฎระเบียบข้อบังคับ และกฎหมาย เป็นต้น

ภาพที่ 6.2 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ส่วนประเด็นในวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองแห่ง ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ประมวลประเด็นต่าง ๆ โดยแยกปัจจัยหลักออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อความชัดเจน ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 ประเด็นในวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัจจัยภายใน (Internal Factor)	ปัจจัยภายนอก (External Factor)
<ul style="list-style-type: none"> ■ การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ■ โครงสร้างการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ■ การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ■ คุณวุฒิของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล ■ จำนวนของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล ■ การจัดสรรงบประมาณด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ■ ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินการ ■ ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ ■ พื้นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล ■ ศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่ป่าไม้ ■ การคมนาคมขนส่ง ■ ความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในชุมชน ■ ความเข้มแข็งของประชาคมหมู่บ้าน/ประชาคมตำบล ■ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ■ กระแสการพัฒนาพื้นที่บนเกาะช้าง ■ ความต้องการการใช้ประโยชน์ที่ดิน ■ สภาพทางเศรษฐกิจ ■ สภาพทางสังคม ความเป็นอยู่ ■ สิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา ■ นโยบายของรัฐบาล ■ แผนการพัฒนาของจังหวัดตราด ■ ข้อกำหนด ข้อบังคับและกฎหมาย ■ องค์กร / หน่วยงานภายในพื้นที่ ■ องค์กร / หน่วยงานภายนอกพื้นที่ ■ ระบบโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ ■ การวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม ■ ความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ■ จิตสำนึกของผู้ประกอบการด้านสิ่งแวดล้อม ■ อิทธิพลของนายทุนภายในและภายนอกพื้นที่ ■ ขีดจำกัดการรองรับของสภาพพื้นที่

6.2.2.2 การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง

ตารางที่ 6.2 การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> - การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีความชัดเจนครอบคลุมแผนพัฒนาทุกด้าน รวมถึงด้านการดูแล รักษา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับผิดชอบ - โครงสร้างการทำงานและการบริหารจัดการมีความเรียบร้อยดี ทำให้การติดตามความคืบหน้าต่างๆ ของโครงการที่ทางอบต. รับผิดชอบมีความต่อเนื่อง - พื้นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเหมาะสมมาก เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับที่ว่าการกิ่งอำเภอ และศูนย์บริการการท่องเที่ยว สถานีตำรวจ โรงพยาบาล อพท. และที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง - พื้นที่ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง หากมีการบริหารจัดการที่ดีสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสม - พื้นที่ตั้งของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหลักอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างทั้งหมดอันได้แก่ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และที่ทำการกิ่งอำเภอเกาะช้าง เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - คุณวุฒิของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างยังอยู่ในระดับต่ำมาก - จำนวนบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างยังไม่เพียงพอ เนื่องจากบางตำแหน่งยังอยู่ระหว่างการสรรหา เช่น ตำแหน่งนายช่างโยธา เป็นต้น - การจัดสรรงบประมาณด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ยังอยู่ในระดับน้อยมากเมื่อเทียบกับงบประมาณด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน - ความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ยังถือว่าไม่มากนัก - พื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบของอบต. มีพื้นที่กว้างขวาง กระจายอยู่โดยรอบ ทำให้การบริหารจัดการ และควบคุมดูแลเป็นไปโดยลำบาก - ความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในชุมชนยังมีน้อย ทำให้การทำงานด้านการอนุรักษ์ไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่สนใจด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน - การประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชนยังเป็นไปโดยลำบาก เนื่องจากขาดหอกระจายข่าว และวิทยุชุมชนที่มีประสิทธิภาพ - ความเข้มแข็งของประชาคมหมู่บ้าน/ตำบลยังมีไม่มากเมื่อเทียบกับอบต.เกาะช้างได้

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	ข้อจำกัด (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> - กระแสการพัฒนาบนเกาะช้างทำให้เกิดโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนบางแห่งเพื่อเป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงธรรมชาติ - นโยบายของรัฐเชื้ออำนาจในการพัฒนาพื้นที่ที่ถูกทำลายจากการบุกรุกแผ้วถาง ให้ได้รับการฟื้นฟู และประกาศให้เป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> - กระแสการพัฒนาบนเกาะช้างทำให้เกิดปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้บนเกาะเป็นจำนวนมาก - สภาวะความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนส่งผลให้พฤติกรรมและแนวความคิดในการอนุรักษ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง ค่าครองชีพสูงขึ้นจากเดิมค่อนข้างมาก - การปรับเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคการท่องเที่ยวและบริการ ทำให้ค่านิยมในการอนุรักษ์ลดน้อยลง - อบต.ไม่สามารถนำบทบัญญัติ ข้อบังคับไปควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ได้อย่างเต็มที่ต่อเนื่อง และทั่วถึง เนื่องจากขาดงบประมาณและบุคลากร - องค์การบริหารส่วนตำบลและอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างขาดการประสานงานที่ดีทำให้การดำเนินงานบางอย่าง ไม่สามารถร่วมมือกันได้อย่างเต็มที่ - องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทการดำเนินงานซ้ำซ้อนกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ทำให้ประชาชนบางส่วนมีความสับสน จึงควรมีการชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจบทบาทที่แท้จริง

6.2.2.3 การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

ตารางที่ 6.3 การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> - แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลอบคลุมงานด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างชัดเจน มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Goals) ตัวชี้วัด (KPIs) และข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ในด้านการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ - ประชาชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และประชาคมหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง มีการจัดการประชุมประชาคมตำบลเป็นประจำ ต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกเดือน - นายกององค์การบริหารส่วนตำบลมีภาวะความเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจสภาพปัญหาท้องถิ่นเป็นอย่างดี - ประชาชนส่วนใหญ่ตระหนักถึงคุณค่า และมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง บังคับและแก้ไขปัญหาขยะ น้ำเสีย มลพิษ มลภาวะ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - คุณวุฒิของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างยังอยู่ในระดับต่ำมาก - พื้นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้บ้านสลักเพชรเหนืออยู่ไกลจากหน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุนค่อนข้างมากการติดต่อประสานงานหรือหารือทำได้โดยลำบาก - พื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบของอบต.มีพื้นที่กว้างขวาง กระจายอยู่โดยรอบ ทำให้การบริหารจัดการ และควบคุมดูแลเป็นไปได้โดยลำบาก - การประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชนยังเป็นไปโดยลำบาก เนื่องจากขาดหอกระจายข่าว และวิทยุชุมชนที่มีประสิทธิภาพ - พื้นที่บ้านบางเบาแยกตัวออกมาอยู่อีกด้านของเกาะ ทำให้การติดต่อประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลและหมู่บ้านบางเบาไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร บางครั้งต้องเดินทางโดยใช้เรือแทน

ตารางที่ 6.3 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	ข้อจำกัด (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> - มีพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นบริเวณกว้างบริเวณบ้านสลักคอกสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่มีศักยภาพได้ - วัดและโรงเรียนในพื้นที่อบต.เกาะช้างใต้มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากมีการขอความร่วมมือเพื่อการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ร่วมกันจะส่งผลดีต่อการขยายผลจากเยาวชนสู่ครอบครัวได้เป็นอย่างดี - องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่อบต.เกาะช้างใต้ค่อนข้างมาก จึงมีการอนุมัติโครงการจากส่วนกลางลงมาในพื้นที่อยู่เสมอ - นโยบายของรัฐมีความชัดเจนที่จะสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่อบต.เกาะช้างใต้ โดยเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพักอาศัยร่วมกับชาวบ้าน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ขบประมาณในการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรมีจำนวนจำกัดส่วนใหญ่เป็นขบประมาณส่วนกลางในการดำเนินโครงการภายในพื้นที่จากหน่วยงานอื่น - ขาดการประสานงานในการดำเนินกิจกรรมระหว่างหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง เนื่องจากอุปสรรคในการเดินทางระหว่างพื้นที่ที่มีระยะทางไกล ลาดชันและระบบคมนาคมขนส่งยังไม่ได้ - สภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนส่งผลให้พฤติกรรมและแนวความคิดในการอนุรักษ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง - สภาพปัญหาความขัดแย้งด้านแนวเขตที่ดินระหว่างรัฐและประชาชน ยังมีความยึดเยื้อทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการเป็นตัวกลางของอบต. - อบต.ไม่สามารถนำบทบัญญัติ ข้อบังคับไปควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ได้อย่างเต็มที่ต่อเนื่อง และทั่วถึง เนื่องจากขาดงบประมาณและบุคลากร - สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการทำนากุ้งของนายทุนจากภายนอก ซึ่งไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ จึงเป็นต้นเหตุให้บุคคลอื่นเลียนแบบ - โครงการสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติประสบปัญหาผู้รับเหมาทำงานทำให้การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ล่าช้า

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงจากการเรียนรู้บทบาทและอำนาจหน้าที่ที่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในส่วนของคณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพึงสมควรนำไปประพฤติปฏิบัติ ไม่เพียงด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ข้อเสนอแนะดังกล่าว ได้คำนึงถึงหลักความเป็นไปได้ในความเป็นจริงประกอบ ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

6.3.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องนำมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะช้างมาบังคับใช้อย่างจริงจัง นับตั้งแต่การขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร สิ่งก่อสร้าง โรงแรม รีสอร์ท ขออนุญาตประกอบการ ร้านค้า ร้านอาหาร โดยแสดงรายละเอียดประกอบ เช่น การเปิดหน้าดิน ระยะห่างจากริมทางน้ำสาธารณะ ริมทะเลหรือแนวถนน ความสูงของอาคาร การเว้นพื้นที่ว่างหรือทางเดินเท้า การกันเขตไว้เป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) เป็นต้น เพื่อมิให้เกิดปัญหาต่อสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมตามมาภายหลัง

6.3.1.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ เกี่ยวกับการกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถกำหนดผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังแม่บทอย่างเหมาะสม โดยประกอบด้วย เขตสงวน (Preservation) เขตอนุรักษ์ (Conservation Area) และเขตพัฒนา (Development Area) อย่างชัดเจน ตลอดจนมีการกำหนดข้อบังคับ และมาตรการตรวจจับ ล่งโทษผู้กระทำความผิดอย่างยุติธรรมทุกฝ่าย ทั้งนี้ เพื่อให้พื้นที่เกาะช้างมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน พร้อมทั้งเร่งดำเนินการแก้ไขกรณีพิพาทด้านสิทธิครอบครองระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐ

6.3.1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการเป็นหน่วยงานหลักเพื่อรับผิดชอบในกระบวนการบริหารจัดการและการประสานงานระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรอิสระ และประชาชนในท้องถิ่น ในการเป็นสื่อกลางเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารระหว่างองค์กร ตลอดจนสะท้อนความต้องการ รับทราบปัญหา และอุปสรรค สภาพความเป็นอยู่ สังคม และสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ อาจมีการจัดตั้งเครือข่ายข้อมูล ควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมหมู่บ้าน และประชาคมตำบล

6.3.1.4 องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งส่งเสริมแนวทางการจัดทำแผนแม่บท เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ร่วมกับองค์การ

บริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืน และเหมาะสมกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้งทางกายภาพและกิจกรรม โดยจัดให้มีศูนย์เรียนรู้ (Interpretation Center) เพื่อเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนต่างๆ ซึ่งสอดคล้องต่อสภาพเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ระบบนิเวศ รวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.3.1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลควรเร่งทำการหารือร่วมกับกรมป่าไม้ กรมเจ้าท่า และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขึ้นเกาะที่เหมาะสม จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการนำยานพาหนะข้ามฝั่งมา เพื่อนำรายได้ส่วนหนึ่งเป็นกองทุนสำหรับการดำเนินโครงการในด้านสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ชยะมูลฝอย น้ำเสีย การปรับปรุงสภาพถนนที่ชำรุดเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าปัจจุบันแนวทางการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานราชการในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังมีความบกพร่องในหลายส่วนที่สำคัญ ดังนั้นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้จึงเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีศักยภาพในการดำเนินงานตามภารกิจมากยิ่งขึ้น

6.3.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ควรเน้นการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันประกอบธุรกิจชุมชนที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน พยายามสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมของทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าสูงสุด

6.3.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดทำระเบียบกฎเกณฑ์ และระบบการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชนท้องถิ่น และประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ตลอดจนกำหนดข้อเสนอแนะ แนวทาง และมาตรการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยอาจร่วมมือกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

6.3.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นที่การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ถูกต้องและยุติธรรม โปร่งใส เปิดเผย ตรวจสอบได้ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือได้ สมาชิกทุกคนในสังคมเคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกัน และกัน รู้หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ตลอดจนเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม

6.3.2.4 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทในการดำเนินงานที่มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และให้ความสำคัญกับปัญหาของประชาชน สนับสนุนหลักการกระจายอำนาจโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน เน้น หลักการบริหารแบบบูรณาการเชิงรุกในรูปแบบของการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อ ภัยจำกัดการรองรับในการพัฒนาบนเกาะช้าง เช่น บริเวณหาดทรายขาว หาดคลองพร้าว และ หมู่บ้านประมงบางแก้ว เป็นต้น

6.3.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมุ่งแสดงบทบาทตามอำนาจหน้าที่ที่ได้ บัญญัติไว้ตามกฎหมายให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งทางด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การ สาธารณสุข การศึกษา ความเป็นอยู่ ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย เน้นที่ความต้องการของประชาชน สภาพความเดือดร้อน และความรุนแรงของปัญหาเป็นหลัก ไม่ เน้นที่การพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น บทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งใน สิทธิการครอบครองที่ดิน บทบาทในการตรวจตราผู้กระทำความผิดในการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น

6.3.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการปรับปรุงแนวทางการศึกษา รูปแบบ วิธีการศึกษา ตลอดจนกลุ่มเป้าหมาย โดยควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

6.3.3.1 ควรศึกษาบทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกาะช้างและบริเวณใกล้เคียง เนื่องจากเป็นองค์กรมหาชนที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาบนเกาะช้าง แม้ว่าจะเป็น หน่วยงานที่ได้รับการจัดตั้งไม่นานแต่มีระบบการบริหารงาน และงบประมาณในปริมาณที่สูงในแต่ ละปีงบประมาณ

6.3.3.2 ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการแสดงบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นการสะท้อนทัศนคติความคิดเห็น ตลอดจนมุมมองต่อการแสดงบทบาทของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6.3.3.3 ควรศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ และสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และแนวทางการอนุรักษ์เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ก

Research Coordination Schema

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
1. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	1.1 บทบาทด้านการปลูกป่า ป่า ป่าอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	1.1 บทบาทด้านการปลูกป่า ป่าอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	1.1.1 บทบาทด้านการปลูกป่า (3 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1
			1.1.2 บทบาทด้านการนำร่องรักษาทรัพยากรป่าไม้ (2 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
			1.1.3 บทบาทด้านการ ใช้ประโยชน์ทรัพยากร ป่าไม้ (2 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1
	1.2 บทบาทด้านการ ป้องกันควบคุมทรัพยากร ป่าไม้	1.2 บทบาทด้านการป้องกัน ควบคุมทรัพยากรป่าไม้	1.2.1 บทบาทด้านการ ป้องกันทรัพยากรป่าไม้ (4 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1
			1.2.2 บทบาทด้านการ ควบคุมทรัพยากรป่าไม้ (3 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
	1.3 บทบาทด้านการ ศึกษาวิจัยและฝึกอบรม ทางวิชาการป่าไม้	1.3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและ ฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้	1.3.1 บทบาทด้านการ ศึกษาวิจัยทางวิชาการ ป่าไม้ (3 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	น้อย = 2 ไม่เคย = 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1
	1.3 บทบาทด้านการ ฝึกอบรมทางวิชาการป่า ไม้	1.3.2 บทบาทด้านการ ฝึกอบรมทางวิชาการป่า ไม้ (4 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1	

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
	1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	1.4.1 บทบาทด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (3 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1
			1.4.2 บทบาทด้านการเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (4 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการให้เกณฑ์คะแนน มาก = 4 ปานกลาง = 3 น้อย = 2 ไม่เคย = 1

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด	2.ปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล	2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล	- เพศ - อายุ - ระดับการศึกษา - อาชีพ - ระดับรายได้	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์โดยตารางโดยแบ่งเป็น - เพศ (ชาย/หญิง) - อายุ (จำนวนปี) - ระดับการศึกษา (ให้เลือก) - อาชีพ (ให้เลือก) - ระดับรายได้ (ให้เลือก)
		2.2 ปัจจัยทางสังคม	- ภูมิภาค - ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น - ตำแหน่งของสมาชิก - ระยะเวลาทำงาน ฯ - การฝึกอบรม	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์โดยตารางโดยแบ่งเป็น - ภูมิภาค (ให้เลือก)

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
			<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานที่จัดฝึกอบรม 		<ul style="list-style-type: none"> - ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (ให้เลือก) - ตำแหน่งของสมาชิก (ให้เลือก) - ระยะเวลาในการทำงาน (ให้เลือก) - การฝึกอบรม (เคย / ไม่เคย) - หน่วยงานที่จัดฝึกอบรม (ให้เลือก)

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ปัญหาขององค์กรการบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคขององค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคขององค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.1.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคขององค์กรบริหารส่วนตำบล (5 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการจัดลำดับความสำคัญ มีเกณฑ์ดังนี้ 1 = มีความสำคัญมากที่สุด 2 = มีความสำคัญมาก 3 = มีความสำคัญปานกลาง 4 = มีความสำคัญน้อย 5 = มีความสำคัญน้อยที่สุด
	3.2 ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไข ปัญหาขององค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.2 ข้อเสนอแนะและ แนวทางการแก้ไข ปัญหาขององค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.2.1 ข้อเสนอแนะขององค์กรบริหารส่วนตำบล (1 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

Objectives	Parameter	Complex Variables	Simple Variables	Data Sources/Data Collection Methods	Data Analysis/ Value
			3.2.1 แนวทางแก้ไข ปัญหาขององค์การ บริหารส่วนตำบล (1 ข้อ)	ข้อมูลปฐมภูมิ/ การศึกษาโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open - ended)	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพ

ภาคผนวก ข

--	--

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 3 บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน จำนวน 28 ข้อ ได้แก่

- ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ 7 ข้อ
- ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้ 7 ข้อ
- ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและมีกิจกรรมทางวิชาการป่าไม้ 7 ข้อ
- ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 7 ข้อ

ตอนที่ 4 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 2 ข้อ

2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าคำตอบหรือในตารางหรือเติมข้อความในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านให้ถูกต้องมากที่สุด

หมายเหตุ. คำตอบของท่านทุกข้อ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาคั้งนี้ และข้อมูลของท่านถือว่าเป็นความลับ ผู้ศึกษาจึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

*** ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือ ***

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....องค์การบริหารส่วนตำบล.....

ผู้สัมภาษณ์.....สัมภาษณ์วันที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

21 – 30 ปี

31 – 40 ปี

41 – 50 ปี

51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

ป.4 หรือ ป.6 หรือ ป.7

ม.ศ. 3 หรือ ม.3

ม.ศ. 5 หรือ ม.6 หรือ ปวช.

ปวส. หรืออนุปริญญา

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

ช่างราชการ/ ช่างราชการบ้านนาญ

การท่องเที่ยว/ ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว

เกษตรกรรม/ ทำสวน

ประมง/ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

รับจ้าง

อื่น ๆ ระบุ.....

5. ระดับรายได้จากการประกอบอาชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือน

ไม่เกิน 10,000 บาท

10,001 – 15,000 บาท

15,001 – 20,000 บาท

20,001 – 25,000 บาท

25,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ภูมิลำเนา

- อยู่ในท้องถิ่นตั้งแต่ดั้งเดิม ย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น

2. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น

- 1-5 ปี 6-10 ปี
 11-15 ปี 16-20 ปี
 20-25 ปี 25 ปีขึ้นไป

3. ตำแหน่งของสมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบล

- คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

4. ระยะเวลาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล

- น้อยกว่า 1 ปี 1-3 ปี
 3-5 ปี มากกว่า 5 ปี

5. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือไม่

- เคย ไม่เคย(ข้ามไปตอบ ตอนที่ 3)

6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานใด

- หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ
 หน่วยงานเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน
 สถาบันการศึกษา อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 3 บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่

- ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
- ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้
- ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้
- ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำชี้แจง

1) โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างภายในตารางที่ท่านเห็นว่าถูกต้องตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการแบ่งระดับการแสดงบทบาท ออกเป็น 4 เกณฑ์ ดังนี้

มาก หมายถึง ท่านมีระดับในการแสดงบทบาทอย่างเป็นประจำ สม่ำเสมอ

ปานกลาง หมายถึง ท่านมีระดับในการแสดงบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง แสดงบทบาทตามความเหมาะสม

น้อย หมายถึง ท่านมีระดับในการแสดงบทบาทอยู่ในระดับน้อย แสดงบทบาทบ้างเป็นบางครั้ง

ไม่เคย หมายถึง ท่านไม่เคยแสดงบทบาทหรือเข้าร่วมโครงการใด ๆ เลย

2) กรุณาใส่หมายเลข 1 หรือ 2 ในช่องแสดงความสำคัญในการแสดงบทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยแบ่งเกณฑ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ

1 หมายถึง การแสดงบทบาทในด้านนี้มีความสำคัญมากที่สุด

2 หมายถึง การแสดงบทบาทในด้านนี้มีความสำคัญรองลงมา

ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้	ระดับในการแสดงบทบาท				ความสำคัญ ของบทบาท
	มาก	ปาน กลาง	น้อย	ไม่เคย	
บทบาทด้านการปลูกป่า					
1. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมในด้านการปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟู สภาพป่าเสื่อมโทรม และบริเวณที่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ภายในท้องถิ่นของท่านอย่างสม่ำเสมอ					
2. ท่านได้สนับสนุนให้มีการจัดสรรงบประมาณ ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือเพื่อดำเนินงานด้านการปลูกป่า ภายในชุมชนตามความจำเป็นอย่างสม่ำเสมอ					
3. ท่านได้ส่งเสริมให้ภาคเอกชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการปลูกป่า ในพื้นที่ เช่น การปลูกป่าชายเลน เป็นต้น					
บทบาทด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรป่าไม้และใช้ ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้					
4. ท่านได้ชักชวนให้ประชาชนและเยาวชนในท้องถิ่นร่วมกัน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้อย่างคุ้มค่า พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นริเริ่มการใช้ เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิตเพื่อลดการ ทำลายพื้นที่ป่าไม้					
5. ท่านได้มีการวางแผนการพัฒนาประจำปีและแผนพัฒนา ระยะ 5 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการ บำรุงรักษาและฟื้นฟู ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าไม้ของ ท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ					
6. ท่านได้มีการกำหนดมาตรการในการดำเนินการเพื่อปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ภายใน ท้องถิ่นและประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ					

ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้

บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้	ระดับในการแสดงบทบาท				ความสำคัญของบทบาท
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
บทบาทด้านการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ 1. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในด้านการป้องกันภัยอันเกิดจากการแผ้วถางป่าเพื่อใช้พื้นที่ในกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อการป้องกันรักษาป่า โดยการสนับสนุนการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครป้องกันไฟป่าประจำหมู่บ้านและ การจัดทำแนวป้องกันไฟป่าโดยรอบพื้นที่					
2. ท่านสนับสนุนให้มีการกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักความเหมาะสมเพื่อลดการพังทลายของพื้นดิน แหล่งน้ำและพื้นที่ป่าไม้โดยรอบ					
3. ท่านได้สนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันเฝ้าระวัง และเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันการลักลอบตัดไม้ และหาของป่า					
บทบาทด้านการควบคุมทรัพยากรป่าไม้ 4. ท่านได้จัดให้มีการรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกในการลดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อใช้ประโยชน์ เช่น การทำป้ายรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแนวถนนและพื้นที่โดยรอบ เป็นต้น					
5. ท่านได้เคยชักชวนให้กลุ่มชุมชนชมรม/สมาคมภายในท้องถิ่นร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์และร่วมกิจกรรมในการควบคุมทรัพยากรป่าไม้ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์เสมอ					
6. ท่านได้มีการกำหนดมาตรการในการดำเนินการเพื่อควบคุมการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชที่จะเป็นอันตรายต่อทรัพยากรป่าไม้จากการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเกษตรกรรม					

ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้

บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้	ระดับในการแสดงบทบาท				ความสำคัญของบทบาท
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เลย	
บทบาทด้านการศึกษาวิจัย 1. ท่านสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการเข้ามาศึกษาวิจัยทางด้านวิชาการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ขององค์กรและสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น การนำพืชพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ป่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น					
2. ท่านเคยสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนและประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในงานด้านการจัดการป่าชุมชนเพื่อการใช้สอยภายในหมู่บ้าน และการดูแลป่าอนุรักษ์ในพื้นที่					
3. ท่านได้เคยให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการสำรวจ จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และงานด้านการศึกษาวิจัยทางวิชาการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่					
บทบาทด้านการฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้ 4. ท่านเคยเข้ารับการฝึกอบรมในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานและองค์กร ต่าง ๆ เพื่อร่วมกันวางแผนการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการดำเนินมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่					
5. ท่านเคยเผยแพร่และให้ข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชน ผ่านทางหอกระจายเสียงและวิทยุชุมชนอย่างตามความเหมาะสม					
6. ท่านได้เคยจัดให้ประชาชนภายในท้องถิ่นร่วมกันฝึกอบรมด้านการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่นักท่องเที่ยว					

ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ระดับในการแสดงบทบาท				ความสำคัญของบทบาท
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
บทบาทด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 1. ท่านเคยร่วมกิจกรรมในการรณรงค์เผยแพร่เอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ และป้ายประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น					
2. ท่านเคยสนับสนุนให้มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับเยาวชนท้องถิ่นภายในโรงเรียนหรือวัดในแผนพัฒนายุทธศาสตร์ต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล					
3. ท่านร่วมดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับองค์กร สถาบัน หรือหน่วยงานอื่นภายในชุมชนและพื้นที่โดยรอบ					
บทบาทด้านการเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4. ท่านเคยเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นผ่านทางหอกระจายข่าวหรือวิทยุชุมชน พร้อมทั้งให้การศึกษ ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ กับชุมชนและโรงเรียนภายในท้องถิ่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้					
5. ท่านเคยเข้าร่วมการจัดฝึกอบรม สัมมนา ทักษะศึกษา ประชุมอภิปราย และจัดทำแปลงสาธิตที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น					
6. ท่านได้ติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต					

ตอนที่ 4 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา

1. ท่านคิดว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่นของท่าน

คำชี้แจง

- 1) กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางระดับความรุนแรงของปัญหาและอุปสรรค ตามเกณฑ์มาก ปานกลาง และน้อย ดังนี้

มาก	หมายถึง	ระดับความรุนแรงของปัญหามากที่สุด สมควรต้องเร่งหา มาตรการในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน
ปานกลาง	หมายถึง	ระดับความรุนแรงของปัญหาปานกลาง สมควรต้องเร่งหา มาตรการในการแก้ไข
น้อย	หมายถึง	ระดับความรุนแรงของปัญหาไม่รุนแรงนัก ยังไม่สมควรต้อง ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

- 2) กรุณาใส่หมายเลข 1 ถึง 5 โดยเรียงลำดับความสำคัญจาก 1 ถึง 5 จากสภาพปัญหา
อุปสรรคที่ท่านเห็นว่ามีค่าสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

1	หมายถึง	เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญมากที่สุด
2	หมายถึง	เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญมาก
3	หมายถึง	เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญปานกลาง
4	หมายถึง	เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญน้อย
5	หมายถึง	เป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญน้อยที่สุด

สภาพปัญหาและอุปสรรค	ระดับความรุนแรงของปัญหา			ระดับ ความสำคัญ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ตลอดจน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวชาติจิตสำนึก และ ตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่				
2. ท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพของการจัดสรรการใช้ประโยชน์ ที่ดินทำให้มีสภาพปัญหาการบุกรุก แคว้งถาง และ ทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เกษตรกรรม และทำสวน โดยประชาชนในท้องถิ่นเองและกลุ่ม นายทุนภายนอก				
3. มาตรการทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับ ของชุมชนไม่เข้มงวดและรัดกุม ตลอดจนมาตรการใน การลงโทษไม่รุนแรง และการนำผู้กระทำความผิดมา ลงโทษไม่มีประสิทธิภาพ				
4. ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และสมาชิกองค์การบริหารองค์การ บริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยเมื่อ เทียบงานในด้านอื่น ๆ ทำให้การกำหนดแผนการพัฒนา ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่เป็นไปอย่าง ต่อเนื่องสม่ำเสมอ				
5. องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการสนับสนุนในด้าน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสัมมนาฝึกอบรม และ พัฒนาบุคลากรในการวางแผนการพัฒนาเพื่อการ จัดการทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ				

2. ท่านมีข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทการทำงานในด้านการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบล และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในชุมชนท้องถิ่น
ของท่านอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือ.
ผู้ศึกษา.

ภาคผนวก ค

--	--

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด

The role of Tambol Administration Organization in Forest Resources Conservation

Study case : Tambol Administration Organization in Koh Chang District, Trat Province

คำชี้แจง :

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและมุมมองต่อการแสดงบทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 บทบาทด้านการปลูกป่า บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้
- ส่วนที่ 2 บทบาทด้านการป้องกันควบคุมทรัพยากรป่าไม้
- ส่วนที่ 3 บทบาทด้านการศึกษาวิจัยและฝึกอบรมทางวิชาการป่าไม้
- ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หมายเหตุ. คำตอบของท่านทุกข้อ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ และข้อมูลของท่านถือว่าเป็นความลับ ผู้ศึกษาจึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

- ส่วนที่ 4 บทบาทด้านการส่งเสริมเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (เช่น การกิจกรรมในการรณรงค์เผยแพร่เอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ และป้ายประกาศเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น การจัดโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับเยาวชนท้องถิ่นภายในโรงเรียนหรือวัด การติดตั้งป้ายประกาศเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามทางสาธารณะหรือริมถนน เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ท่านคิดว่าภายในท้องถิ่นของท่านมีสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับด้านกฎหมาย ข้อบังคับ มาตรการ และนโยบายต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแสดงบทบาทการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในพื้นที่ของท่านอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือ.
ผู้ศึกษา.

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลและตำแหน่ง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสัญญา เกิดมณี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
2	นายสมบัติ เขาวรัตน์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
3	นายสุชาติ จันทร์เมือง	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
4	นายพงษ์เพชร เขาวรัตน์	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
5	นายสมบูรณ์ สะสมสิน	รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
6	นายศรัน จิรังศรี	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
7	นายสำเริง ทรัพย์วิรัตน์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
8	นายประมุข สวัสดิ์ภาพ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
9	นายวิทยา ประวาศวิล	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
10	นายสันติ ปลื้มกมล	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
11	นายปรีชา ขนรกุล	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง
12	นายจักรกฤษณ์ สลักเพชร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
13	นายนที ศิลประสาร	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
14	นางสาวจรรยา กิตติวิริยะวงษ์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
15	นายสุธน แฉิงชัน	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
16	นายสำเนา เฉลิมพงษ์	รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
17	นายมนัส ประสงค์สิน	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
18	นายจำรัส สิงโตทอง	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
19	นายสมศักดิ์ พึ่งภักดิ์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
20	นายสมศักดิ์ ดีเด่น	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
21	นายสมเกียรติ จันทร์สูตร	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
22	นายนิ เกิดชัย	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
23	นายสมเกียรติ บุญลอย	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
24	นางทิพวรรณ สุขสิงห์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างได้
25	นายอดิศักดิ์ ภูสิทธิ์วงศานุยุต	ผู้ช่วยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง
26	นายรัฐพล บุญมี	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมป่าไม้
27	นายประมาณ อยู่หล้า	เจ้าหน้าที่สายตรวจป่าไม้
28	นายสุรินทร์ บุญชู	อาสาสมัครป่าไม้
29	นายวัชรินทร์ พันธุนาติน	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลและตำแหน่ง (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
30	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง
31	นายปรีชา งามประสาน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวชิรคามคชทวี
32	นายวิรัช รัตนวิจิตร	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสลักเพชร
33	นายสุชาติ กะไชยวงษ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเกาะช้าง
34	นายชัยศักดิ์ ลิ้มสุขสันต์	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคลองสน
35	พระปลัดแสง สุานจิตโต	เจ้าอาวาสวัดวชิรคามคชทวี
36	พระสมุสาคร อคาศิโต	เจ้าอาวาสวัดคลองนนทรี
37	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	เจ้าอาวาส
38	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	เจ้าอาวาส
39	นางสร้อยสุวรรณ ภูทิส	ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน
40	นางหยาด โกสนติ	ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2546. การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น และประชาชน ในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์: รายงานฉบับสมบูรณ์. [กรุงเทพฯ]: กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2548. ทรัพยากรป่าไม้. ค้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2548 จาก <http://www.environnet.in.th/>
- กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2543. คู่มือตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมและการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมจังหวัด. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- เครือข่ายองค์กรส่วนท้องถิ่น. 2548. ความรู้เกี่ยวกับ อบต. ค้นวันที่ 6 กันยายน 2548 จาก <http://www.tambol.com/tambol/default.asp>
- จิราภรณ์ แก้วอุดม. 2545. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล เขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ดำรง พิพัฒน์วัฒนากุล. 2548. สิ่งแวดล้อมป่าไม้ในมิติทรัพยากร. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าไม้. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 37-46.
- ดุสิต เวชกิจ. 2545. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. ใน เอกสารการสอน ชุดวิชานิเวศวิทยาและการจัดการทรัพยากรป่าไม้. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 211-259.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2528. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2546. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- บางกอกซิตี. 2548. ตราด. ค้นวันที่ 20 กันยายน 2548 จาก
<http://www.bangkokcity.com/2004/bkktour/provinces/traf.php>.
- บุญมี รุ่งรักสกุล. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและปลัด
 องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในจังหวัด
 กาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปณิธาน ยามวิจิ. 2546. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ
 : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ประวัติ สินธุอุทัย. 2547. บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม: ศึกษา
 กรณีชุมชนในพื้นที่ดอนปลายลุ่มน้ำปัดตานี. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แผนที่ไทย. 2548. แผนที่จังหวัดตราด. ค้นวันที่ 12 ตุลาคม 2548 จาก <http://www.panteethai.com>
- พยุห์ นิยม. 2545. บทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อม: ศึกษาในพื้นที่กิ่งอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา. ภาคนิพนธ์
 คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพศาล คชศิลา. 2542. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่อำเภอ
 เมือง จังหวัดตราด ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2544. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.
 พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วิชัย เทียนน้อย. 2539. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- วิรุณ มหิทธิกุล. 2544. บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีต่อการ
 อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักวิจัย. 2545. รายงานวิจัยเรื่อง บทบาทของ
 องค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2548. โครงการวิจัยกระบวนการเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน
 ในการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สวัสดิ์ โนนสูง. 2543. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. 2548. พระราชบัญญัติ
กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
พ.ศ. 2542. ค้นวันที่ 18 มีนาคม 2548 จาก <http://www.dbc.opm.go.th/dbcT/rule/index.aspx>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545. สรุปผลการศึกษา
โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและจัดการเชิงพื้นที่เกาะช้างและพื้นที่
ใกล้เคียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการประสานการพัฒนาพื้นที่เฉพาะและ
เมือง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง. 2548. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนบนเกาะช้าง.
ค้นวันที่ 5 มิถุนายน 2548 จาก http://www.kohchang.or.th/tour_attrac.html.
- สุเมธ แก้วมณี. 2541. บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. ภาควิชา
คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้. ม.ป.ป. แผนพัฒนาองค์การบริหารเกาะช้างใต้. ตราด:
อบต.เกาะช้างใต้.
- องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้. 2539. ป่าไม้กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบญจ.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายภัทร์ เทภาสิต
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2545
ตำแหน่งการทำงานปัจจุบัน	นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์และที่ปรึกษาโครงการ ที่ปรึกษาส่วนติดตามและประเมินผล สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) 128/75 อาคารพญาไทพลาซ่า ชั้น 7 G ถนนพญา ไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
ประสบการณ์ทำงาน	นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม องค์การความร่วมมือทางวิชาการเยอรมัน (GTZ) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400